

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Jana Konupková

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Jana Konupková

Dohled v pojišťovnictví

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc.

Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2013

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Ve Veselí nad Lužnicí dne

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji paní prof. JUDr. Marii Karfíkové, CSc. za její ochotu a pomoc při psaní práce. Dále děkuji členům rodiny za jejich trpělivost.

Obsah

Úvod.....	1
I. Pojišťovnictví	3
I.1. Pojišťovnictví a pojistný trh.....	3
I.2. Subjekty pojistného trhu.....	5
I.3. Regulace a dohled, státní dozor.....	6
II. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví na území České republiky	10
II.1. Vývoj právní úpravy na českém území	10
II.1.1. Právní úprava do roku 1991	11
II.1.2. Vývoj mezi lety 1991 a 2006.....	15
II.1.3. Vývoj po roce 2006.....	17
II.2. Současná právní úprava.....	19
II.3. Právní úprava v rámci Evropské unie	20
III. Výkon dohledu v pojišťovnictví v České republice	22
III.1. Orgán dohledu v pojišťovnictví	23
III.2. Subjekty podléhající dohledu	25
III.3. Předmět dohledu.....	25
III.3.1. Legislativní činnost.....	27
III.3.2. Povolovací, registrační a schvalovací činnost.....	28
III.3.3. Kontrolní činnost	37
III.3.4. Ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě.....	47
III.3.5. Ostatní činnosti	58
III.4. Povinnost mlčenlivosti a nezávislost orgánu dohledu	62
III.5. Dohledu v pojišťovnictví v Evropské unii	63
IV. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví v zahraničí	71
IV.1. Modely institucionálního uspořádání dohledu	72
IV.2. Právní úprava ve Spolkové republice Německo	76
IV.2.1. Historie	76
IV.2.2. Současné institucionální zajištění dohledu.....	80
IV.2.3. Současná právní úprava dohledu v pojišťovnictví	82
IV.2.4. Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen (tzv. VAG).....	83
IV.2.5. Dohled nad výkonem zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví	89
IV.3. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví v Republice Rakousko.....	90
Závěr	95
Seznam použité literatury a pramenů.....	98
Abstrakt.....	111
Resümee	112

Úvod

Pojišťovnictví ve smyslu odvětví představuje významnou součást finančního trhu. Už před více než čtyřmi tisíci lety začali lidé pocítovat potřebu snižovat svá rizika prostřednictvím sdílení či později jejich úplným přenosem na jiný subjekt. S rozvojem tohoto institutu však vyvstala potřeba podřídit provozování činnosti subjektů pojistného trhu kontrole státu. Cílem této diplomové práce je věnovat se podrobněji problematice právní úpravy tohoto dohledu.

Práci zamýšlím rozdělit do čtyř kapitol. V první z nich se budu věnovat obecným otázkám, které souvisejí s termínem pojišťovnictví. Půjde zejména o vymezení základních pojmů jako samotné pojišťovnictví, pojistný trh či subjekty pojistného trhu. Do obecného úvodu bude zařazeno také rozlišení trojice termínů regulace - státní dozor - dohled.

Předmětem druhé kapitoly bude v zásadě právní úprava dohledu v pojišťovnictví na území současné České republiky. V první části popíšu vývoj úpravy státního dozoru a dohledu od jeho vzniku až do současnosti. Ve druhé části vymezím právní rámec dohledu pomocí přehledu relevantních právních předpisů České republiky a Evropské unie.

Třetí kapitola bude představovat stěžejní část práce. V jejím rámci se pokusím detailněji rozebrat jednotlivé aspekty právní úpravy dohledu v pojišťovnictví. S ohledem na plánovaný relativně větší rozsah této kapitoly bude její obsah rozdělen do celkem pěti podkapitol, aby byla pro čtenáře co nejvíce přehledná. První dvě budou věnovány subjektům vztahů vznikajících v důsledku výkonu dohledu, konkrétně právní subjektivitě České národní banky a subjektům podléhajícím jejímu dohledu. Třetí podkapitola pak bude souhrnem relativně samostatných částí, v jejichž rámci se pokusím postupně rozebrat právní úpravu jednotlivých činností výkonu dohledu. Ve stručnější čtvrté podkapitole okomentuji povinnost mlčenlivosti a základní aspekty nezávislosti orgánu dohledu. Jelikož se v současné době nelze omezit na ryze národní úroveň právní úpravy, zařazuji na konec třetí kapitoly výklad věnovaný dohledu v pojišťovnictví v rámci Evropské unie.

Poslední, čtvrtá, kapitola je zamýšlena jako představení přístupů zahraničních států k problematice dohledu v pojišťovnictví. Pro vytvoření určité představy uvedu základní modely institucionálního zajištění výkonu dohledu. Následně bych se zaměřila na právní

úpravu vybrané země s cílem zjistit, jak tamější zákonodárce upravil dohled nad pojistným trhem.

V práci budu vycházet především z platných právních předpisů a v příslušných pasážích rovněž z ustanovení předchozí právní úpravy. Dále budu čerpat z dostupné odborné literatury v podobě monografií, článků v odborných časopisech a zveřejněných souhrnných zpráv o pojistném trhu, jejichž autory jsou Česká národní banka a zahraniční orgány dohledu. Na příslušných místech uvedu pro doplnění i aktuální problémy, jež bezprostředně souvisí s výkonem dohledu.

I. Pojišťovnictví

Pojistné právo se podobně jako jiná právní odvětví vyznačuje specifickou vlastní terminologií. S ohledem na to bych v úvodních pasážích práce ráda podala výklad základního pojmosloví, které budu v následujících kapitolách nejčastěji používat. Jelikož se však ve své práci nebudu věnovat celé šíři pojistného práva, omezím se pouze na nejdůležitější skutečnosti, jež se úzce vztahují k problematice dohledu v pojišťovnictví.

Nejprve bych se pokusila vymezit pojmy pojišťovnictví a pojistného trhu, a to včetně výčtu subjektů, které na něm aktivně vystupují. Poté bych přešla k obecnému výkladu stěžejního pojmu práce - dohledu, resp. státnímu dozoru - a s ním pevně spojené regulaci.

I.1. Pojišťovnictví a pojistný trh

Termín pojišťovnictví patří mezi často používané pojmy. Přesto musím na úvod předeslat, že pojišťovnictví není v legislativě apriori vymezeno. Lze se setkat pouze s definicí dílčích pojmů spadajících do této oblasti, jako například pojišťovna, zajišťovna, pojistná smlouva, pojistný zájem, pojistné nebezpečí, pojistné plnění atd.

Ani dostupná odborná literatura nám s jednoznačným objasněním významu tohoto slova příliš nepomůže, jelikož při jejím studiu jsem se setkala s různým pojetím pojišťovnictví.

Budu-li vycházet z publikace *Pojišťovací právo*, tak pod termínem **pojišťovnictví** lze rozumět „specifické odvětví ekonomiky, které zabezpečuje finanční eliminaci rizik ovlivňujících činnost lidí“¹. Podstatou této činnosti je shromažďování volných peněžních prostředků od zájemců o pojištění, které se subjekty následně snaží při dodržení předepsaných pravidel co nejvýhodněji umístit na finanční trh, a současně plnění požadavků oprávněných osob, jimž vznikl nárok na plnění z titulu sjednané pojistné smlouvy (ve formě tzv. pojistného plnění).

Podle mého názoru lze rovněž využít podobnosti pojišťovnictví s bankovníctvím a per analogiam formulovat definici, která by poskytla jiný pohled na pojišťovnictví.² To by pak

¹ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. str. 11. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 2. rozšířené vydání. Praha: Management Press, s.r.o., 2001. str. 18. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.

vystupovalo v roli pojistného systému, jenž by zahrnoval pojišťovny (a další specifické subjekty působící na území daného státu), jejich vzájemné vztahy a rovněž vazby na okolí. Na rozdíl od bankovníctví je však navíc přítomen znak nahodilosti, který se navenek projevuje v konstrukci pojištění.

Pro úplnost bych dodala, že dle teorie spadá pod pojišťovnictví pouze činnost vykonávaná subjekty na základě zákona o pojišťovnictví, tj. upravená právním předpisem z odvětví soukromého práva, což vyjímá z této oblasti například činnost zdravotních a sociálních pojišťoven. Jedná se tudíž o pohled z hlediska institucí a nikoli dle formy sjednaného pojištění. Do oblasti pojišťovnictví se tudíž řadí dvě skupiny pojištění - jak smluvní pojištění sjednávaná dobrovolně, která podle mého názoru nejvíce odpovídají principům soukromého práva, tak pojištění sjednávaná povinně³. Tento druh pojištění se svou povahou od smluvních pojištění dosti liší, a podobá se tak spíše zdravotnímu či sociálnímu pojištění, které se však již dle českého pojetí do pojišťovnictví nezahrnují.

Přejdeme-li nyní k pojmu pojistného trhu, je situace podobná, neboť opět existuje celá řada možných definic pojistného a finančního trhu.

Pojistný trh ztělesňuje významnou součást finančního trhu a představuje důležité odvětví národního hospodářství. Finanční trh lze s pomocí publikace Peněžní ekonomie a bankovníctví⁴ chápat jako systém institucí a instrumentů zabezpečujících pohyb peněz a kapitálu ve všech formách mezi různými ekonomickými subjekty na základě nabídky a poptávky. Nejedná se však o trh homogenní, nýbrž se skládá z několika segmentů – peněžního trhu, kapitálového trhu, devizového trhu, komoditního trhu a trhu pojistného.

Pojistný trh se v mnohém odlišuje, ale zároveň vykazuje řadu stejných rysů se zbylými segmenty finančního trhu. Podstata pojistného trhu je totiž obdobou principu jakéhokoliv trhu. Jedná se o střetávání nabídky a poptávky po určitém zboží či službě, zde ztělesněné ve formě pojištění. Pojištění totiž můžeme chápat jako zvláštní druh služby, prostřednictvím které se poptávajícímu subjektu poskytuje finanční ochrana pro případ vybraných událostí.

³ A to ve formě **zákoného pojištění** nebo **povinného smluvního pojištění**. Viz KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 14. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁴ REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, s.r.o., 2004. str. 93. 634 s. ISBN 8072610317.

Nejedná se přitom o způsob chránění se před vznikem nebezpečné situace, nýbrž o *finanční eliminaci rizika*.⁵

Často se také uvádí, že podstatou pojistného trhu je tvorba, rozdělování a užití tzv. *pojistného fondu*. Tento speciální fond slouží jeho majiteli ke zmiňovanému krytí finančních potřeb, které náhodně, leč do jisté míry odhadnutelně, vznikají.⁶

Některí autoři rozlišují mezi „věcným“ pojistným trhem a tzv. investičním pojistným trhem.⁷ *Věcný pojistný trh* utvářejí nabídka a poptávka po pojištění nebo zajištění. Naproti tomu *investiční pojistný trh* slouží k investování dočasně volných peněžních prostředků pojistitele či zajišťovatele (tj. osob, které nabízející pojištění nebo zajištění na věcném pojistném trhu). To však s sebou nese větší riziko spojené s podnikáním a je zapotřebí na to klást při tvorbě regulující právní úpravy i výkonu dohledu dostatečný zřetel.

I.2. Subjekty pojistného trhu

Hlavní složku trhu představují na něm působící subjekty. Pokud se budeme držet rozlišování mezi věcným a investičním pojistným trhem, pak mezi **subjekty věcného pojistného trhu** patří zejména:

- pojišťovny,
- zajišťovny,
- pojišťovací zprostředkovatelé,
- likvidátoři pojistných událostí,
- pojištění, popřípadě ve zvláštních situacích i jiné osoby (například obmyšlený v případě smrti dospělého pojištěného nebo samotný pojistník v případě smrti dítěte),
- odborné asociace⁸.

⁵ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vydání - přepracované. Praha: Ekopress, s. r. o., 2009. str. 31. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

⁶ DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2005. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

⁷ ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2002. str. 21. 119 s. ISBN 80-247-01373-5.

⁸ V České republice působí Česká asociace pojišťoven, Česká kancelář pojistitelů, Asociace českých pojišťovacích makléřů, Česká asociace mezinárodních pojišťovacích makléřů či Česká komora samostatných likvidátorů pojistných událostí. **Jimi vykonávanému „dohledu“ nad svými členy, stejně jako tzv. internímu auditu, se však nebudu v práci zabývat, jelikož neodpovídá pojetí dohledu uvedeného v této práci.**

Naproti tomu na **investiční pojistný trh** následně vstupují pojišťovny a zajišťovny, kde se setkávají s deficitními subjekty, jež zde poptávají dočasně volné peněžní prostředky, které nabízející subjekty získaly převážně ze zaplaceného pojistného.

Pro účely práce je třeba zdůraznit, že pravomoci dohledové autority podléhají oba segmenty pojistného trhu, přičemž jednotlivými aspekty právní úpravy tohoto dohledu se budu zabývat v následující kapitole.

I.3. Regulace a dohled, státní dozor

Nejdůležitějším pojmem z pohledu tématu diplomové práce představuje samotný „dohled“. Tento pojem je v právních předpisech a v literatuře hojně zastoupen, neboť se nejedná o specifický termín pro oblast finančního práva, nýbrž je používán v celé sféře veřejného práva. Často se můžeme setkat se spojením „regulace a dohled“, který spojuje dvě činnosti, jež bych nyní chtěla krátce ozřejmit.

Regulace z hlediska času zásadně předchází výkonu dohledu, a proto bych ze systematických důvodů vysvětlila nejprve tento pojem. Regulatorní činností se nejčastěji rozumí zakotvení závazných pravidel a podmínek činnosti subjektů, které jsou státem požadovány na určitém území. Ve vztahu k jednomu segmentu finančního trhu uvádím možnou definici: „*bankovní regulací rozumíme koncipování a prosazování podmínek, pravidel a rámce činnosti bankovních institucí v dané ekonomice*“⁹.

Proces regulace lze chápat i širěji - jako všechny činnosti, jež závazně upravují podnikání v dané části finančního trhu, a to včetně moci výkonné a soudní.¹⁰ V této práci však budu pojímat regulaci v užším pojetí. Konkrétněji půjde především o právní normy, které upravují podmínky pro vstup subjektů na (pojistný) trh, a pravidla pro výkon činnosti na tomto trhu.

Podotýkám, že regulace sama o sobě není často zárukou naplnění cíle, jež zamýšlela. Preventivní funkce práva má sice na jednání subjektů značný vliv, ale většinou samotná

⁹ REVENDA, Z. a kol. *Centrální bankovníctví*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Management Press, 2001. str. 119. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.

¹⁰ JENÍK, I. *Dohled a regulace finančního trhu*. 1. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všehrad, 2011. str. 24, 120 s. ISBN 978-80-85305-48-7.

regulace nestačí a je zapotřebí vytvořit mechanismus, který by činnost subjektů kontroloval. Hovoříme o tzv. dohledu nebo státním dozoru.

Dohled zahrnuje činnosti bezprostředně navazující na činnost regulace, obecně kontrolování dodržování těchto typů povinností:

1. povinnosti stanovené příslušnými zákony, které upravují finanční činnost dohlížených subjektů (včetně přímo použitelné nadnárodní legislativy),
2. povinnosti stanovené podzákonými právními předpisy,
3. povinnosti a podmínky stanovené pro výkon činnosti ve veřejnoprávním oprávnění k finanční činnosti (v oblasti pojišťovnictví se jedná nejčastěji o licence),
4. povinnosti uložené vybraným subjektům individuálními právními akty, které vydal orgán dohledu.¹¹

Jedná se o kontrolování, zda se povinné subjekty řídí předepsanými povinnostmi, neboli zda nejednají preater, nebo dokonce contra legem. Po konstatování, že určité chování neodpovídá stanoveným pravidlům, může (či musí) orgán dohledu zasáhnout a nastolit pomocí svěřených prostředků zákonný stav.

Z pohledu právního řádu spadá státní dozor nad finanční činností, resp. dohled, mezi formy správního dozoru.¹² Správním dozorem se rozumí takový druh správní činnosti, „*při které vykonavatel veřejné správy (dozorčí orgán) pozoruje chování nepodřízených subjektů a porovnává je s chováním žádoucím, s požadavky právních norem.*“¹³ Z výše uvedené definice vyplývají dvě významné skutečnosti. Zaprvé lze konstatovat, že mezi orgánem dozoru a dozorovaným subjektem neexistuje vztah nadřízenosti a podřízenosti, jež najdeme ve vztazích ve státní správě. Druhý poznatek, který s prvním souvisí a jež shledávám neméně důležitým, je skutečnost, že dozorčí orgán vykonává dozor nad určitým okruhem subjektů, přestože není v nadřízené pozici. Například zajišťovna má povahu soukromé právnické osoby, a přesto podléhá správnímu dozoru. Vzhledem k platným zásadám právního státu¹⁴ musí však být orgán dozoru k této činnosti řádně zmocněn právním předpisem. Pro své specifické

¹¹ BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 51. 552 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

¹² tamtéž

¹³ Vycházím přitom z **obecné definice správního dozoru**, viz HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. str. 299. 875 s. ISBN 978-80-7400-049-2

¹⁴ Mám na mysli především právní princip: „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ (viz čl. 2 odst. 4 Ústavy)

postavení se pak orgán dohledu zařazuje mezi tzv. ostatní vykonavatele veřejné správy (jiné než státní správy)¹⁵.

Co se týče pojmů státního dozoru a dohledu, je možné se kromě striktního odlišování těchto výrazů setkat i s jejich volným zaměňováním, což však podle mého názoru není úplně korektní přístup, jelikož se nejedná o synonyma. V obecném pojetí vykonává **státní dozor** příslušný státní orgán (v minulosti například dozíralo pojišťný trh Ministerstvo financí ČR). Naproti tomu výkonem dohledu pověřuje stát nestátní subjekt (v současnosti jde o Českou národní banku). Odlišnost tedy spočívá v povaze kontrolujících orgánů a je spíše věcí teorie než praktickou záležitostí z pohledu kontrolovaných subjektů.¹⁶

Ne zřídka diskutovaná otázka zní, zda je takto koncipovaný dohled v pojišťovnictví opravdu nezbytný, nebo by stačil jen tzv. soukromý dohled jednotlivými subjekty nad svou vlastní činností.

Autoři většiny článků, které jsem na toto téma přečetla¹⁷, se shodují, že by stát či jím pověřený subjekt měl vykonávat dohled nad pojišťným trhem, neboť lepší řešení neexistuje. Platí totiž, že i při schválení sebedokonalejších právních předpisů s cílem regulování aktivit v oblasti pojišťovnictví nelze vyloučit jejich porušení povinnými subjekty. Samy ohrožené subjekty totiž nedokáží vzniku této negativní situace zamezit, a navíc ani posléze dosáhnout adekvátní nápravy, neboť (s ohledem na zmiňované zásady právního státu) nedisponují dostatečně účinnými prostředky na ochranu svých práv.

Jako dílčí argumenty pro nutnost státní ingerence do pojišťovnictví lze uvést zejména negativní následky přítomné asymetrie informací, především v neprospěch klienta,¹⁸ a nedostatečné konkurence na pojišťném trhu¹⁹, jež zesilují faktické postavení subjektů nabízejících pojištění oproti subjektům na straně poptávky. Státní zásahy navíc podporuje

¹⁵ SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 288. 464 s., ISBN 987-80-7357-382-9.

¹⁶ Navíc v obou případech zodpovídá za plnění povinností **stát**. (viz BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 52. 552 s. ISBN 978-80-7400-440-7.)

¹⁷ například zde: BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 552 s. str. 50. ISBN 978-80-7400-440-7.

¹⁸ DAŇHEL, J. *Pojišťná teorie*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2005. str. 21 – 30, 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

¹⁹ ČEJKOVÁ, V. *Pojišťný trh*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. str. 29 – 30, 119 s. ISBN 80-247-01373-5.

skutečnost většího rizika selhání těchto subjektů v případě značného časového rozdílu mezi okamžikem uzavření pojistné smlouvy a realizací pojistného rizika²⁰. Podle mého názoru nelze rovněž opomenout makroekonomické dopady případných závažnějších problémů velkých pojišťoven na celý finanční systém.

Odpůrci státních intervencí mohou proti výše uvedenému argumentovat, že se jedná o další zbytečný, či dokonce nebezpečný zásah státu do ekonomiky, který narušuje přirozený vývoj trhu. V případě pojistného trhu se však domnívám, že takový názor nepřevládá.

Pokud se zákonodárce po zvážení relevantních skutečností rozhodne pro zavedení „externí“, státem zajišťované, kontroly pojistného trhu, musí zároveň určit, v jaké formě a v jaké míře má být dohled vykonáván. V následující kapitole budou představena některá možná řešení.

²⁰ DAŇHEL, J. Zvláštnosti regulace na pojistných trzích. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin*. 2007. 21, str. 46. s. 45 - 50. ISSN 0862-6162.

II. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví na území České republiky

Náplní druhé kapitoly, jak již název napovídá, bude představit právní úpravu dohledu v pojišťovnictví na území České republiky ve formě přehledu nejdůležitějších událostí, a to jak ze současné doby, tak i z doby minulé.

S ohledem na tento záměr jsem rozdělila kapitolu do tří dílčích částí, přičemž jako rozhodující kritérium slouží datum přijetí právního předpisu. V první podkapitole se budu věnovat vývoji právní úpravy státního dozoru (a posléze „dohledu“) nad pojistným trhem v českých zemích - konkrétně od jeho zavedení až do roku 1991, dále v období po roce 1991 až do roku 2006 (později vysvětlím, proč tento rok chápu jako přelomový) a nakonec v období po roce 2006 až do současné doby. Vycházet budu především z tehdy platných a účinných právních předpisů a dále z odborné literatury.

V druhé podkapitole bych uvedla seznam nejdůležitějších právních předpisů tvořící současný právní rámec regulující výkon dohledu v pojišťovnictví. Půjde tedy o přehled platné právní úpravy.

Třetí podkapitola bude věnována rovněž platnému právu, ovšem nikoli již vytvořeného na národní úrovni, ale orgány Evropských společenství či Evropské unie.

Jak bude ještě upozorněno, nebudu se v této kapitole (až na drobné výjimky) věnovat samotnému obsahu platných právních předpisů. Jejich výklad bude předmětem následující kapitoly.

II.1. Vývoj právní úpravy na českém území

V této podkapitole budu zkoumat právní úpravu státního dozoru v pojišťovnictví v avizovaných třech časových horizontech s hraničními roky 1991 a 2006.

II.1.1. Právní úprava do roku 1991

Počátek pojištění a pojišťovnictví sahá podle dochovaných pramenů hluboko do starověku, do starého Egypta. S rozšiřováním povědomí o institutu pojištění se počet uzavíraných pojistných smluv postupně zvětšoval, stejně jako různorodost pokrývaných rizik v závislosti na aktuální potřebě společnosti. Se značným zpožděním se pojištění rozšířilo i do českých zemí.

Poskytování pojištění soukromými subjekty na českém území povolil **patent Františka I.** v září 1819, který sice hovořil pouze o požárním pojištění, ale v praxi se využíval i pro životní a neživotní pojištění.²¹ Stát si již tehdy vyhradil právo dohlížet na vznik a činnost pojišťoven, mimo jiné prostřednictvím povinného schvalování stanov. V následujících letech došlo ke zřizování velkého počtu pojišťoven, na což bylo nutné prostřednictvím normotvorby dále reagovat.

Prvním právním předpisem, jenž komplexněji zakotvil státní dozor, byl spolkový zákon č. 253/1852 ř. z., provedený nařízením č. 110/1880 ř. z., které později nahradilo **nařízení č. 31/1896 ř. z., o zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven (tzv. pojišťovací regulativ)**²². V souladu se zněním tohoto císařského patentu musela budoucí pojišťovna získat povolení od příslušného politického zemského úřadu a dodržovat stanovené podmínky činnosti, což bylo státem kontrolováno. Podle ustanovení § 24 tohoto nařízení mohl pověřený zeměpanský úřad (sám či ve zvláštních případech s dvěma rady justičními) rozhodnout o jejím zrušení ze stanovených důvodů. Jako příklad bych uvedla situaci: „*jestliže již po obdržení schválení dopustily se v podstatných směrech překročení pravidel společenských anebo ustanovení jim od úřadů při povolení anebo samým povolením spolku předepsaných*“²³. Pojišťovny byly povinny za účelem umožnění státního dozoru každoročně předkládat zprávy o činnosti s účetní závěrkou v předepsané formě, přičemž jejich hospodářství mělo být „ob

²¹ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 20. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

²² NEČAS, C. *Počátky vývozu pojištění a vývozu kapitálu. Na prahu české kapitálové expanze : rozpínavost českého bankovního kapitálu ve střední, jihovýchodní a východní Evropě v období rakousko-uherského imperialismu*. 1. vydání. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1987. str. 12. 129 s. Dostupné z WWW: <http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/122309/SpisyFF_110-1966-1_6.pdf?sequence=1>. A KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 21. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

²³ císařský patent č. 253/1852 ř. z., tzv. starý spolkový zákon. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=21&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

čas“ přezkoumáno odbornými technickými zřizenci ministerstva vnitřních věcí.²⁴ Citovaný prováděcí předpis shledávám poměrně detailním, jenž se svým obsahem až překvapivě (vzhledem k roku vydání) podobá současným právním normám.

V roce 1917 došlo v důsledku přijetí **nařízení ministerstva vnitra, práv, obchodu a financí č. 521/1917, ř. z.** ke změně některých ustanovení pojišťovacího regulativu. Státnímu schválení nově podléhaly všeobecné pojišťovací podmínky všech pojišťoven, a to včetně pozdějších změn a doplnění, a vydat tzv. zvláštní pojišťovací podmínky bylo možné pouze v omezených případech²⁵.

Po vzniku Československé republiky upravovalo státní dozor **nařízení vlády č. 307/1922 Sb.**²⁶. Problematika dozoru byla zařazena ke konci předpisu, konkrétně do oddílu D. Zásadně však jeho právní úprava nedoznala ve srovnání s poslední novelou pojišťovacího regulativu velkých změn. Dozor nad pojistným trhem vykonávalo nadále Ministerstvo vnitra, jemuž ve stanovených případech náleželo právo rozhodovat ve věci zrušení pojišťovny nebo zastavení přípravných prací k jejímu zřízení.

Naproti tomu mnoho nového přinesl **zákon Národního shromáždění č. 147/1934 Sb., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny**. Kromě úpravy zabezpečovacích fondů a konkurzu pojišťovny obsahoval zevrubnější úpravu státního dozoru. Šlo zejména o výčet povinností týkajících se řádného hospodaření jako například správný výpočet rezerv pojistného a povinné výše zabezpečovacího fondu, řádné ocenění majetku atd. Dále se poprvé setkáváme s povinností ministerstva provést revizi činnosti pojišťovny v blíže specifikovaném časovém horizontu.²⁷ Za důležité považuji i ustanovení o trestní odpovědnosti člena správního orgánu,

²⁴ § 39 nařízení ministerií věcí vnitřních, práv, obchodu a financí ze dne 5. března 1896, o zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven, ř. z., částka 13, čís. 31. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>>.

²⁵ Jednalo se o situaci, kdy zvláštní pojišťovací podmínky všeobecné pouze **doplňovaly**, nebo pokud poskytovaly pojistníkovi **příznivější podmínky** (viz změněný § 10 nařízení ministerstva vnitra, práv, obchodu a financí č. 521/1917, ř.z. Dostupné z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>>.)

²⁶ nařízení vlády Československé, č. 307/1922 Sb., o zřizování, zařízení a hospodaření soukromých pojišťoven na Slovensku a v Podkarpatské Rusi (pojišťovací regulativ). Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3101&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

²⁷ § 16 zákona č. 147/1934 Sb.: „Činnost pojišťoven bude podle potřeby, nejdéle však každého třetího roku, na místě prozkoumána úředníkem ministerstva vnitra.“

odpovědného pojistného technika či likvidátora pojišťovny za porušení svých povinností z hrubé nedbalosti.²⁸

Změna politiky v důsledku proměny státního zřízení v následujícím desetiletí se projevila i v oblasti pojišťovnictví. V období Protektorátu Čechy a Morava přijala vláda **nařízení č. 331/1942 Sb., o doplnění a změně některých ustanovení o pojišťovnách**²⁹. Orgánem státního dozoru se stalo Ministerstvo hospodářství a práce. Tímto předpisem byly rovněž posíleny pravomoci dozorčího orgánu, což lze ilustrovat například na přidaném ustanovení § 15b³⁰ zmocňující orgán státního dozoru vydat nařízení ohledně hospodaření pojišťovny. Obdobně pak na ustanovení § 15d, na základě něhož mohlo ministerstvo požadovat, aby pojišťovna před uzavřením nových pojistných smluv změnila svůj obchodní plán (pozn.: nově zavedený institut), a dokonce, „*jeví-li se to nutným k ochraně zájmu pojištěných*“, jej mohlo samo ministerstvo z titulu orgánu dozoru změnit nebo zrušit s účinností pro trvajících, anebo ještě nezlikvidované pojistné poměry.

K ještě většímu zásahu do sféry pojistného trhu došlo v roce 1945 přijetím **dekrety presidenta republiky č. 103/1945 Sb.**, kterým bylo ke dni 24. října *znárodněno veškeré*³¹ *soukromé pojišťovnictví na území Československé republiky*. (Ustanovení pojišťovacího regulativu a zákona č. 147/1934 Sb. zůstala dle přechodných ustanovení dekretu nedotčena.) Novým orgánem v oblasti dozoru se stala tzv. Pojišťovací rada, jež byla podřízena Ministerstvu financí.³² Hlavní funkce této instituce představovalo jednotné vedení soukromého pojištění, zejména péče o soulad činnosti pojišťoven se zásadami řízeného hospodářství a zájmy státu, určování zásad hospodářské soutěže, výkon smírčího soudnictví a schvalování výročních účtů pojišťoven. Mimo to se také účastnila řízení o povolení provozovat pojištění. Pro zajímavost uvádím, že funkce v Radě byla čestná.

²⁸ oddíl IV Ustanovení trestní stejného zákona - zákon č. 147/1934 Sb. z. a n., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny. Dostupné z WWW:

<<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=5994&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

²⁹ Jedná se o změny stále platného a účinného nařízení č. 31/1896 ř. z. (pojišťovací regulativ).

³⁰ vládní nařízení č. 331/1942 Sb., o doplnění a změně některých ustanovení o pojišťovnách. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=10442&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>.

³¹ S výjimkou **První české zajišťovací banky** se sídlem v Praze, viz § 17 dekretu (dekret presidenta republiky č. 103/1945 Sb. II, o znárodnění soukromých pojišťoven. Dostupné z WWW: <<http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khm:PPSB45/SB45803A.htm>>.)

³² Na území Slovenska vykonávala Rada svou činnost prostřednictvím jí podřízené **Oblastní pojišťovací rady** sídlící v Bratislavě, viz § 28 dekretu.

Ustanovení dekretu byla provedena **nařízením vlády č. 215/1946 Sb.**, na jehož základě se orgánem státního dozoru stalo Ministerstvo financí (proto ona podřízenost Pojišťovací rady tomuto ministerstvu). Tímto právním předpisem se suverenita pojišťovnictví ještě více oslabila - vláda například směla určovat počet pojišťoven i je zřizovat.

Definitivní zánik konkurenčního prostředí v pojišťovnictví lze podle mého názoru spojovat s následky **vyhlášky č. 977/1948 Ú. I.** slučující pět dříve zřízených pojišťoven, do nichž byly v předcházejících letech inkorporovány všechny pojišťovny se sídlem v Československu. Tímto krokem získala Československá pojišťovna, národní podnik, monopolní postavení. Ze zřejmého důvodu byla v roce 1950 zrušena Pojišťovací rada.³³ Následně se tato pojišťovna (od roku 1953 působící pod názvem Státní pojišťovna, státní pojišťovací ústav) spojila s První českou zajišťovací bankou v Praze, čímž vznikl subjekt s monopolním postavením v celém pojistném odvětví. V roce 1966 navíc vstoupil v platnost zákon č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví, prohlašující Státní pojišťovnu za státní hospodářskou organizaci, čímž se pojistný trh, reprezentovaný Státní pojišťovnou, ocitl pod přímým vlivem Ministerstva financí.³⁴

Domnívám se, že zajímat se o státní dozor v období po roce 1948 je s ohledem na zmíněné události bezpředmětné. A to i po následném zkonstituování Československé socialistické republiky. V roce 1968 přijalo Národní shromáždění zákon č. 162/1968, kterým se mění **zákon č. 82/1966 Sb., o pojišťovnictví**³⁵, na jehož základě se Státní pojišťovna rozdělila na dva samostatné subjekty – Českou státní pojišťovnu a Slovenskou státní pojišťovnu, na které přešly práva a závazky z pojistných a zajišťovacích smluv rušené pojišťovny.³⁶ Na první pohled by se tímto krokem mělo, byť v omezené míře, obnovit konkurenční prostředí, k čemuž však v důsledku uzavření dohody mezi pojišťovnami o rozdělení celostátní působnosti na příslušné části federace bohužel nedošlo a z pohledu klientské veřejnosti se situace na pojistném trhu téměř nezměnila. Tento stav setrval až do roku 1991.

³³ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 24. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

³⁴ VOŽENÍLEK, V., CHLAŇ A. *Pojišťovnictví*. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. str. 5. 139 s. ISBN 80-7194-564-1

³⁵ zákon č. 162/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1966, o pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1968/046-1968.pdf>>.

³⁶ Primárním kritériem byl zvolen **územní přístup** ve vztahu k organizačním složkám Státní pojišťovny, viz § 3 tohoto zákona.

II.1.2. Vývoj mezi lety 1991 a 2006

Rok 1991 můžeme s jistou mírou nadsázky označit za „revoluční“ z pohledu pojišťovnictví. V květnu tohoto roku bylo zrušeno monopolní postavení České státní pojišťovny, čímž se nastartoval proces tzv. *demonopolizace pojišťovnictví*³⁷. Právní základ představoval **zákon č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví**, který upravoval podmínky podnikání v pojišťovnictví a státní dozor. Co se týče úpravy dozorčí činnosti, lze vysledovat jistou návaznost na obsah dřívějších právních předpisů (mimo zákon č. 162/1968 Sb., o pojišťovnictví). Státnímu dozoru podléhaly podle § 17 všechny tuzemské a zahraniční³⁸ právnické i fyzické osoby činné v pojišťovnictví, které měly bližší vztah k území České republiky. Výkon spočíval v kontrole dodržování stanovených povinností i řádného hospodaření pojišťovny. V případě zjištění porušení povinností mohl dozorčí orgán kromě odejmutí povolení k podnikání vydat také opatření k odstranění nedostatků (obdoba „nařízení“ ve smyslu vládního nařízení z roku 1942) či omezit oprávnění sjednávat pojištění. Stejně jako v 19. století podléhaly všeobecné pojistné podmínky schválení státu. Úlohu orgánu státního dozoru plnilo tehdy Ministerstvo financí. (Z pozdějších novel, tj. zákonů č. 320/1993 Sb., č. 60/1995 Sb. a č. 149/1995 Sb., bych chtěla upozornit na zákon z roku 1993³⁹, konkrétně na přidání pravomoci ministerstvu ovlivňovat prostřednictvím vyhlášek tvorbu, použití a umístění prostředků rezerv, a dále na § 15a s titulem Solventnost pojišťoven. K významu paragrafu bych se vrátila později.)

Za účelem odstranění nedostatků stávajícího zákona⁴⁰ a přiblížení domácí právní úpravy pojišťovnictví zákonodárství Evropských společenství byl v roce 1999 přijat nový **zákon o pojišťovnictví, zákon č. 363/1999 Sb.**⁴¹ Orgánem státního dozoru zůstalo Ministerstvo financí, avšak došlo k několika podstatným změnám v jeho pravomocích. Jako příklad bych uvedla zrušení aktu schvalování všeobecných pojistných podmínek ještě před rozhodnutím ministerstva o udělení povolení k podnikání, což značně ulehčilo pojišťovnám vstup do odvětví. Obdobný účinek mělo upuštění od povinnosti složení kauce⁴² před podáním žádosti.

³⁷ Ve **Slovenské republice** k tomu došlo již v březnu 1991, viz KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv.

Pojišťovací právo. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 25. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

³⁸ Zahraniční pojišťovny mohly vykonávat pojišťovací činnost na území republiky pouze prostřednictvím **obchodního zastupitelství** v souladu se zákonem č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím.

³⁹ zákon č. 320/1993, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví

⁴⁰ Autoři komentáře k zákonu uvádí **případ POJIŠŤOVNY MORAVA, a. s.**, které orgán dozoru musel odebrat povolení k činnosti, jelikož mu zákon nenabízel vhodnou alternativu. (viz PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. *Zákon o pojišťovnictví s komentářem*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001. str. 23. 190 s. ISBN 80-86199-35-5.)

⁴¹ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 26. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁴² Pro zajímavost činila **její výše** dle § 9 dřívějšího zákona 10 000 000 Kčs.

Další aspekty státního dozoru byly koncentrovány v Hlavě IV⁴³ s názvem Kontrolní činnost ministerstva. Zákon rozšířil množinu možných reakcí ministerstva na zjištěné porušení povinností pojišťovnou, především o nařízení předložit ke schválení ozdravný plán, zavedení nucené správy či nucený převod pojistného kmene. Nově se zřídila funkce odpovědného pojistného matematika, který musel být zapsán v seznamu odpovědných pojistných matematiků, přičemž vedením tohoto seznamu bylo svěřeno orgánu dozoru. Neméně důležitá byla i preciznější úprava míry solventnosti a zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví. Technické záležitosti bychom našli v prováděcí vyhlášce Ministerstva financí č. 75 z března 2000.

Ke konci roku 2000 se na základě **usnesení vlády České republiky č. 555** přenesl výkon státního dozoru do nově vzniklého Úřadu státního dozoru v pojišťovnictví a penzijního připojištění.⁴⁴ Jelikož však tato instituce fungovala v rámci Ministerstva financí, a tudíž státní správy, hovoříme i nadále o „dozoru“.

Z novel zákona je nejčastěji komentován **zákon č. 39/2004 Sb.**, jehož přínos spočívá především v zakotvení tzv. jednotného evropského pasu.⁴⁵ V souvislosti s ním navíc došlo k důležitým úpravám výkonu státního dozoru. Zmínila bych zejména zavedení koncepce finančního dozoru nebo dozoru nad pojišťovacími zprostředkovateli. (Mimochodem v tentýž den, tj. 17. prosince 2003, byl přijat zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, vůči němuž je zákon o pojišťovnictví ve vztahu subsidiarity.⁴⁶) Opomenout nelze ani zavedení dozoru nad činností pojišťovny ve skupině, podrobněji upravený v zákoně č. 377/2005 Sb., a jím vyžádané rozšíření informační povinnosti pojišťoven, jež tzv. doplňkovému dozoru podléhají.⁴⁷

⁴³ zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů

⁴⁴ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 139. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁴⁵ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 27. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁴⁶ **Jelikož jde o stále platný právní předpis, budu se problematice výkon státního dozoru, resp. dohledu, nad pojišťovacími zprostředkovateli a likvidátory pojistných událostí podrobněji zabývat až v kapitolách věnovaných výkladu současné právní úpravy.**

⁴⁷ § 26a a následující zákona č. 39/2003, kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Postupně jsme se výkladem dostali až k druhému přelomovému roku, za který považuji rok 2006. Z podstaty věci se nejedná o toliko rozhodující mezník z pohledu pojišťovnictví jako celku (pokud bychom události tohoto roku porovnávali například s odstraněním monopolního postavení České státní pojišťovny v roce 1991), avšak s ohledem na téma této práce si ho za skutečně podstatný troufám označit.

II.1.3. Vývoj po roce 2006

Dne 1. dubna 2006 vstoupil v účinnost značně diskutovaný zákon - **zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem**.⁴⁸ Než přejdu k jeho obsahu, zmínila bych několik důležitých procesních okolností spojených s jeho vznikem.

Před přijetím tohoto právního předpisu sílila kritika tehdejšího modelu dozírání nad finančním trhem. Dohled či dozor⁴⁹ vykonávaly celkem čtyři instituce, každá ve vztahu k příslušnému segmentu trhu, přičemž v případě pojistného trhu se jednalo o již zmíněný Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění. Tomuto modelu byla vytykána zejména nákladnost, neúčelná, často až nesmyslná, kontrola jednoho subjektu několika dohlížiteli najednou či komunikační problémy dohlížitelů mezi sebou.⁵⁰ S cílem odstranit naznačené nedostatky, navrhla vláda zákon, na základě kterého by došlo k integraci státního dozoru nad finančním trhem do jediné instituce. Původní záměr předjímal **dvoufázovou integraci**, přičemž pravomoc Úřadu měla v první fázi převzít Komise pro finanční trh (nové označení pro Komisi pro cenné papíry) a posléze nově vytvořený jednotný orgán dohledu. Jak vyplývá z Důvodové zprávy k návrhu zákona⁵¹, spatřovala vláda v navrhovaném modelu především omezení rizik, které mohly způsobit předvídané větší systémové posuny v případě odlišného postupu. Přesto však byl návrh zákona záhy změněn a schválena varianta sloučení dohledu pouze v jedné fázi. Na základě v úvodu zmíněného zákona č. 57/2006 Sb. tak přešla působnost dosavadních čtyř institucí **rovnou na Českou národní banku**, která se od 1. dubna

⁴⁸ vládní návrh na vydání zákona o změně v souvislosti se sjednocováním dozoru nad finančním trhem. Sněmovní tisk 997/0, část č. 1/3

⁴⁹ Pojmově šlo v případě bankovnictví, družstevních záložen a kapitálového trhu o „**dohled**“ a v oblasti pojišťovnictví a penzijního připojištění „**dozor**“.

⁵⁰ JENÍK, I. *Dohled a regulace finančního trhu*. 1. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všehrad, 2011. 120 s., str. 75 - 76 ISBN 978-80-85305-48-7.

⁵¹ vládní návrh na vydání zákona o změně v souvislosti se sjednocováním dozoru nad finančním trhem. Sněmovní tisk 997/0, část č. 1/3. str. 59

2006 stává orgánem dohledu zásadně nad celým finančním trhem - a to včetně celé oblasti pojišťovnictví. Kvalitativní posun potvrzuje nahrazení výrazu „dozor“ slovem „dohled“ v zákoně o pojišťovnictví.

Z hlediska organizace v rámci České národní banky spadal dohled nad pojistným trhem v prvním období do Sekce regulace a dohledu nad pojišťovnictvím. Počátkem roku 2008 však proběhla reforma a od té doby používá Česká národní banka tzv. **funkcionální model**, jenž organizačně sloučil dohled v pojišťovnictví s dohledem nad zbylými částmi finančního trhu a tvoří náplň činnosti Sekce dohledu nad finančním trhem.⁵²

Samotný zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví byl vedle zákona č. 57/2006 Sb. v závislosti na změnách souvisejících zákonů ještě několikrát novelizován. Postupně však forma dílčích novel přestala dostačovat a byly zahájeny práce na novém, od roku 1991 v pořadí již třetím, zákonu o pojišťovnictví. Po dlouhém projednávání v Parlamentu ČR nabyt zákon dnem 1. ledna 2010 účinnosti pod číslem **277/2009 Sb.** Jeho účelem bylo opět především transponovat předpisy komunitárního práva a dále upravit systematiku zákona s ohledem na jeho předpokládanou novelizaci v souvislosti s projektem Solvency II. Někteří odborníci v něm spatřují „*jakýsi mezistupeň*“, neboť se očekávají významné úpravy, a to včetně změn v oblasti dohledu.⁵³ (Podobně jako v případě výše uvedeného zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, nebudu na tomto místě rozebírat obsah tohoto zákona, neboť mu bude věnována většina textu třetí kapitoly.)

Kromě zákona o pojišťovnictví si zásadní proměnou prošel i **zákon o České národní bance** (s účinností od 1. srpna 2013⁵⁴), z něhož budu taktéž posléze často čerpat.

⁵² Vedle **Sekce regulace a analýz finančního trhu** a **Sekce licenčních a sankčních řízení**, viz HUSLAR, O. ROZUMEK, D. Dohled nad pojišťovnictvím v novém. *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2008, 1, roč. 85, str. 6. s. 6 - 7. ISSN 0032-2393.

(graficky vyobrazené modely vnitřního uspořádání ČNB zde: SINGER, M. *Dohled nad finančním trhem*. Prezentace v souvislosti s dnem otevřených dveří ČNB. 2010. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20100612_dod.pdf>.)

⁵³ HUSTÁK, Z. Stručný komentář k novému zákonu o pojišťovnictví. *Právní rádce*, Praha: Economia a.s., 2009, 12, roč. 2009, ISSN 1210-4817.

⁵⁴ zákon č. 227/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o ČNB, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

II.2. Současná právní úprava

V současné době nenajdeme žádný zákon, který by komplexně upravoval činnost orgánu dohledu v pojišťovnictví, nýbrž právní předpisy, jež se nezřídka vztahují pouze na určitou skupinu subjektů či aktivit na pojistném trhu. Jejich počet je podle mého názoru značný, pokud k předpisům, které věnují určitou svou pasáž výslovně dohledu, přidáme i právní předpisy, které na první pohled s výkonem dohledu nesouvisí, ale přesto ho svým způsobem ovlivňují. Jako příklad bych uvedla předpisy, jež stanovují výhradně povinnosti jednotlivým subjektům pojistného trhu - jak ale bude uvedeno v další kapitole, představuje kontrola plnění těchto povinností jednu z hlavních činností orgánu dohledu. Dále počet právních předpisů regulujících výkon dohledu rozšiřují předpisy z jiných právních odvětví, které se ve stanoveném rozsahu aplikují i na pojistněprávní vztahy, resp. vztahy s pojištěním související. Příkladem budiž vybraná ustanovení správního řádu.

V této práci však budu vycházet převážně ze stěžejních právních předpisů. Co se týče **zákoných norem**, jedná se o následující předpisy:⁵⁵

- zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví,
- zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (dále: zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí),
- zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dozoru nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (dále: zákon o finančních konglomerátech),
- zákon č. 1/1993, Ústava České republiky,
- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Zároveň bych se na příslušných místech práce ráda věnovala i některým důležitým **podzákoným aktům**, jmenovitě:

- vyhlášce č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny,

⁵⁵ všechny právní předpisy v platném a účinném znění případných pozdějších předpisů

- vyhlášce č. 424/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění vyhlášky č. 359/2010 Sb.⁵⁶,
- vyhlášce č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví a
- vyhlášce č. 582/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí.

V neposlední řadě bych chtěla upozornit na existenci úředních sdělení České národní banky a jí vypracovávaných tzv. **dohledových benchmarků**, jejichž úkolem je seznámit příslušné subjekty s vybranými poznatky České národní banky a se souvisejícími očekáváními týkajícími se jednání dohlížených subjektů. Dohledové benchmarky sice nepatří mezi právně závazné dokumenty⁵⁷, ale domnívám se, že přesto je jejich význam značný.

II.3. Právní úprava v rámci Evropské unie

Vedle národní právní úpravy patří do pramenů pojistného práva i **právní předpisy Evropských společenství a orgány Evropské unie**. V průběhu posledních pěti desetiletí byla přijata řada právních předpisů, které postupně odstraňovaly překážky bránící ve volném pohybu pojišťovacích, zajišťovacích a zprostředkovatelských služeb v rámci Evropských společenství. Počátek harmonizačního procesu v pojišťovnictví je spojován s přijetím Všeobecných programů o zrušení překážek pro zakládání podniků a zrušení překážek pro poskytování služeb v roce 1962, na které navázala nejprve směrnice o zajištění a retrocesi a dále tři generace směrnic k životnímu pojištění⁵⁸ a analogicky tři generace směrnic regulující neživotní pojištění⁵⁹, množství navazujících směrnic a v neposlední řadě také směrnice Rady 77/92/EHS o pojišťovacích zprostředkovatelích. Transponováním uvedených směrnic do národních právních úprav byly postupně překonány nejvýraznější rozdíly mezi právními řády

⁵⁶ vyhláška č. 424/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění vyhlášky č. 359/2010 Sb.

⁵⁷ O **právní povaze** těchto materiálů vypovídá mimo jiné upozornění, které je uváděno na závěr každého dohledového benchmarku, jež zní: „*Informace obsažené v tomto materiálu vyjadřují názor pracovníků sekce dohledu nad finančním trhem ČNB, který je aplikován v dohledové praxi. Soud a případně i bankovní rada ČNB mohou zaujmout odlišný názor. Postup v souladu s informacemi v tomto materiálu však bude ČNB při výkonu dohledu nad finančním trhem považovat, v mezích okolností konkrétního posuzovaného případu, za postup v souladu s relevantními právními předpisy vztahujícími se k dané oblasti.*“ (odkaz na dohledové benchmarky dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/>.)

⁵⁸ směrnice Rady 79/267/EHS, 90/619/EHS a 92/96/EHS

⁵⁹ směrnice Rady 73/239/EHS, 88/357/EHS a 92/49/EHS

členských států, následkem čehož došlo k vytvoření základu tzv. **jednotného evropského pojistného trhu**. Význam tohoto pojmu je někdy redukován na zavedení jednotné evropské licence, ale domnívám se, že jeho dosah je výrazně širší. Existence jednotného evropského trhu totiž ovlivnila nejen pravomoci národních orgánů dohledu v souvislosti s řízením o udělení povolení k provozování činnosti, ale podstatnou měrou modifikovala i právní úpravu výkonu navazujících činností. (Bližší výklad viz třetí kapitola.)

Výkon dohledu pojistného trhu dále ovlivnily zejména směrnice o konsolidovaných účetních závěrkách (83/349/EHS), směrnice o reorganizaci a likvidaci pojišťoven (2001/17/ES), směrnice o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku (2002/65/ES) a směrnice upravující tzv. doplňkový dozor (poslední novela původní směrnice 98/78/ES publikovaná pod 2011/89/EU). Hlubší integrace v oblasti dohledu však bylo podle mého názoru dosaženo až zřízením evropských institucí dohledu nad jednotlivými segmenty finančního trhu, včetně trhu pojistného, jimž bude věnován závěr následující kapitoly.

III. Výkon dohledu v pojišťovnictví v České republice

Třetí kapitola s titulem Výkon dohledu v pojišťovnictví v České republice představuje stěžejní část práce, a to nejen s ohledem na její rozsah. V této kapitole se budu snažit podat souhrnný pohled na činnost orgánu dohledu nad českým pojistným trhem, vykonávanou v souladu s platnou a účinnou právní úpravou.

Z důvodu snahy o větší přehlednost jsem kapitolu rozdělila do pěti relativně samostatných podkapitol, které se dále vnitřně člení. V první podkapitole bych se chtěla více zaměřit na postavení a pravomoci České národní banky, jakožto současnému orgánu dohledu v pojišťovnictví. Na ní navážu zákonným vymezením okruhu subjektů, jejichž činnost podléhá pravomoci této instituce.

Nejrozsáhlejší bude následující, třetí podkapitola, jež bude pojednávat o náplni činnosti orgánu dohledu. Tuto podkapitolu jsem se rozhodla pojmut průřezově, a tudíž po vysvětlení obecných principů týkajících se příslušné činnosti České národní banky zařadím vždy výklad jednotlivých sektorových úprav, které zásadně regulují činnost pouze určité skupiny subjektů. První speciální úpravu bude tvořit právní rámec regulace pojišťoven a zajišťoven a druhou právní úprava výkonu činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů pojistných událostí. Rozebrána bude hmotněprávní úprava výkonu dohledu a vybrané procesní otázky. S ohledem na tyto skutečnosti půjde zároveň o nejvíc strukturovanou část práce.

Čtvrtá podkapitola bude poslední částí této kapitoly, v níž se budu zabývat vnitrostátním právem, zde konkrétně problematice nezávislosti dohledového orgánu a otázky povinnosti mlčenlivosti.

Následující, pátá, kapitola bude věnována otázce právní úpravy dohledu v pojišťovnictví na úrovni Evropské unie, především institucionálnímu zabezpečení jeho výkonu. Mimo jiné bych představila novou architekturu orgánů dohledu v rámci Evropské unie s důrazem na oblast pojišťovnictví a vztah těchto institucí k českému pojistnému trhu. Na závěr bych ráda

okomentovala vybrané aspekty navrhovaných změn v právní úpravě dohledu v pojišťovnictví v rámci Evropské unie – tzv. směrnice IMD2 a rámcové směrnice Solvency II.

V této kapitole budu čerpat především z právních předpisů České republiky, s výjimkou právní úpravy výkonu dohledu vůči subjektům se zahraničním prvkem a problematiky komunitárního a současného unijního práva, kdy se nelze obejít bez zahraničních právních předpisů.

Poznámka:

S ohledem na omezení rozsahu práce není možné uvést detailní výklad právní úpravy, a proto jsem v závěru předchozí kapitoly uvedla nejdůležitější právní normy, v nichž lze najít nezmíněné skutečnosti.

III.1. Orgán dohledu v pojišťovnictví

Dle současné právní úpravy plní funkci orgánu dohledu nad pojistným trhem **Česká národní banka**. Jak bylo zmíněno ke konci předchozí kapitoly, převzala dnem 1. dubna 2006 pravomoci Úřadu v pojišťovnictví a penzijním připojištění, který do té doby působil jako orgán státního dozoru.

Právní zakotvení postavení České národní banky nalezneme v článku 98 Ústavy České republiky.⁶⁰ Jedná se o však poměrně stručné ustanovení, v minulosti navíc novelizované. Druhý odstavec však odkazuje na prováděcí předpis, který obsahuje podrobnější úpravu. Tímto předpisem se rozumí zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance (dále zákon o ČNB), ve znění pozdějších předpisů. Komparací obou předpisů můžeme definovat Českou národní banku jako ústřední banku České republiky s veřejnoprávní subjektivitou, jež plní ve stanoveném rozsahu funkci správního úřadu.

Hlavní cíl České národní banky představuje péče o cenovou stabilitu. Vedle něho však zákon uvádí i další cíle, přičemž bych chtěla čtenáře upozornit především na zákonem č. 227/2013 Sb. přidanou „*péči o finanční stabilitu a bezpečné fungování finančního systému v České*

⁶⁰ Článek 98 Ústavy České republiky zní: „(1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.
(2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.“

republice“. Za účelem dosažení stanovených cílů je banka pověřena řadou úkolů, které zakotvuje zákon o ČNB a množství „jiných právních předpisů“⁶¹. Kromě tradičních úkolů z oblasti měnové politiky patří mezi nejdůležitější činnosti také **dohled nad osobami působícími na finančním trhu**⁶². K této problematice se vztahuje výslovně část desátá tohoto zákona (konkrétně § 44, § 44a, § 44b, § 44c, § 45 a § 45d) a některá jeho ustanovení obecnějšího charakteru (zejména záležitosti spojené s výkaznictvím či úpravou správního řízení). Ani zde se však nejedná o ucelenou úpravu, a proto budu v následujícím textu přednostně vycházet z oněch „jiných“ právních předpisů, především zákona o pojišťovnictví.

V souvislosti s otázkou dohlížejícího subjektu bych chtěla podotknout, že orgán dohledu nevykonává svou činnost izolovaně (což by za současné podoby finančního trhu nebylo možné, ani účelné), ale v kooperaci s dalšími entitami. Osobně rozeznávám dvě podoby **mezinárodní aktivity České národní banky**. První představuje navázání spolupráce s jinými orgány dohledu, které můžeme chápat jako důsledek provozování činnosti zahraničními subjekty pojištného trhu na území daného státu (a to jak z pozice domovského státu, tak v případě České republiky častější pozice hostitelského státu). Zde se jedná o součást vlastního výkonu dohledu, kterému se budu věnovat v této kapitole. Na tomto místě pouze upozorním na existenci ustanovení § 133 zákona o pojišťovnictví, jež umožňuje České národní bance uzavřít smlouvu o spolupráci zajišťující výměnu informací s příslušným zahraničním orgánem dohledu. Takto získané informace může dohlížející orgán posléze použít při výkonu kontrolní činnosti, v jím vedeném řízení a při soudním řízení.

Druhou formou zahraniční aktivity orgánu dohledu spatřuji v účasti České národní banky na mezinárodních zasedáních ohledně problematiky pojištění nebo její působení v evropských či mezinárodních orgánech a institucích. Jako příklad bych uvedla zejména Mezinárodní asociaci pojišťovacích dohledů (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) a Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA).

⁶¹ § 1 odst. 3 zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB

⁶² § 2 odst. 2 písm. d) zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB

III.2. Subjekty podléhající dohledu

Okruh subjektů podléhajících dohledu v pojišťovnictví vymezuje § 44 zákona o ČNB. Jelikož však výčet zahrnuje i subjekty, které odborná literatura do oblasti pojišťovnictví nezařazuje (například penzijní společnosti), uvádím výčet obsažený v § 84 odst. 2 zákona o pojišťovnictví:

- pojišťovny a zajišťovny, které na území České republiky provozují pojišťovací nebo zajišťovací činnost, a to v rozsahu stanoveném tímto zákonem,
- osoby, které vykonávají pro pojišťovnu nebo zajišťovnu činnost v jiném než pracovním poměru (dále jen „osoby činné pro pojišťovnu nebo zajišťovnu“),
- a další fyzické a právnické osoby, pokud tak stanoví tento zákon nebo jiný právní předpis.

Ze skupiny subjektů uvedených pod druhou a třetí odrážkou, kterou zákon dále nerozvádí, bych jmenovala především odpovědné pojistné matematiky, nucené správce nebo početnou kategorii pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů pojistných událostí, kterou upravuje zvláštní zákon.

Vrátíme-li se k teoretickému vymezení subjektů pojistného trhu a porovnáme oba výčty navzájem, zjistíme, že se okruh dohlížených subjektů (s výjimkou pojištěných a odborných asociací) kryje se skupinou subjektů věcného pojistného trhu. Naproti tomu subjekty investičního pojistného trhu, které nejsou současně činné na věcném pojistném trhu, dohledu v pojišťovnictví nepodléhají.⁶³

Česká národní banka vykonává nad zmíněnými subjekty dohled na individuálním, případně i konsolidovaném základě, dohled ve skupině a tzv. doplňkový dohled (viz dále).

III.3. Předmět dohledu

Doposud se v práci hovořilo spíše o formální stránce dohledu, zejména právním zakotvení a institucionálním zajištění výkonu dohledu. Nyní bych přešla k jeho „materiální stránce“, k předmětu dohledu, a pokusila se vysvětlit, co představuje náplň činnosti dohledového orgánu.

⁶³ Dovětek „v pojišťovnictví“ jsem použila úmyslně, neboť uvedená skutečnost nevylučuje dohled z titulu dohledu jiného segmentu trhu (zejména kapitálového).

Na dohled v pojišťovnictví můžeme nahlížet z vícero úhlů. Podle mého názoru podává § 44 odst. 2 **zákona o ČNB** dostatečnou představu o aktivitách orgánu dohledu. Toto ustanovení zahrnuje pod pojem dohledu následující činnosti:

- a) rozhodování o žádostech o udělení licencí, povolení, registrací a souhlasů podle jiných právních předpisů,
- b) kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními,
- c) kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů Evropské unie, jestliže je k této kontrole Česká národní banka tímto zákonem nebo jinými právními předpisy zmocněna, a kontrolu dodržování vyhlášek vydaných Českou národní bankou,
- d) získávání informací potřebných pro výkon dohledu podle jiných právních předpisů a jejich vymáhání, ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti,
- e) ukládání opatření k nápravě a sankcí podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů,
- f) řízení o správních deliktech a přestupcích.

Předmět dohledu definuje také § 85 odst. 1 **zákona o pojišťovnictví** (viz podkapitola kontrolní činnost).

Existuje také řada **teoretických vymezení** tohoto pojmu. V **širším pojetí** můžeme chápat dohled jako:

- povolovací činnost,
- kontrolní činnost,
- legislativní činnost a
- ostatní činnosti.⁶⁴

V **užším pojetí** se dohledem rozumí činnost ve dvou oblastech – v oblasti povolovacího řízení a oblasti dohledu nad činnostmi subjektů v pojišťovnictví.⁶⁵

Teoretické a zákonné pojetí výkonu dohledu se na první pohled poměrně podobají, ale při důkladnějším porovnání jsem objevila drobné rozdíly, na které se budu snažit upozornit.

⁶⁴ ČEJKOVÁ, V. *Pojištný trh*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r. o., 2002. str. 29 – 30. 119 s. ISBN 80-247-01373-5.

⁶⁵ BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 72. 552 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

Následující výklad budu koncipovat jako určitou kombinaci obou pojetí, přičemž budu vycházet více z teoretického vymezení, neboť jej shledávám názornějším.

III.3.1. Legislativní činnost

Některé odborné publikace⁶⁶ rozumí pod pojmem „dozor v pojišťovnictví“⁶⁷ také legislativní činnost. Osobně bych k této činnosti přiřadila i činnost související s vydáváním dalších právních předpisů (tj. nejen zákonů) a jako celek bych jí zařadila spíše do oblasti regulace. Z tohoto důvodu zmíním pouze základní skutečnosti a vztah legislativní činnosti k výkonu dohledu.

Legislativní činnost lze chápat jako účast subjektu v procesu tvorby legislativy. Česká národní banka se přitom podílí na vzniku zákonů (a dalších právních předpisů) různou měrou. Podle ustanovení § 37 odst. 1 zákona o ČNB spolupracuje Česká národní banka s Ministerstvem financí ČR na přípravě návrhů zákonných úprav, mimo jiné i v oblasti finančního trhu. Dále se účastní připomínkového řízení ve formě vypracování stanovisek k návrhům, které se dotýkají její působnosti (viz § 10 odst. 1 tohoto zákona). Za účelem úpravy vztahů mezi Českou národní bankou a Ministerstvem financí ČR došlo k uzavření **Dohody o spolupráci při přípravě návrhů vnitrostátních právních předpisů týkajících se finančního trhu a dalších předpisů, které se dotýkají působnosti stran dohody**⁶⁸ s široce pojatým předmětem spolupráce.

Ač platí obecné tvrzení, že regulátorem v pojišťovnictví je Ministerstvo financí,⁶⁹ může Česká národní banka rovněž vydávat právní předpisy, a to ve formě **vyhlášek**, na které odkazuje řada ustanovení zákona o pojišťovnictví (§ 136 obsahuje jejich výčet). Jedná se o důležitý nástroj pro stanovení povinností subjektů, jejichž dodržování je následně orgánem dohledu kontrolováno. Řadu vyhlášek z oblasti dohledu jsem citovala v předchozí kapitole. (Poznámka: Pravomoc České národní banky vydávat „opatření České národní banky“ jakožto

⁶⁶ Vedle citované publikace od V. Čejkové se s tímto zařazením můžeme setkat například v: ČEJKOVÁ, V., MARTINOVIČOVÁ, D. *Pojišťovnictví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. str. 82 – 83. 158 s. ISBN 80-210-3525-0.

⁶⁷ Autoři správně použili pojem dozor s ohledem na datum vydání učebnice.

⁶⁸ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA A MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. Dohoda o spolupráci při přípravě návrhů vnitrostátních právních předpisů týkajících se finančního trhu a dalších předpisů, které se dotýkají působnosti stran dohody. 2006 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/postaveni_cnb/download/dohoda_CNB_MF.pdf>.

⁶⁹ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 140. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

druhou formu podzákoných právních předpisů byla orgánu dohledu odejmuta poslední novelou zákona o ČNB.)

III.3.2. Povolovací, registrační a schvalovací činnost

Pojišťovnictví funguje na tzv. **koncesním principu**⁷⁰, což znamená, že podnikání v oblasti pojišťovnictví je podmíněno schválením státního orgánu. Pojišťovny, zajišťovny, všechny kategorie pojišťovacích zprostředkovatelů i samostatní likvidátoři pojistných událostí musí splňovat státem stanovené podmínky pro výkon dané činnosti a podstoupit požadovanou formální proceduru dle příslušných zákonů. Stát si tak vyhradil právo tímto způsobem zasahovat do tržního prostředí (k otázce opodstatněnosti, viz strana 6).

Důsledkem integračního procesu v rámci Evropských společenství však doznala takto koncipovaná, obligatorní státní kontrola vstupu do odvětví podstatné změny prostřednictvím zakotvení tzv. **jednotného evropského pasu či jednotné evropské licence**. Na základě tohoto institutu je subjekt, který získal povolení ve státě tvořící Evropský hospodářský prostor (v této souvislosti se hovoří o tzv. domovském státě), oprávněn působit v jiném státě tohoto uskupení (tzv. hostitelské zemi). Subjektu tudíž odpadá povinnost získat povolení k provozování činnosti v dalším státě, čímž se naplňuje představa o jednotném evropském pojistném trhu. Jedinou „překážku“ představuje tzv. notifikační povinnost, kdy dotčený subjekt je povinen oznámit svůj záměr příslušnému orgánu v domovském státě.⁷¹

Jednotná evropská licence umožňuje provozovat činnost ve dvou formách, které se liší mírou integrace do hospodářství zahraničního státu, přičemž není vyloučen ani jejich souběh.⁷² První způsob vyplývá ze **svobody dočasně poskytovat služby** zaručené Smlouvou o Evropské unii⁷³. Za nejdůležitější ustanovení Smlouvy považují především její článek 56, který zakazuje „omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb“, a třetí větu článku 57, podle níž může poskytovatel služby „dočasně provozovat svou činnost v členském

⁷⁰ DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vydání - přepracované. Praha: Ekopress, s. r. o., 2009. 11 str. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

⁷¹ V některých případech odpadá i tato povinnost (např. **aktivní zajišťovací činnost**). KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 55 - 56. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁷² KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 56. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁷³ Smlouva o fungování Evropské Unie - konsolidované znění (2012/C 326/01)

státě, kde je služba poskytována, za stejných podmínek, jaké tento stát ukládá svým vlastním státním příslušníkům“. Z citovaných norem můžeme vyvodit charakteristické rysy činnosti – přeshraniční rozměr a dočasnost. Podle rozsudků Evropského soudního dvora navíc není nutný žádný pohyb smluvních stran.⁷⁴ (Pozn.: za „službu“ se zde považuje výkon poskytovaný zpravidla za úplatu, pokud není upraven ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob.)

Druhý způsob představuje využití **práva založit na území jiných členských států pobočku** v souladu s článkem 49 a násl. Smlouvy o fungování Evropské unie. Jedná se přitom o trvalé, ne pouze přechodné, působení subjektů v jiném členském státu po neurčitou dobu.⁷⁵ V některých případech může být rozlišování mezi způsoby komplikované.⁷⁶

Realizace principu jednotné evropské licence má výrazný dopad do **výkonu dohledu**. Česká národní banka uděluje povolení k provozování činnosti (resp. rozhodne o žádosti o zápis do registru) pouze subjektům se sídlem na území České republiky a subjektům z třetích států, tj. zemí mimo Evropský hospodářský prostor. V případě těchto subjektů náleží do pravomoci tuzemského orgánu dohledu kromě rozhodování o udělení povolení k činnosti (resp. registraci) také rozhodování o jeho následných změnách či případném odnětí povolení (resp. zrušení zápisu v registru). Orgán dohledu zde vystupuje v pozici správního úřadu, jak vyplývá z § 1 odst. 3 zákona o ČNB. Podmínky výkonu rozhodovací činnosti stanovují zákon o pojišťovnictví a zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí (ve vztahu k jimi regulovaným subjektům) a dále upřesňují vyhlášky, na které předpisy odkazují.

Tímto bych ukončila obecné otázky povolovací činnosti a přešla k **právní úpravě obsažené v jednotlivých sektorových právních předpisech.**⁷⁷ Vzhledem k předepsanému rozsahu

⁷⁴ BÖHM, A., MUŽÁKOVÁ, K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2010. str. 33. 332 s. ISBN 978-80-7431-035-5.

⁷⁵ Tuto specifikaci nalezneme v **rozsudku Evropského soudního dvora ve sporu Komise versus Německo** (Case 205/84, viz KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 56. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.)

⁷⁶ tzv. „**Sedá místa**“, viz ČECHOVÁ, J., PŘIKRYL, V., ČÍŽEK, J. Provozování pojišťovací činnosti v EU na základě práva zakládat pobočky a na základě svobody poskytovat služby. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin*. 2010. 13, s. 5 - 14. ISSN 0862-6162

⁷⁷ **Nebude-li uvedeno jinak, budou v jednotlivých pasážích uváděná ustanovení vždy ustanoveními zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví nebo zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí.** (Tímto způsobem budu pokračovat i v případě výkladu dalších činností orgánu dohledu.)

práce se nebudu věnovat jednotlivým požadavkům pro vstup do odvětví a podmínkám, které musí subjekty splňovat, ale zaměřím se spíše na postup orgánu dohledu.

Právní úprava povolovací, registrační a schvalovací činnosti v sektorových zákonech

• Pojišťovny

Podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona o pojišťovnictví může provozovat pojišťovací činnost na území České republiky pouze tuzemská pojišťovna a pojišťovna z třetího státu, které bylo Českou národní bankou uděleno povolení k provozování této činnosti, nebo pojišťovna z jiného členského státu, a to na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby. V důsledku toho lze hovořit o třech režimech provozování pojišťovací činnosti v závislosti na zemi sídla pojišťovny. Současný zákon na rozdíl od předchozí právní úpravy (zákona č. 363/1999 Sb.) odlišnosti jednotlivých režimů reflektuje, což je patrné ze struktury hlavy II s titulem Provozování pojišťovací činnosti, jež upravuje povolovací činnost.⁷⁸

První režim se týká subjektů se sídlem v České republice, kteří chtějí podnikat v pojišťovnictví. Subjekt musí nejprve podat písemnou žádost o udělení povolení k provozování pojišťovací činnosti splňující náležitosti uvedené v § 15 odst. 1. K žádosti je současně nutné přiložit řadu dokumentů jako například stanovy, zakladatelskou smlouvu či listinu, obchodní plán, doklady o bezúhonnosti fyzických osob nebo o důvěryhodnosti právnických osob, které jsou zakladateli tuzemské pojišťovny, doklady o důvěryhodnosti a o dosaženém vzdělání a praxi členů orgánů společnosti, seznam osob s případnou kvalifikovanou účastí v pojišťovně, stejně jako doklady ohledně základního kapitálu (předepsaná výše viz § 18) a řídicího a kontrolního systému.

Předepsané požadavky je nutné splnit ještě přede dnem zápisu tuzemské pojišťovny do obchodního rejstříku. (Z dikce § 13 odst. 2 či § 15 odst. 1 písm. a) vyplývá, že žádost podává již založená pojišťovna – ve formě akciové společnosti, družstva, příp. evropské společnosti nebo evropské družstevní společnosti. Z pouhého titulu právní formy však není oprávněna provozovat pojišťovací činnost.)

⁷⁸ Díly 1 a 2 obsahují právní úpravu tuzemské pojišťovny (Díl 1 upravuje provozování pojišťovací činnosti a Díl 2 Změny v činnosti a orgánech), Díl 3 upravuje provozování pojišťovací činnosti pojišťovnou z jiného členského státu a Díl 4 provozování pojišťovací činnosti pojišťovnou z třetího státu. (Vedle specifických ustanovení obsahuje zákon i ustanovení společná pro všechny režimy – například § 6.)

Po obdržení žádosti pojišťovny nastupuje role České národní banky, která je povinna rozhodnout nejpozději do 6 měsíců ode dne doručení žádosti splňující předepsané náležitosti.⁷⁹ (V případě rozhodování o udělování povolení pojišťovně ve skupině se vztahem k zahraničí si nadto musí během této lhůty vyžádat stanoviska příslušných zahraničních dohledových orgánů.) Česká národní banka hodnotí žádost z hlediska připravenosti žadatele a schopnosti dostát závazkům z pojištění,⁸⁰ což vyžaduje určitou predikci budoucího vývoje, k níž je zapotřebí množství detailních informací. Tato skutečnost je podle mého názoru dostatečným důvodem pro existenci poměrně náročných požadavků, jež musí žadatelé o vydání povolení splňovat. V souvislosti se zmíněnou predikcí bych jako příklad uvedla ustanovení § 15 odst. 3 písm. g), jež stanovuje povinnost předložit v rámci obchodního plánu odhad výsledků hospodaření na tři účetní období.

Pokud neexistují důvody pro nemožnost udělit povolení⁸¹, povolí orgán dohledu tuzemské pojišťovně provozovat pojišťovací činnost, a to buď podle pojistných odvětví životních nebo neživotních pojištění. (Souběh zákon připouští souběh pro případ životního pojištění společně s úrazovým a pojištěním nemoci a dále v případě již uděleného povolení za předpokladu jejich odděleného řízení.) Požadovaný rozsah činnosti může Česká národní banka omezit.

Na **pomezí prvního a druhého režimu** bych zařadila situaci tuzemské pojišťovny, která hodlá zřídit pobočku na území jiného členského státu (§ 20) nebo tamtéž dočasně poskytovat služby (§ 22). Díky institutu jednotné evropské licence je popsán vztah mezi pojišťovnou žádající o povolení a orgánem dohledu země budoucího působení, který by jinak rozhodoval ve věci podané žádosti, nahrazen výměnou informací mezi pojišťovnou a tuzemským orgánem dohledu a následně mezi příslušnými orgány dohledu. Česká národní banka má zde rozhodující roli, neboť z titulu tuzemského orgánu dohledu je ona oprávněným subjektem rozhodovat o splnění podmínek pro zřízení pobočky v jiném členském státě. Shledá-li záměr pojišťovny přípustným, informuje do 3 měsíců (resp. 1 měsíce dle § 22) od obdržení prvotních informací zahraniční orgán dohledu, o čemž informuje pojišťovnu. Tím splní všechny své zákonem stanovené povinnosti, s výjimkou povinnosti předat pojišťovně

⁷⁹ Především kvůli **rozporu se zákonem a nesplnění dále uvedených požadavků na osobu žadatele** (konkrétní důvody viz § 13 odst. 5 zákona o pojišťovnictví).

⁸⁰ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 64. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

⁸¹ § 13 odst. 6 zákona o pojišťovnictví

podmínky pro působení v členském státě, které přijal zahraniční orgán dohledu z důvodu tzv. veřejného zájmu⁸².

Druhý režim upravuje postup zahájení pojišťovací činnosti pojišťovny z jiného členského státu na území České republiky.⁸³ Jelikož stávající povolení zahraniční pojišťovny umožňuje využívat výhod jednotného evropského pasu, nelze v tomto případě hovořit o „povolovací činnosti“, neboť se pravomoc České národní banky omezuje na možnost sdělit prostřednictvím orgánu dohledu z jiného členského státu podmínky provozování činnosti na našem území a na právo případného zásahu, pokud pojišťovna porušuje zákon a domovský orgán dohledu je i přes žádost České národní banky nečinný. (Kontrolu plnění podmínek a případný zásah bych však zařadila spíše do následných činností orgánu dohledu, tj. pod kontrolní činnosti a ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě.) Pojišťovna z jiného členského státu může působit na území České republiky jak prostřednictvím pobočky, tak na základě práva svobody dočasně poskytovat služby, vždy v rozsahu uděleného povolení v zemi jejího sídla. Podmínkou je analogický postup výměny informací prostřednictvím domovského orgánu dohledu jako v předešlém případě, event. nutností zaslání sdělení České kanceláře pojistitelů, pokud se jedná o provozování pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.

V rámci **třetího právního režimu**, který se vztahuje k činnosti pojišťovny ze třetího státu⁸⁴, hraje tuzemský orgán dohledu opět hlavní roli. Jelikož povolení takových pojišťoven nemá podobu jednotného evropského pasu, musí subjekt získat od České národní banky povolení k provozování pojišťovací činnosti (jako v případě prvního režimu), přičemž zákon připouští provozování pojišťovací činnosti pouze prostřednictvím zřízení pobočky. Na druhou stranu usnadňuje unijní právo v řadě aspektů činnost pojišťovnam, které zamýšlí působit ve více členských státech.⁸⁵

⁸² Existenci **veřejného či obecného zájmu** je nutné posuzovat vždy vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, neboť jej Evropský soudní dvůr, ani unijní právo nedefinuje. (viz KUBÁŇ, D. Svoboda usazování, svoboda poskytování služeb a obecný zájem v podnikání pojišťoven. *Pojistné rozpravy : pojištění teoretický bulletin*. 2008. 22, str. 58. s. 49 - 62. ISSN 0862-6162.)

⁸³ **Pojišťovnou z jiného členského státu** zákon rozumí právnickou osobu na území jiného členského státu, která bylo v tomto jiném členském státě uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti (§ 3 odst. 1 písm. c) zákona o pojišťovnictví).

⁸⁴ **Pojišťovnou z třetího státu** zákon rozumí právnickou osobu se sídlem na území třetího státu, která je v souladu s právem země svého sídla oprávněna provozovat pojišťovací činnost (§ 3 odst. 1 písm. d) téhož zákona).

⁸⁵ V národním právu jde o tzv. **zvýhodnění** upravené v § 35 zákona o pojišťovnictví.

- **Zajišťovny**

Provozování zajišťovací činnosti upravují ustanovení hlavy III zákona o pojišťovnictví, jejichž značnou část bych označila za období právní úpravy pojišťovací činnosti. Proto se budu zaměřovat na případné odchylky.

V případě zajišťoven lze analogicky hovořit o **třech režimech**, přičemž orgán dohledu vykonává povolovací činnosti také pouze ve dvou, a to ve vztahu k tuzemské zajišťovně (nebo pojišťovně⁸⁶) a zajišťovně z třetího státu. Povolení činnosti tuzemské zajišťovně může zahrnovat neživotní, životní nebo také obě pojistná odvětví. Co se týče právní formy zajišťovny, neumožňuje zákon variantu družstva. Právní úprava náležitostí žádosti o povolení zajišťovací činnosti a procesu jejího posouzení je obdobou úpravy zahájení pojišťovací činnosti. (Rozdíly bychom našli například ve výši požadovaného základního kapitálu, což však spadá do oblasti regulace.) Česká národní banka rozhodne o žádosti nejpozději do konce šestiměsíční lhůty, přičemž ustanovení § 36 odst. 6 obsahuje výčet důvodů, pro které nelze žádosti vyhovět. Oprávnění k provozování zajišťovací činnosti vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku (viz předchozí odstavec).

Významný rozdíl v právních úpravách spočívá v podmínkách, za nichž může subjekt rozšířit svou činnost do jiného členského státu. Jde-li o pojišťovnu, uplatní se procedura notifikace, kterou jsem dříve popsala - viz § 20 a následující. V případě zajišťovny však postačí oznámit svůj záměr České národní bance, která rozhoduje o vyslovení souhlasu bez kooperace s orgánem dohledu hostitelského státu. Tato odlišná úprava v závislosti na typu subjektu se v literatuře vysvětluje specifickým charakterem zajišťovací činnosti (zejména odborností obou smluvních partnerů).⁸⁷

Obdobně **zajišťovny z jiného členského státu** mohou provozovat zajišťovací činnosti na území České republiky přímo, tj. na základě (a v rozsahu) stávajícího povolení. Tuzemský orgán dohledu není oprávněn rozhodovat o zahájení jejich činnosti na našem území.

V případě **zajišťoven ze třetího státu** lze hovořit o další odlišnosti právní úpravy v podobě zde přítomného odkazování zákona na případnou odlišnou úpravu v mezinárodní smlouvě.

⁸⁶ Podle § 4 odst. 3 zákona o pojišťovnictví mohou provozovat zajišťovací činnosti také pojišťovny, pokud splní obdobné podmínky, jaké zákon předepisuje pro zajišťovnu.

⁸⁷ KARFIKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 95. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

Pakliže nestanoví mezinárodní smlouva jiný postup, musí zajišťovna získat povolení od České národní banky pro provozování zajišťovací činnosti prostřednictvím zřízené pobočky.⁸⁸ Pro následný postup orgánu dohledu pak platí obdobná pravidla jako při zřizování pobočky pojišťovnou ze třetího státu. Jako určitou výjimku bych uvedla případ zajišťovny ze třetího státu, která však již umístila svou pobočku v jiném členském státu. Shodně s autorem komentáře k zákonu o pojišťovnictví⁸⁹ se domnívám, že se na řízení ve věci zřízení pobočky v České republice bude aplikovat režim zajišťovny z jiného členského státu, tj. bez nutnosti získat povolení i bez procesu notifikace.

- **Pojišťovací zprostředkovatelé a samostatní likvidátoři pojistných událostí**

Právní záležitosti pojišťovacích zprostředkovatelů a samostatných likvidátorů pojistných událostí upravuje zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, jenž rozlišuje šest kategorií pojišťovacích zprostředkovatelů a osobu samostatného likvidátora pojistných událostí.

Zahájení provozování činnosti těmito subjekty, (pokud není vyloučená z působnosti zákona⁹⁰), nepodléhá řízení o udělení povolení jako v případě tuzemských pojišťoven a zajišťoven, nýbrž tzv. **registrační povinnosti**. Veřejně přístupný registr, jenž je společný pro všechny uvedené subjekty, orgán dohledu (viz § 12). Správní řízení ve věci zápisu do registru se zahajuje na základě podané žádosti o zápis. Subjekt může podat žádost písemně nebo vyplněním elektronického formuláře v informačním systému, kterým je od 21. 5. 2013 tzv. systém REGIS.⁹¹

Po obdržení žádosti Česká národní banka zkoumá, zda jsou splněny všechny její předepsané náležitosti a podmínky pro výkon činnosti (různé v závislosti na typu subjektu) a v případě kladné odpovědi žádosti ve stanovené 60ti denní lhůtě vyhoví, zapíše žadatele do registru a nově zaregistrované osobě vydá osvědčení o zápisu (viz § 16). Z taxativně uvedených důvodů⁹² může zápis v registru později zrušit nebo na žádost rozhodnout o přerušení činnosti.

⁸⁸ Jinou formu, tj. provozovat činnost na základě svobody dočasně poskytovat služby, zákon nepřipouští.

⁸⁹ HUSTÁK, Z. Stručný komentář k novému zákonu o pojišťovnictví. *Právní rádce*, Praha: Economia a.s., 2009, 12, roč. 2009, ISSN 1210-4817.

⁹⁰ § 2 zákona o pojišťovnictví

⁹¹ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Informace o připravovaných změnách v povolovacích a registračních činnostech v souvislosti se základními registry*. 2012. Dostupné z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/povolovaci_schvalovaci_rizeni/poj_zprostredkovat_ele_likvidatori/zadosti_PZ_REGIS.html>.

⁹² § 17 zákona o pojišťovnictví

Za důležitou považuji skutečnost, že zápis pojišťovacího zprostředkovatele (nikoli samostatného likvidátora pojistných událostí⁹³) do registru má rovněž charakter **jednotné evropské licence**. Oprávněný subjekt proto může po ukončení notifikačního procesu vykonávat svoji činnost na území jiného členského státu (resp. státu tvořícího Evropský hospodářský prostor).⁹⁴ Analogický postup se použije u kategorie pojišťovacích zprostředkovatelů „s domovským členským státem jiným, než je Česká republika“⁹⁵.

Z oblasti diskutovaných změn právní úpravy bych chtěla v této souvislosti zmínit **návrh na revizi směrnice 2002/92/EC o zprostředkování pojištění**, který přijala Evropská komise v červenci 2012, tzv. IMD2⁹⁶. Změny se dotýkají téměř všech ustanovení původní směrnice, a to včetně procesu registrace a notifikace. Jako příklad bych uvedla revidovaný článek 5, který krom jiného obsahuje výčet informací, které musí pojišťovací zprostředkovatel předat domovskému orgánu dohledu, pokud zamýšlí vykonávat zprostředkovatelskou činnost v jiném členském státě na základě svobody dočasně poskytovat služby.⁹⁷ Současné znění směrnice přitom takto rozsáhlou informační povinnost nepředepisuje.

Činnost schvalovací

K povolovací činnosti řadím také činnost schvalovací, jelikož obě mají charakter rozhodování. Obdobně tak bylo v minulosti činěno například ve zprávách o dohledu nad pojistným trhem a vývoji tohoto trhu (včetně poslední z roku 2005⁹⁸).

Zákon o pojišťovnictví vyžaduje souhlas, resp. předchozí schválení České národní banky v různých situacích: v případě rozhodnutí o snížení základního kapitálu (§ 18 odst. 6),

⁹³ Důvodem je **neexistence harmonizované právní úpravy** tohoto institutu na úrovni Evropské unie.

⁹⁴ Řízení ve věci zahájení činnosti na území jiného členského státu vykazuje určité **odlišnosti** oproti úpravě podle zákona o pojišťovnictví: lhůta, v níž musí Česká národní banka rozhodnout o žádosti, činí pouze 1 měsíc (oproti 3 měsícům), Česká národní banka neposuzuje splnění zákonných kritérií, ale pouze předá potřebné informace, a hostitelský orgán dohledu není oprávněn stanovit žádné podmínky pro výkon činnosti na tamějším území (viz porovnání dle § 14 zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a § 20 zákona o pojišťovnictví)

⁹⁵ Kategorie pojišťovacího zprostředkovatele upravená v § 9.

⁹⁶ Jak však upozorňuje Ing. J. Mesršmíd, CSc., nejedná se oproti původnímu předpokladu o novelu IMD1, ale o **návrh nové směrnice**, jež směrnici IMD1 ruší. (viz MESRŠMÍD, J. Co přináší návrh IMD2? *Pojistný obzor* : časopis českého pojišťovnictví. 2013, 30, roč. 89, s. 64 - 76. ISSN 0032-2393.)

⁹⁷ Vedle identifikačních údajů a kategorie pojišťovacího zprostředkovatele musí podle článku 5 odst. 1 písm. e), prokázat odborné znalosti a schopnosti.

⁹⁸ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Zpráva o dohledu nad pojistným trhem a o vývoji tohoto trhu v roce 2005*.

Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/archiv/pojistovny/download/vz_pojistovny_2005.pdf>.

zamýšleného zřízení pobočky tuzemskou pojišťovnou na území třetího státu (§ 21 odst. 2), změny v rozsahu povolené činnosti (§ 19 odst. 1), změny v účastech (§ 24 odst. 1), změny v osobách v určitém postavení - člena statutárního, dozorčího orgánu tuzemské pojišťovny a prokuristy (§ 19 odst. 2), vedoucího pobočky pojišťovny z třetího státu (§ 34 odst. 5) či osob ve vedení pojišťovací holdingové osoby podle § 92 (§ 87), dále v případě zvýšení limitů pro jednotlivé položky finanční skladby na omezenou dobu (§ 74 odst. 4), ozdravného plánu (§ 98), krátkodobého finančního plánu (§ 101 odst. 2), převodu pojistného kmene (§ 103 odst. 3) a převodu kmene zajišťovacích smluv (§ 106 odst. 2), přeměně tuzemské pojišťovny nebo tuzemské zajišťovny (§ 122 odst. 1), atd. Požadavek souhlasu České národní banky upravují i četná ustanovení **zákona o finančních konglomerátech**.

Ve všech případech se obligatorně zahajuje **správní řízení**. Vzhledem k odlišnému předmětu mají jednotlivé druhy správních řízení vlastní právní úpravu, i když se často svou strukturou vzájemně podobají. Orgán dohledu vždy rozhoduje ve věci subjektem podané žádosti, a to v příslušné lhůtě. Rozdílná délka stanovených lhůt pak podle mého názoru odráží časovou náročnost posouzení daného typu žádosti.

Vzhledem ke značnému počtu schvalovacích řízení přiblížím pouze některá z nich, přičemž řadu dalších řízení okomentuji v oddíle věnovanému pořádkovým pokutám a opatřením k nápravě. Podle § 18 odst. 6 vyžaduje rozhodnutí valné hromady nebo členské schůze tuzemské pojišťovny o **snížení základního kapitálu** udělení souhlasu České národní banky, jinak je rozhodnutí neplatné. (Zákon přitom nestanoví žádnou lhůtu jak pro podání žádosti, tak pro vyslovení souhlasu, jako ve většině jiných ustanoveních.) Co se týče účelu této úpravy, tak se domnívám, že požadavek získání souhlasu je vyvolán především snahou zákonodárce chránit zájmy věřitelů před dopady tohoto rozhodnutí, čemuž podle mého názoru nasvědčuje i právní fikce obsažená v závěru ustanovení.

Dále vyslovuje Česká národní banka souhlas ve věci změn vypočtených osob ve vedení společnosti a změn v účastech. Domnívám se, že díky tomuto požadavku hlídá orgán dohledu určitou úroveň, která byla nastavena v důsledku udělení povolení k provozování činnosti. V případě **změny vedoucích osob** dle § 19 odst.2 rozhoduje orgán dohledu na základě písemné žádosti a příslušných dokladů, s výjimkou pokračování ve výkonu funkce, kdy postačuje čestné prohlášení o splňování podmínek činnosti. Podrobněji upravuje zákon řízení podle § 24 odst. 1. **Osoba nebo osoby jednající ve shodě** jsou povinny v případě

specifikované změny v účasti v tuzemské pojišťovně⁹⁹ písemně požádat orgán dohledu o předchozí souhlas s touto změnou. Česká národní banka je povinna nejprve bez zbytečného odkladu, nejvýše do 2 pracovních dnů, potvrdit přijetí žádosti a poté ve lhůtě 60 pracovních dnů od tohoto dne rozhodnout o žádosti. Dále zákon obsahuje postup v případě vadné žádosti, taxativní výčet důvodů, pro které nelze žádosti vyhovět, konzultaci s cizími orgány dohledu u žadatelů ze zahraničí a právní domněnku vyslovení souhlasu, pokud nedojde k rozhodnutí v uvedených lhůtách. Orgán dohledu může rovněž určit lhůtu pro uskutečnění posuzované změny v účasti, v délce ne kratší 30 dnů ode dne nabytí právní moci meritorního rozhodnutí, s jejíž marným uplynutím zákon spojuje zánik již uděleného souhlasu (§ 25 odst. 2).

Předmětem schvalovací činnosti naproti tomu nejsou **všeobecné pojistné podmínky**, jak bylo dlouhou tradicí v českých zemích.

III.3.3. Kontrolní činnost

Kontrolní činnost představuje s rozhodovací činností hlavní náplň činnosti orgánu dohledu. Právní úprava kontrolní činnosti je poměrně komplikovaná, jelikož se nachází v mnoha právních předpisech. Kromě zákona o ČNB, obou sektorových zákonů a prováděcích vyhlášek se k výkonu kontroly vztahuje také zákon o finančních konglomerátech, zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 552/1992 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů (kontrolní řád).

Předmět kontrolní činnosti

Předmět kontrolní činnosti lze dovodit z § 44 odst. 2 zákona o ČNB, dle něhož zahrnuje dohled mimo jiné:

- kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními (písm. b)),
- kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů Evropské unie, jestliže je k této kontrole Česká národní banka tímto zákonem nebo jinými právními předpisy zmocněna, a
- kontrolu dodržování vyhlášek vydaných Českou národní bankou (obě písm. c)).

⁹⁹ Zákon hovoří o nabytí kvalifikované účasti v tuzemské pojišťovně nebo o stavu jejího navýšení tak, že její nebo jejich podíl na základním kapitálu nebo podíl na hlasovacích právech dosáhne nebo překročí 20 %, 30 % nebo 50 %, nebo v situaci, kdy se tuzemská pojišťovna stane ovládanou osobou těchto osob.

Metody kontrolní činnosti

Dohled, resp. kontrolní činnost lze rozlišovat mimo jiné podle používaných metod kontrolní činnosti. S tímto přístupem se můžeme setkat výlučně v odborné literatuře, neboť zákonodárce s tímto členěním nepracuje. První metoda je označována za **materiální, event. přímý dohled**. Zahrnuje zejména periodické kontroly hospodaření dohlížených osob, tzv. kvótování aktiv, stanovení technické úrokové míry, zásahy do všeobecných pojistných podmínek či do tarifní politiky.¹⁰⁰ Tento přístup byl v minulosti uplatněn v zákonu o pojišťovnictví z roku 1991, konkrétně v podobě zmíněné povinnosti předkládat ke schválení všeobecné pojistné podmínky tehdejšímu dozorujícímu orgánu.

Podstata opačného přístupu, nazývaného jako tzv. **finanční nebo nepřímý dohled**, spočívá v dohledu nad finančním zdravím subjektu, tedy především v kontrole adekvátní výše rezerv, bezpečnosti jejich umístění na investiční pojistný trh a vhodný vztah mezi převzatými riziky a zajištěním, přičemž hlavním nástrojem je kontrola solventnosti a související sledování účetních výkazů.¹⁰¹ V České republice lze hovořit o zavedení metod nepřímého dohledu podle mého názoru již od účinnosti zákona č. 320/1993 Sb., který do stávajícího zákona o pojišťovnictví doplnil § 15a, který stanovil pojišťovně povinnost vykazovat dozorčímu orgánu solventnost v pravidelných intervalech.

Současný zákon o pojišťovnictví je podle mého názoru založen především na finančním dohledu, přičemž využívá i některé metody dohledu přímého.

Formy kontrolní činnosti

Kontrolní činnost vykonává orgán dohledu ve dvou formách - jako tzv. dohled na dálku (případně „*dohled od stolu*“¹⁰²) a tzv. dohled na místě. Odlišnosti mezi jednotlivými formami dohledu vidím v několika rovinách. První spočívá v rozdílných pramenech právní úpravy, kdy dohled na místě upravuje kromě zákona o ČNB také kontrolní řád. Další rozdíly spatřuji ve způsobu výkonu daného typu kontroly a v jeho účelu.

¹⁰⁰ DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2005. str. 155. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

¹⁰¹ DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2005. str. 156. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

¹⁰² KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 142. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

1. Dohled na dálku

Dohled na dálku spočívá v „*průběžném sledování a vyhodnocování údajů o činnosti pojišťovny nebo zajišťovny*“¹⁰³. Jedná se tedy o kontinuální proces, který zpracovává informace o provozování činnosti subjektů působících na finančním, resp. pojistném trhu.

V případě dohledu na dálku je orgán dohledu více závislý na dodávání **informací**. Paragraf 41 odst. 1 zákona o ČNB opravňuje Českou národní banku vyžadovat k zabezpečení svých úkolů potřebné informace a podklady od osob podléhajících jejímu dohledu a zahraničních osob s obdobným předmětem podnikání, které podnikají na území České republiky na základě jednotné licence. Odstavec třetí poté odkazuje na vyhlášku, jež stanoví obsah, formu, lhůty a způsob předkládání jednotlivých výkazů.

Za primární zdroje informací bych označila výkazy od samotných vykazujících osob, tj. především periodicky zasílané účetní výkazy a hlášení a dále výkazy uložené tzv. mimořádnou vykazovací povinností¹⁰⁴. Do sekundárních zdrojů by poté patřily informace získané od jiných osob jako například výsledky kontrol na místě, výměna informací s ostatními orgány dohledu (viz zmíněné ustanovení § 133 zákona o pojišťovnictví), informace z tisku, televizního vysílání a jiných médií, informace poskytnuté jinými úřady, jakým je například výpis z evidence Rejstříku trestů dle § 44b odst. 7 zákona o ČNB atd.

2. Dohled na místě

Druhou formu kontrolní činnosti představuje dohled na místě. Jeho podstatou je kontrola subjektů podléhajících dohledu přímo v místě působení¹⁰⁵. Pokud jde o právní úpravu dohledu na místě, pak zákon o ČNB obsahuje pouze jedno ustanovení, které se týká speciálně této formy dohledu, a to ustanovení § 45. Podle prvního odstavce tohoto paragrafu se vztahy mezi Českou národní bankou a kontrolovanými osobami řídí částí třetí **zákona o státní kontrole**¹⁰⁶, s výjimkou ustanovení o spolupráci v oblasti kontroly (§ 21 až 23). Předmět úpravy třetí části kontrolního řádu jsou základní pravidla kontrolní činnosti, jež regulují proces kontroly. V souladu s nimi vykonávají kontrolní činnost pracovníci kontrolních orgánů

¹⁰³ tamtéž

¹⁰⁴ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva 2012*. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2012.pdf>.

¹⁰⁵ Komentář k § 26, viz PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. *Zákon o pojišťovnictví s komentářem*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001. str. 69. 190 s. ISBN 80-86199-35-5.

¹⁰⁶ zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole (kontrolní řád)

s jejich písemným pověřením. Vyloučení jsou přitom pracovníci, u nichž existují (se zřetelem na jejich vztah ke kontrolovaným osobám nebo předmětu kontroly) důvodné pochybnosti o jejich nepodjatosti¹⁰⁷. Následuje výčet práv a povinností kontrolních pracovníků při provádění kontroly, z nichž bych zmínila především oprávnění vstupovat do prostor kontrolovaných osob souvisejících s předmětem kontroly, právo požadovat poskytnutí pravdivých a úplných informací a předložení dokladů (v odůvodněných případech i možnost jejich zajištění) a event. ukládat pořádkové pokuty. Hlavní povinností je pak zjistit skutečný stav věci, o němž se pořizuje **protokol** (viz § 15). Kontrolované osoby mají právo se s obsahem protokolu seznámit a případně proti němu podat do pěti dnů ode dne seznámení písemné námitky. Nestanoví-li zákon jinak, pak o námitkách rozhodne vedoucí kontrolního orgánu, proti jehož rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.¹⁰⁸

Domnívám se, že úloha dohledu na místě je nezastupitelná, a tudíž jeho zakotvení v našem právním řádu pokládám za velmi vhodné. Podle mého názoru totiž výkon dohledu na místě vyvažuje určité nevýhody druhé formy dohledu, kdy se činnost subjektu hodnotí výlučně na základě zasílaných výkazů. Orgán dohledu se totiž musí spoléhat na poctivost kontrolovaného subjektu a presumovat správnost zasílaných informací, jejichž pravdivost si však prostřednictvím kontroly na místě může ověřit. Mezi výhody dohledu na místě bych také zařadila zabránění jisté odtrženosti dohlížející instituce od kontrolovaných subjektů díky udržování bližších kontaktů, byť striktně v profesionální rovině.

Právní úprava v sektorových zákonech

- **Pojišťovny a zajišťovny**

Zákon o pojišťovnictví se otázce kontrolní činnosti věnuje relativně podrobně. Právní úpravu výkonu kontroly obsahuje část třetí tohoto zákona, jejíž název zní Dohled v pojišťovnictví.¹⁰⁹

Předmětem dohledu se podle ustanovení § 85 odst.1 rozumí: „*dodržování tohoto zákona a jiných právních předpisů v rozsahu, v jakém se vztahují k provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a činností s nimi souvisejících, ...*“ (pozn. autora: následuje příkladný výčet). Podle mého názoru toto vymezení odpovídá spíše popisu předmětu kontroly, neboli

¹⁰⁷ Tento zákaz dále rozšiřuje § 45 odst. 2 zákona o ČNB, jenž navíc zakazuje vykonávat dohled **zaměstnanci České národní banky** v situaci, kdy je osobou blízkou vůči kontrolované osobě nebo osobě, která „má v kontrolované osobě postavení, které by mohlo ovlivnit jeho činnost“.

¹⁰⁸ Pro řízení se použije **správní řád**, viz § 26 zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole (kontrolní řád).

¹⁰⁹ Nyní doplním poznámku u definice předmětu činnosti orgánu dohledu (viz podkapitola III.3).

pouze jedné z vícera činností, které dohromady tvoří předmět dohledu, jak jej definuje zákon o ČNB. S ohledem na to se domnívám, že zákon o pojišťovnictví pojímá „dohled“ v užším smyslu než obecná právní úprava – jako kontrolní činnost.¹¹⁰

Budu-li vycházet z výše uvedené interpretace, pak **předmět kontrolní činnosti** spočívá v dozírání dodržování právních předpisů, včetně kontroly provozování činností v souladu s uděleným povolením nebo právem zakládat pobočky nebo svobodou dočasně poskytovat služby, plnění povinností uložených rozhodnutím České národní banky a dodržování požadavků v oblasti účetnictví, řídicích a kontrolních mechanismů. Orgán dohledu rovněž dohlíží na hospodaření (některých, viz dále) subjektů z hlediska splnitelnosti jejich závazků a plnění povinností souvisejících s technickými rezervami, finančním umístěním a solventností. Chtěla bych upozornit, že předmětem kontroly naopak nejsou uzavřené pojistné smlouvy.¹¹¹

Za nejdůležitější část kontrolní činnosti orgánu dohledu bývá označován **finanční dohled**.¹¹² Pod tímto pojmem zákon rozumí kontrolu souladu činnosti pojišťovny nebo zajišťovny s uděleným povolením, její solventnosti, tvorby technických rezerv a finančního umístění (§ 86 odst. 5). S ohledem na to lze říci, že důležitost finančního dohledu vyplývá z širokého okruhu zkoumaných oblastí a současně také z jejich významnosti. Výkonem finančního dohledu zákon pověřuje orgán dohledu, jenž dotyčnému subjektu udělil povolení k provozování činnosti na území státu. V případě České republiky tak spadá do působnosti České národní banky výkon finančního dohledu nad činností tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny (včetně jejich činnosti v rámci režimu jednotného evropského pasu), činností pojišťovny nebo zajišťovny ze třetího státu v rozsahu provozovaném na území České republiky, nestanoví-li zákon či vyhlášená mezinárodní smlouva jinak (§ 86 odst. 6) a eventuálně v situaci splnění podmínek v § 35. Finanční dohled nad činností pojišťovny a zajišťovny z jiného členského státu naproti tomu zpravidla vykonává orgán dohledu jejich domovského státu (§ 86 odst. 3).

Hlavním **cílem dohledu**, resp. kontrolní činnosti, který vyvozují z ustanovení § 84 odst. 1, je ochrana pojistníků, pojištěných a oprávněných osob a zájem o finanční stabilitu pojišťoven a zajišťoven. Takto pojatý účel dohledu sice na jednu stranu pravděpodobně ztěžuje činnost

¹¹⁰ Budeme-li se držet členění činností orgánu dohledu na povolovací činnost (vč. registrační, notifikační a schvalovací), kontrolní činnost, ukládání opatření k nápravě a sankcí a „ostatní činnosti“, pak část třetí zákona o pojišťovnictví upravuje **poslední tři činnosti tohoto výčtu**.

¹¹¹ Právní řád obsahuje jiné instituty, pomocí kterých lze posoudit soulad pojistných smluv se zákonem.

¹¹² KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 141. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

orgánu dohledu, jenž musí zohledňovat rozdílné zájmy jednotlivých skupin subjektů, ale zároveň by toto zvýšené úsilí mělo být kompenzováno řádným fungováním pojistného trhu.

Co se týče **forem výkonu kontrolní činnosti**, je možné konstatovat, že zákon o pojišťovnictví explicitně zmiňuje pouze termín **dohledu na místě**. Základní pravidla výkonu kontrolní činnosti upravuje § 94. Dohled provádí Česká národní banka, a to z vlastního podnětu, na základě dožádání státního orgánu nebo příslušného orgánu dohledu nebo stanoví-li tak právní předpis. Kontrolu provádí pověřený zaměstnanec České národní banky nebo tzv. kontrolní pracovník ve vztahu k subjektu z jiného členského státu. Právní záležitosti ohledně postupu a vztahů mezi Českou národní bankou a kontrolovanými osobami se zpravidla řídí dříve zmiňovaným zákonem o státní kontrole, jenž například rozšiřuje oprávnění kontrolních pracovníků tuzemského orgánu dohledu.¹¹³

Samotnému výkonu druhé formy kontrolní činnosti, tj. **dohledu na dálku**, se zákon nevěnuje, ale jeho existenci vyvozují z dvou typů ustanovení - první z nich představují ustanovení ukládající subjektům zasílat orgánu dohledu příslušné doklady či poskytovat potřebné informace, v nichž spatřují předpoklad výkonu dohledu na dálku. Druhým typem jsou ustanovení obsažené zejména v části třetí zákona, jejichž hypotézu uvozují slova „*zjistí-li Česká národní banka*“ a dále následuje konstatování porušení povinnosti nebo provozování činnosti v rozporu s právním předpisem, apod.¹¹⁴ Tato ustanovení předpokládají zkoumání informací o činnosti subjektu a hodnocení vykázané činnosti z pohledu souladu s právním řádem, neboli výkon kontrolní činnosti.

Zákon o pojišťovnictví ukládá povinnosti subjektům v mnoha ustanoveních, přičemž ta nejdůležitější se pokusím nyní uvést. **Tuzemská pojišťovna nebo zajišťovna a pojišťovna či zajišťovna z třetího státu** jsou povinny s odkazem na § 85 odst. 2 předkládat České národní bance následující dokumenty:

- a) účetní závěrku a výroční zprávu, popřípadě konsolidovanou výroční zprávu, ověřenou auditorem podle § 82 odst. 2 a zprávu auditora, a to nejpozději do 15 dnů ode dne jejího uveřejnění,

¹¹³ (pokud porovnáme oprávnění v § 94 odst. 4 zákona o pojišťovnictví s § 11 zákona o státní kontrole)

¹¹⁴ S popsanou strukturou se lze setkat například v § 95 odst. 1, § 110 odst. 1 nebo § 111 odst. 1 zákona o pojišťovnictví.

- b) pozvánku na valnou hromadu nebo oznámení o jejím konání a zápis z valné hromady bez zbytečného odkladu poté, co byly vyhotoveny,
- c) průběžné výkazy o své činnosti,
- d) doklady a jiné materiály, informace a vysvětlení nezbytné pro výkon dohledu, které si Česká národní banka vyžádá.

Dále musí tuzemská pojišťovny a zajišťovny informovat orgán dohledu o smlouvách týkajících se finitního zajištění (§ 82 odst. 4) a pokud provozují činnost na základě práva zřizovat pobočky nebo svobody dočasně poskytovat služby, musí rovněž poskytovat České národní bance informace o výši ročního objemu předepsaného pojistného, resp. zajistného, a o nákladech na pojistná plnění, resp. plnění ze zajištění, a provizích zprostředkovatelům, jež se vztahují k činnosti v zahraničí (§ 82 odst. 3). Povinností je rovněž předložit bez zbytečného odkladu po jejím obdržení zprávu odpovědného pojistného matematika (§ 81 odst. 6).

Pojišťovny z jiného členského státu provozující činnost na území České republiky musí například shromažďovat údaje o své činnosti na území České republiky týkající se souhrnu předepsaného pojistného a souhrnu pojistných plnění za kalendářní rok (předávány prostřednictvím orgánu dohledu domovského členského státu)¹¹⁵ či údaje o výši pojistného a nákladů na pojistná plnění, nesnížené o podíl zajištění, z jejich provozované pojišťovací činnosti na území České republiky, nebylo-li s příslušným orgánem dohledu domovského členského státu dohodnuto jinak (předkládá přímo pojišťovna).¹¹⁶

Z důvodu velkého množství zasílaných informací a značné náročnosti jejich zpracování stanoví konkrétnější náležitosti, formu, členění, termíny, způsob a lhůty pro předkládání výkazů o činnosti a dalších informací **prováděcí právní předpisy** jako: vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 424/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění vyhlášky č. 359/2010 Sb. a vyhláška č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví.

¹¹⁵ § 31 odst.1 zákona o pojišťovnictví

¹¹⁶ odst. 3 téhož ustanovení

Jak již částečně vyplynulo z dosavadního výkladu, závisí podoba výkonu kontrolní činnosti na typu kontrolovaného subjektu, přičemž lze rozeznat **tři skupiny právního režimu** (analogicky jako v podkapitole pojednávající o činnosti povolovací a registrační). Následující pasáže představují proto jakési shrnutí principů jednotlivých právních režimů výkonu kontrolní činnosti.¹¹⁷

1. kontrolní činnost ve vztahu k tuzemské pojišťovně

Činnost tuzemské pojišťovny podléhá plně kontrolní činnosti České národní banky, které je pojišťovna povinna za účelem hodnocení své činnosti předkládat značné množství dokladů v předepsané formě (včetně dosud nezmíněné informační povinnosti v souvislosti se změnami v činnosti¹¹⁸). Ve věci finančního dohledu zákon stanoví, že i v případě, kdy tuzemská pojišťovna provozuje pojišťovací činnost prostřednictvím pobočky nebo poskytuje dočasně své služby, spadá jeho výkon do výlučné působnosti České národní banky. Dohled na místě týkající se pobočky umístěné v jiném členském státě provádí opět tuzemský orgán dohledu, a to s jedinou podmínkou v podobě předchozího informování příslušného tamějšího úřadu (§ 86 odst. 2).

2. kontrolní činnost ve vztahu k pojišťovně z jiného členského státu

Dohled, resp. kontrolní činnost, ve vztahu k pojišťovně z jiného členského státu vykonává domovský orgán dohledu. Vůči hostitelskému orgánu dohledu se její povinnosti takřka omezují na plnění informační povinnosti a povinnosti vyplývající ze zákona upravujícího některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Pokud porovnáme rozsah povinně předkládaných výkazů uvedený ve vyhlášce č. 433/2009 Sb., tak v případě pojišťovny z jiného členského státu je výrazně menší – chybí například Hlášení o organizační struktuře a kvalifikovaných úcastech pojišťovny či Výkaz solventnosti za pojišťovnu.

3. kontrolní činnost ve vztahu k pojišťovně z třetího státu

Výkon kontrolní činnosti nad činností pojišťovny z třetího státu je z větší části obdobou prvního režimu, co se týče orgánu dohledu i množství zasílaných výkazů. Dle ustanovení § 86 odst. 4 spadá výkon finančního dohledu v rozsahu provozovaném na území České republiky

¹¹⁷ **Nebude-li stanoveno jinak, platí uvedené závěry obdobně pro zajišťovny.**

¹¹⁸ § 23 zákona o pojišťovnictví

do působnosti České národní banky, nestanoví-li tento zákon či vyhlášená mezinárodní smlouva jinak.

4. kontrolní činnost ve vztahu k tuzemské pojišťovně ve skupině

Problematiku dohledu nad činností pojišťovny ve skupině jsem doposud zmínila pouze v souvislosti s povolovací činností, a proto bych se jí nyní věnovala podrobněji. Do působnosti České národní banky spadá dohled nad činností tuzemské pojišťovny nebo zajišťovny s účastí nejméně v jedné pojišťovně nebo zajišťovně, je ovládanou osobou pojišťovací holdingové osoby nebo pojišťovny z třetího státu nebo je ovládanou osobou pojišťovací holdingové osoby se smíšenou činností, přičemž zákon umožňuje při splnění stanovených předpokladů řadu modifikací obecného režimu - vyloučení určité osoby z dohledu ve skupině, modifikaci některých povinností člena či určení dohledového orgánu dohodou (viz § 88). O skupinu přitom jde již v případě dvou osob, mezi kterými existuje úzké propojení.¹¹⁹

Předmět **dohledu ve skupině** v sobě zahrnuje tři dílčí oblasti:

- a) dohled nad dodržováním požadované výše upravené míry solventnosti (podle § 79),
- b) dohled nad operacemi uvnitř skupiny, jenž se týká úvěrů, záruk a podrozvahových transakcí, obchodních činností s vlivem na solventnost pojišťovny, investic, zajištění, dohod o sdílení nákladů a jiných skutečností souvisejících s předmětem dohledu podle § 87 odst. 2 (podle § 89 odst. 2),
- c) schvalování osob ve vedení pojišťovací holdingové osoby (podle § 92).

Výkon kontrolní činnosti „na dálku“ vyžaduje průběžné dodávání dat, které je však v tomto případě ztíženo charakterem kontrolované osoby, tj. skupinou osob. Proto zákon obsahuje zvláštní úpravu postupu shromažďování údajů a informací, jež jsou pro výkon dohledu nezbytné. Z pohledu § 90 je povinnou osobou primárně tuzemská pojišťovna a zajišťovna, která musí za tím účelem vytvořit přiměřený funkční a efektivní řídicí kontrolní systém, do něhož ostatní osoby náležící ke skupině zanáší příslušné data. Stejná osoba následně předkládá České národní bance shromážděné informace, eventuálně doplněné o zvlášť vyžádané informace. V rámci úpravy dohledu na místě shledávám za přínosné rozšíření pravomoci České národní bance i na některé osoby ovládající a ovládané ve vztahu k osobě,

¹¹⁹ § 3 odst. 6. písm. h) zákona o pojišťovnictví

kteřá podléhá dohledu ve skupině.¹²⁰ Díky němu by měl být orgán dohledu schopen lépe vyhodnotit provozování činnosti kontrolovaných osob. Dále zákon upravuje součinnost dohledových institucí, kterou si vyžaduje častá mezinárodní propojenost kontrolovaných subjektů (například v § 91).

V pozadí takto koncipované kontrolní činnosti a případného zákroku (viz další výklad) na úrovni skupiny je patrná snaha zamezit obcházení předepsaných povinností a s dostatečným předstihem odhalit operace členů skupiny, jež by mohly ohrozit finanční stabilitu. To ostatně uváděla i důvodová zpráva k návrhu tohoto zákona.¹²¹ Zároveň však pokládám za důležité dodat, že existence dohledu ve skupině nijak nevyjímá její členy z režimu dohledu na individuálním základě (jak vyplývá z § 87 odst. 2).

Zvláštní případ skupin tvoří uskupení subjektů se smíšeným finančním zaměřením, jež pokrývají dva a více finančních sektorů. Vůči nim se za splnění daných podmínek aplikuje tzv. **doplňkový dohled nad finančními konglomeráty** upravený zákonem č. 377/2005 Sb. Účel doplňkového dohledu spočívá v omezení rizik, kterým jsou vystaveny regulované osoby z titulu účasti ve finančním konglomerátu.¹²²

- **Pojišťovací zprostředkovatelé a samostatní likvidátoři pojistných událostí**

Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí hovoří v souladu s terminologií zákona o pojišťovnictví o dohledu v jeho užším slova smyslu. Do působnosti České národní banky spadá výkon dohledu nad provozováním činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů, jejichž bydliště nebo sídlo se nachází na území České republiky nebo třetího státu, a dále nad činnostmi všech samostatných likvidátorů pojistných událostí, tj. bez dalšího rozlišování s ohledem na ryze národní úpravu. Dohled nad provozováním činnosti pojišťovacích zprostředkovatelů působících na území České republiky, ale domovským členským státem jiným, než je Česká republika, vykonává příslušný orgán dohledu jeho domovského členského státu, a to v součinnosti s Českou národní bankou.¹²³ Pokud bych však zohlednila možný vývoj tohoto pravidla, tak podle znění

¹²⁰ § 90 odst. 4. písm b), c) a d) zákona o pojišťovnictví

¹²¹ vládní návrh na vydání zákona o pojišťovnictví. Sněmovní tisk 571/0, část č. 1/18. Důvodová zpráva – k § 84 až 91. str. 161 a následující

¹²² § 10 odst. 1 zákona č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dozoru nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech)

¹²³ § 22 zákona o pojišťovnictví

návrhu revize směrnice o zprostředkování v pojišťovnictví, by mohla aplikaci tohoto pravidla vyloučit případná dohoda orgánů dohledu z domovského a hostitelského státu, za předpokladu, že by se hlavní místo podnikání pojišťovacího zprostředkovatele nacházelo v jiném členském státě, než kde zamýšlí působit. Nad subjektem by poté nadále dohlížel orgán dohledu domovského státu, i když s tím, že „*bude jednat, jako by byl orgán dohledu domovského členského státu*“.¹²⁴

Co se týče současného stavu právní úpravy, pak platí princip uvedený v § 22 odst. 1, podle kterého se Česká národní banka řídí zákonem o pojišťovnictví, pokud tento zákon nestanoví jinak. To se týká i řady aspektů kontrolní činnosti (podle mého názoru především dohledu na místě). Abych zabránila duplicitnímu výkladu, uvedu jen speciální úpravu.

Za účelem získání dat pro výkon dohledu předepisuje zákon pojišťovacím agentům a pojišťovacím makléřům předkládat ve lhůtě do konce března **roční výkaz činnosti** s následně vyjmenovanými údaji a v případě právnických osob navíc s podpisem odpovědného zástupce, jenž potvrzuje jeho správnost a úplnost.¹²⁵ Podrobnosti a formu tohoto výkazu upravuje **vyhláška č. 582/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí** v ustanovení § 9¹²⁶; další informace včetně jejich vzorů pak úřední sdělení České národní banky ze dne 2. ledna 2008, o předkládání ročního výkazu činnosti pojišťovacího agenta a pojišťovacího makléře.¹²⁷ Obdobně jako v případě dohledu nad provozováním pojišťovací a zajišťovací činnosti probíhá i v této oblasti výměna informací mezi Českou národní bankou a ostatními orgány dohledu (§ 22 odst. 3).

III.3.4. Ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě

V pořadí čtvrtou formu činnosti orgánu dohledu představuje proces ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě. Tyto dva, v principu odlišné, instituty jsou zahrnuty pod

¹²⁴ MESRŠMÍD, J. Analýza směrnic IMD2: Pojišťovnictví čekají velké změny. *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2012, 3, roč. 89, str. 9. s. 8 - 12. ISSN 0032-2393.

¹²⁵ **Konkrétně** jde o seznam pojišťoven nebo pojišťovacích zprostředkovatelů, pro které byl v uplynulém kalendářním roce činný, objem uzavřených obchodů za uplynulý kalendářní rok a objem pojistného, popřípadě pojistného plnění, pokud byl v uplynulém kalendářním roce zmocněn k jeho přenosu (§ 22 odst. 2 zákona o pojišťovnictví).

¹²⁶ vyhláška č. 582/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí

¹²⁷ úřední sdělení České národní banky, o předkládání ročního výkazu činnosti pojišťovacího agenta a pojišťovacího makléře (Věstník ČNB č. 1/2008)

společnou kapitolu, jelikož mají podle mého názoru stejný cíl, který bych formulovala jako nastolení či obnova právního stavu. Při letném pohledu vykazují podobnou povahu i sankce za správní delikty. V jejich případě však vystupuje do popředí jejich více či méně zastoupená represivní funkce, a proto jsem výklad o správních deliktech do této kapitoly nezařadila. Za společný znak těchto tří institutů naopak považuji skutečnost, že všechny vznikly jako reakce na neuspokojivý výsledek kontroly jakožto poměrování skutečného stavu se zákonnými požadavky.

Oba speciální zákony, tj. zákon o pojišťovnictví i zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, obsahují vlastní právní úpravu těchto institutů, kterou proto okomentuji ve dvou samostatných oddílech. Výjimku bude tvořit v následujícím odstavci uvedená úprava pořádkových pokut, neboť příslušná zákonná ustanovení jsou téměř identická.

Pořádkové pokuty slouží k vynucování povinností procesního charakteru, pokud dohlížený subjekt „*znemožní nebo závažně ztíží výkon dohledu*“¹²⁸. Zákony shodně uvádí demonstrativní příklady takového jednání v podobě neposkytnutí potřebné součinnosti a nevyhovění výzvě dané dle těchto zákonů. Právní vztah vzniká mezi tuzemskou pojišťovnou či zajišťovnou, pojišťovnou či zajišťovnou z třetího státu, pojišťovacím zprostředkovatelem nebo samostatným likvidátorem pojistných událostí na jedné straně a Českou národní bankou, jako orgánem dohledu, na straně druhé. Česká národní banka je oprávněna uložit pořádkovou pokutu do výše 5 000 000 Kč, kterou lze uložit i opakovaně.¹²⁹ I to svědčí o primárně ne-represivní funkci pořádkových pokut.¹³⁰

Právní úprava nápravných opatření v sektorových zákonech

- **Pojišťovny a zajišťovny**¹³¹

Zákon o pojišťovnictví upravuje opatření k nápravě v hlavě II strukturované v závislosti na typu dohlíženého subjektu. Nejprve bych se ráda věnovala **opatřením vůči tuzemským pojišťovnám**, rozdělené v souladu se zákonem a odbornou literaturou¹³² do dvou kategorií.

¹²⁸ § 93 zákona o pojišťovnictví, resp. §22a odst. 1 zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí

¹²⁹ Úhrn pokut uložených v jednom kalendářním roce však nesmí převýšit 20 mil. Kč.

¹³⁰ Shodný závěr KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 148. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

¹³¹ **Ačkoli budu dále zmiňovat pouze pojišťovny, platí výklad nápravných opatření obdobně i na zajišťovny.**

Do první kategorie spadají opatření uložené podle ustanovení § 95 odst. 1 a 2. Jedná se o opatření, jejichž cílem je odstranit zjištěné nedostatky, za které zákon považuje jakékoli porušení povinnosti stanovené tuzemským právním předpisem nebo právní úpravou státu, na jehož území vykonává subjekt regulovanou činnost.¹³³ V případě, že nedostatky souvisí s výkonem činnosti vyjmenovaných osob (osoba s účastí na řízení, prokurista, člen představenstva, dozorčí rady nebo kontrolní komise, vedoucí pobočky v zahraničí, odpovědný pojistný matematik a škodní zástupce jmenovaný pro vyřizování škod v pojištění odpovědnosti z provozování vozidla), může Česká národní banka nařídit, aby pojišťovna provedla ve stanovené lhůtě jejich výměnu.

Druhou kategorií tvoří množství opatření, jejichž vzájemným pojítkem je závažnost zjištěných nedostatků, neboť by dle názoru České národní banky mohly ohrozit či již ohrožují splnitelnost závazků, tj. samotnou finanční stabilitu pojišťovny. Zákon uvádí v ustanovení § 95 odst. 4 pět druhů těchto nápravných opatření, k nimž odborná literatura¹³⁴ přiřazuje další dvě obsažená na jiných místech zákona. První z nich představuje snížení základního kapitálu daným způsobem¹³⁵, jenž může orgán dohledu nařídit po zjištění neuhrazené ztráty přesahující 20 % základního kapitálu. Jako alternativní řešení se nabízí použití zisku po zdanění k úhradě neuhrazené ztráty, doplnění rezervního fondu nebo naopak zvýšení základního kapitálu. Druhým se pak rozumí předběžná opatření podle ustanovení správního řádu a podle § 97 zákona o pojišťovnictví, které opravňuje Českou národní banku zakázat pojišťovně uzavírat další pojistné či zajišťovací smlouvy a nerozšiřovat již převzaté závazky z pojištění nebo zajištění či bez jejího souhlasu nakládat s aktivy či bez něj postupovat podle rozhodnutí představenstva, valné hromady nebo členské schůze. Smysl této úpravy spočívá v prozatímní úpravě poměrů, bez níž by s velkou pravděpodobností vznikla značná škoda či újma. Zároveň se jedná o první opatření, které lze (kromě posledního bodu) uložit i pojišťovně z třetího státu.

¹³² KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 148. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

¹³³ Jedná se například o případ **tuzemské pojišťovny poskytující pojišťovací služby prostřednictvím pobočky**.

¹³⁴ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 149. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

¹³⁵ Zákon o pojišťovnictví stanoví jak **formu** (podle právní formy subjektu, viz § 96), tak **rozsah snížení základního kapitálu** (snížení má odpovídat velikosti ztráty po jejím zúčtování s fondy, viz § 95 odst. 3 písm. b)).

Nyní bych přešla ke zmíněným pěti nápravným opatřením uvedeným v § 95 odst. 4. Ve všech případech se vede správní řízení, jejichž účastníkem je pouze dotyčná tuzemská pojišťovna. Pokud hrozí nebezpečí z prodlení, umožňuje zákon vydat rozhodnutí jako první úkon v řízení. Proti rozhodnutí České národní banky lze následně podat řádný opravný prostředek - rozklad, který však nemá suspenzivní účinek.¹³⁶ V případě tuzemské pojišťovny, která je činná na území cizího státu, je Česká národní banka o vydaných rozhodnutích povinna informovat tamější orgán dohledu a jedná-li se o členský stát, tak podle ustanovení § 109 odst. 1 musí oznámit již samotný záměr vydat předmětné rozhodnutí, včetně informací o jeho možných dopadech.

1. nařízení předložení ozdravného plánu

Česká národní banka nařídí tuzemské pojišťovně předložit jí ke schválení tzv. **ozdravný plán** v situaci, kdy pojišťovna:

- neplní předepsané požadavky, což může ohrozit splnitelnost závazků vyplývajících z provozované pojišťovací činnosti
- má disponibilní míru solventnosti nižší než je výše požadované míry, ale stále převyšující garanční fond
- vykazuje takovou výši ztráty, že by v důsledku její úhrady z disponibilních prostředků poklesl základní kapitál pod nejnižší hranici stanovenou pro dané pojistné odvětví.¹³⁷

Ozdravný plán představuje reakci na méně závažné ohrožení finančního zdraví, jehož odstranění se jeví být ve schopnostech pojišťovny, což podle mého vyplývá ze skutečnosti, že ozdravný plán vypracovává ona a ne Česká národní banka. Zákon předepisuje pouze povinné obsahové náležitosti. V kompetenci orgánu dohledu je pak otázka jeho schválení a eventuálně právo vyžadovat ve výpočtu solventnosti navýšení její požadované míry (§ 98 odst. 3).

2. omezení nebo zákaz volného nakládání s aktivy

Podmínky pro zavedení tohoto opatření zákon nespécifikuje, ale s touto skutečností je možné se setkat v případě rozhodnutí o zavedení nucené správy nebo odnětí povolení, kdy představuje jejich automatický důsledek.

¹³⁶ **Vyloučení odkladného účinku** představuje odchylku od obecné právní úpravy rozkladu ve správním řádu (§ 152).

¹³⁷ § 98 odst. 1 zákona o pojišťovnictví

3. zavedení nucené správy

Institut nucené správy představuje citelný zásah do autonomie pojišťovny, který zákon připouští pouze ve třech případech:

- disponibilní míra solventnosti je nižší než výše garančního fondu,
- ohrožení splnitelnosti závazků tuzemské pojišťovny z jí uzavřených pojistných smluv,
- dříve uložené opatření nebo sankce Českou národní bankou nevedly k nápravě.¹³⁸

Česká národní banka vydá rozhodnutí o stanovených náležitostech, které doručí dotyčnému subjektu a správci (viz dále) a zároveň ho uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup a prostřednictvím sdělovacích prostředků. (Pokud bych měla již na tomto místě srovnat nucenou správu s hospodařením dle ozdravného plánu, pak musím konstatovat, že se v principu jedná o dvě různá nápravná opatření s ohledem na rozdílné podmínky vzniku či na oprávněnou osobu tvořící plán pro zlepšení finančního zdraví pojišťovny. Tyto skutečnosti však nemají přímý vliv na bezprostředně zúčastněné prostředí, což však neplatí v odlišné úpravě publicity, kdy informace o zavedení nucené správy se kromě výše zmíněného uveřejnění prostřednictvím dálkového přístupu a sdělovacích prostředků také zapisuje do veřejně přístupného obchodního rejstříku. Naproti tomu informace o hospodaření subjektu podle schváleného ozdravného plánu zůstává před veřejností utajena.¹³⁹

Okamžik doručení rozhodnutí o zavedení nucené správy pojišťovně má významné hmotněprávní účinky, neboť dnem doručení přechází zásadně¹⁴⁰ působnost představenstva a valné hromady nebo členské schůze družstva na správce, dochází k pozastavení výkonu funkcí jejích orgánů a zrušení prokury a pojišťovna přichází o možnost uzavírat nové pojistné smlouvy, rozšiřovat již převzaté závazky a nakládat s aktivy bez souhlasu správce. Osobu správce a na návrh správce i jeho zástupce jmenuje Česká národní banka ze **seznamu správců**¹⁴¹, do něhož se na vlastní žádost zapisují osoby splňující předepsaná kritéria, pokud to zákon v daném případě nevyklučuje¹⁴². Povinností správce (a podle mého názoru zároveň

¹³⁸ § 99 zákona o pojišťovnictví

¹³⁹ Což však odůvodňuje **nižší závažnost zjištěných nedostatků**.

¹⁴⁰ Zákon stanoví **dvě výjimky** v podobě: oprávnění podat rozklad proti rozhodnutí České národní banky, kterým se zavádí nucená správa v tuzemské pojišťovně nebo tuzemské zajišťovně, anebo rozhodnutí o zvýšení nebo snížení základního kapitálu a rozhodnutí o zrušení společnosti nebo družstva a oprávnění podat žalobu proti takovému rozhodnutí České národní banky (§ 99 odst. 4 písm. a) zákona o pojišťovnictví).

¹⁴¹ **Seznam nucených správců** vede obligatorně Česká národní banka, a tudíž vedení seznamu znalců lze zařadit mezi další činnosti vykonávané orgánem dohledu.

¹⁴² Správcem nesmí být jmenována osoba, která byla například auditorem v této pojišťovně. (Další výjimky viz § 100 odst. 4 zákona o pojišťovnictví.)

účel tohoto nápravného opatření) je činit opatření, která jsou nezbytná k obnovení stability a likvidity spravovaného subjektu, z čehož lze podle mého názoru odvodit, že nucená správa není zamýšlena jako opatření „natrvalo“. Správce je omezen jednak rozhodnutím, kterým se zavádí nucená správa, a také požadovaným předchozím souhlasem České národní banky v případech, kdy rozhoduje o věcech v působnosti valné hromady (§ 100 odst. 7) a přijímání zásadních opatření (§ 101 odst. 1). Dále je povinen informovat orgán dohledu o „významných skutečnostech a postupech souvisejících s jeho činností v rozsahu a ve lhůtách stanovených v rozhodnutí podle § 99 odst. 2 nebo na její vyžádání“¹⁴³ a je-li důvodem zavedení nucené správy nižší disponibilní míra solventnosti než výše garančního fondu, pak také musí předložit ke schválení krátkodobý finanční plán. Nucená správa končí dnem nabytí právní moci rozhodnutí České národní banky o ukončení nucené správy, uplynutím dvou let od jejího zavedení, vstupem spravovaného subjektu do likvidace či prohlášením jeho úpadku nebo rozhodnutím soudu o zrušení rozhodnutí o samotném zavedení nucené správy. Informace o ukončení nucené správy se rovněž zapisuje do obchodního rejstříku.¹⁴⁴

4. pozastavení oprávnění k uzavírání pojistných smluv nebo oprávnění k rozšiřování závazků již převzatých

Česká národní banka může rovněž pojišťovně zamezit uzavírat nové pojistné smlouvy a rozšiřovat již převzaté závazky podle § 102. Zákon stanoví dvě situace, kdy lze takto rozhodnout: v souvislosti se zavedením nucené správy nebo pokud je ohrožena splnitelnost závazků dohláženého subjektu a předchozí nápravná opatření nevedla ke zlepšení jeho hospodářské situace. Pozastavení oprávnění se může přitom týkat části nebo i celkového rozsahu vykonávané činnosti, což představuje podstatný zásah do podnikání subjektu. Podobně jako v případě předchozího opatření se informace o pozastavení oprávnění uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup a informuje o tom veřejnost prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků.

5. nařízení převodu pojistného kmene nebo převedení kmene zajišťovacích smluv

Posledním nápravným opatřením zmiňovaným v ustanovení § 95 odst. 4 je nařízení převodu pojistného kmene či jeho části (analogicky převedení kmene zajišťovacích smluv). Pod pojmem **pojistný kmen** zákon rozumí soubor uzavřených pojistných smluv.¹⁴⁵ Důvody pro

¹⁴³ § 101 odst. 1 zákona o pojišťovnictví

¹⁴⁴ § 99 odst. 6 zákona o pojišťovnictví

¹⁴⁵ § 3 odst. 2 písm. k) zákona o pojišťovnictví

přijetí tohoto opatření uvádí zákon v § 103 odst. 1. První spočívá v neplnění jiných, dříve uložených, opatření k nápravě, druhý v ohrožení schopnosti dostát svým závazkům a poslední tři důvody souvisí opět s jinými nápravnými opatřeními – zavedením nucené správy, pozastavením oprávnění k uzavírání pojistných smluv a rozšiřování závazků nebo odnětím povolení k provozování pojišťovací činnosti. Nařízení převodu pojistného kmene předchází správní řízení, jehož účastníky jsou výhradně předávající pojišťovna a přebírající pojišťovna, která musí být oprávněna provozovat pojišťovací činnost v rozsahu pojistných odvětví, do nichž spadají pojistná nebezpečí pojištěná převáděnými pojistnými smlouvami, přičemž se nemusí jednat výlučně o tuzemskou pojišťovnu. Ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o nařízení převodu běží lhůta, během které musí předávající pojišťovna předložit orgánu dohledu návrh postupu převodu, k němuž přiloží předepsané dokumenty, mj. předpokládané změny v jejím hospodaření v důsledku převodu (§ 104 odst. 4). Převodem pojistného kmene nabývá přebírající pojišťovna všechna práva a povinnosti předávající pojišťovny, jež tvořily předmět převodu. Kromě toho jí však vzniká povinnost uveřejnit a písemně sdělit pojistníkům z již převedených pojistných smluv nezbytné informace související s pokračováním pojistných smluv, jmenovitě údaje o právní subjektivitě a upozornění na práva související s převodem na jinou pojišťovnu.¹⁴⁶

Poznámka: Vedle nařízeného převodu pojistného kmene zákon umožňuje i **dobrovolný převod**, který však již není možné chápat jako druh nápravného opatření. Přestože předávající pojišťovna pravděpodobně nemá problémy s finanční stabilitou, vyžaduje zákon jeho schválení. V důsledku převodu by totiž mohlo dojít k ohrožení stability (a to jak předávající pojišťovny, tak přebírající). Současně může převod ohrozit splnitelnost závazků vyplývajících z převáděných pojistných smluv. V těchto případech zákon dokonce výslovně příkazuje České národní bance žádost o schválení zamítnout.¹⁴⁷

(Již bez podrobnějšího výkladu bych upozornila na existenci úpravy převodu pojistného kmene a kmene zajišťovacích smluv v rámci členských států.)

¹⁴⁶ Dle § 22 odst. 4 zákona o pojistné smlouvě může pojistník **vypovědět soukromé pojištění** do 1 měsíce ode dne doručení sdělení o převodu pojistného kmene nebo jeho části.

¹⁴⁷ § 103 odst. 6 zákona o pojišťovnictví

Poslední opatření představuje **odnětí povolení**. Jedná se o nejzávažnější zásah do činnosti pojišťovny, čemuž nasvědčuje i zařazení právní úpravy do samostatného dílu hlavy II. Česká národní banka rozhodne o odejmutí povolení pojišťovně v následujících případech¹⁴⁸:

- předlužení pojišťovny
- uložená nápravná opatření nevedla k obnovení platební schopnosti
- uvedení nesprávného údaje, na jejichž základě získala povolení
- nezahájení činnosti do 1 roku od právní moci rozhodnutí o udělení povolení
- neprovozuje pojišťovací činnost déle než 6 měsíců
- pojišťovna přemístila sídlo mimo území České republiky nebo přestala na tomto místě provozovat svoji činnost nebo ji provozuje v rozsahu, který jí neumožňuje řádné rozložení převzatých pojistných rizik
- již nesplňuje některou podmínku pro provozování pojišťovací činnosti
- porušuje závažným způsobem zákonné povinnosti a orgánem dohledu uložené opatření či pokuty nevedly k nápravě
- její finanční situace nezaručuje trvalou splnitelnost jejích závazků z pojišťovací činnosti.

(Obdobně jako u předchozího opatření je možné **odnětí povolení na žádost**.)

Bez ohledu na druh zjištěného nedostatku se obligatorně vede správní řízení, jehož účastníkem je zásadně pouze dotčená pojišťovna. Pokud je třeba rychlého zásahu, může být, v souladu s obecnou úpravou nápravných opatření, prvním úkonem v řízení samotné rozhodnutí o odnětí povolení. Dnem nabytí právní moci rozhodnutí vstupuje tuzemská pojišťovna do likvidace. Co se týče rozsahu rozhodnutí, pak lze odejmout povolení i pouze ve vztahu k části vykonávané činnosti (například určitého pojistného odvětví či činnosti související s pojišťovací činností), pokud poté bude subjekt splňovat všechny vyžadované podmínky. (Jde-li zároveň o přeměnu podle příslušného zákona, pak se neuplatní úprava likvidace.) Pravomocné rozhodnutí o odnětí jak celého, tak i pouze části povolení se do 30 dnů uveřejní stejným způsobem jako rozhodnutí o zavedení nucené správy.

Je důležité si uvědomit, že ačkoli již dojde ke vstupu pojišťovny do likvidace, je nadále považována za pojišťovnu a jako taková se musí nadále řídit zákonem o pojišťovnictví. Uvádím to z důvodu, že do přijetí minulého zákona o pojišťovnictví (zákon č. 363/1999 Sb.)

¹⁴⁸ § 116 odst. 1 a 2 zákona o pojišťovnictví

tomu tak nebylo, následkem čehož nemohl tehdejší orgán dohledu ovlivnit nakládání s prostředky bývalé pojišťovny za účelem úhrady závazků z pojištění.¹⁴⁹ I za účinnosti současného zákona o pojišťovnictví však nemůže pojišťovna po nabytí právní moci rozhodnutí o odnětí povolení vykonávat pojišťovací činnosti ve stejném rozsahu jako před jeho vydáním – podle § 116 odst. 4 nemůže mimo jiné uzavírat pojistné smlouvy, smlouvy o zprostředkování pojištění, prodlužovat již uzavřené pojistné smlouvy či zvyšovat pojistné částky nebo limity pojistného plnění. Nové zajišťovací smlouvy je oprávněna uzavírat výlučně pro krytí pojistných rizik, která na sebe převzala z provozovaného pojištění ještě před odnětím povolení.

(Poznámka: Odnětí povolení je tradičně zařazováno mezi druhy nápravných opatření, a to jak v odborné literatuře¹⁵⁰, tak v zákoně¹⁵¹. Domnívám se však, že jeho přiřazení k opatřením typu nařízení předložení ozdravného plánu nebo zavedení nucené správy není z terminologického hlediska úplně nezpochybnitelné, neboť podle mého názoru velmi záleží, zda onu „nápravu“ vnímáme ve vztahu k subjektu, u něhož byl zjištěn určitý nedostatek, nebo jako nápravu nezákonného stavu. Osobně bych pojala toto opatření spíše jako opatření *sui generis*.)

Poslední poznámka se vztahuje k úpravě **opatření vůči skupině**, kde oprávnění České národní banky uložit příslušné opatření či zakázat provádění operací s negativním vlivem na solventnost či finanční stabilitu tuzemského subjektu vyplývá z § 89 odst. 3 (bez podrobnější specifikace důvodů pro jejich přijetí). Tím bych ukončila část věnovanou opatřením k nápravě vůči tuzemské pojišťovně a podala výklad stejné problematiky, avšak ve vztahu k zahraničním subjektům, tj. pojišťovnám z jiného členského státu (resp. států tvořících Evropský hospodářský prostor) a pojišťovnám z třetích států.

Skutečnost, kdy Česká národní banka neplní vůči **pojišťovně z jiného členského státu** funkci plnohodnotného orgánu dohledu, se promítá také do oblasti úředního postupu při zjištění, že pojišťovna neplní povinnosti vztahující se k provozování pojišťovací činnosti v České republice. Česká národní banka není oprávněna zahájit s dotyčným subjektem správní řízení

¹⁴⁹ komentář k § 33 v: PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. *Zákon o pojišťovnictví s komentářem*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001. str. 23. 190 s. ISBN 80-86199-35-5.

¹⁵⁰ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 147 a násl. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

¹⁵¹ Díl 4 Odnětí povolení tvoří poslední část hlavy II Opatření k nápravě při výkonu dohledu nad činností pojišťovny a zajišťovny.

jako v předcházejících situacích, ale musí nejprve tomuto subjektu uložit, aby ve stanovené lhůtě odstranil zjištěné nedostatky. Pokud tak neučiní, informuje Česká národní banka o této skutečnosti dohlížející orgán v domovském státě, v jehož pravomoci je přijmout nápravná opatření. Česká národní banka může zasáhnout až v situaci, kdy přijatá opatření nevedou k odstranění nedostatků nebo zahraniční orgán dohledu žádná opatření nepřijal. V souladu s § 110 odst. 3 je oprávněna uložit dotyčnému subjektu pokutu nebo mu zakázat uzavírat na území České republiky nové pojistné smlouvy a rozšiřovat závazky z již uzavřených smluv¹⁵², o čemž informuje domovský orgán dohledu. Ve výjimečných případech¹⁵³ tak může učinit i bez předchozí výzvy a informování zahraniční dohledové autority a dle odborné literatury je dokonce v této situaci, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, oprávněna přijmout „*jakékoli vhodné opatření k zabránění nezákonného postupu pobočky pojišťovny z jiného členského státu*“¹⁵⁴.

Zahraněční orgán dohledu může analogicky jako Česká národní banka rozhodnout o uložení nápravného opatření vůči jím kontrolovaným subjektům. Zákon o pojišťovnictví tento případ řeší v ustanovení § 112, konkrétně povinnosti České národní banky po obdržení informace o zavedení reorganizačního opatření¹⁵⁵ nebo prohlášení o úpadku subjektu z jiného členského státu. Česká národní banka uveřejní zaslané oznámení, včetně údajů o osobě pověřené prováděním přijatého opatření, a současně omezí nebo zakáže na základě žádosti zahraničního orgánu dohledu volné nakládání s blíže specifikovaným majetkem pojišťovny, pokud provozuje činnost na území České republiky prostřednictvím pobočky.

Co se týče postupu vůči subjektu z třetího státu, je jeho právní úprava velmi podobná úpravě postupu vůči tuzemským subjektům, což je podle mého názoru logickým následkem skutečnosti, že Česká národní banka rozhoduje o udělení povolení. Určité rozdíly bych však chtěla zmínit. Po zjištění nedostatků spadá do pravomoci České národní banky uložit opatření k nápravě, tzn. shodně - bez předchozí výzvy. Rovněž úprava zahájení řízení a problematika účastníků řízení je identická. Okruh osob, které smí nařídit změnit, je však v tomto případě užší (například nelze nařídit obměnu obsazení představenstva či kontrolních orgánů

¹⁵² **Jiná opatření k nápravě zákon nepřipouští.**

¹⁵³ Tuto možnost nemá v případě zajišťoven z jiného členského státu. (srov. § 110 odst. 4 a § 111 zákona o pojišťovnictví)

¹⁵⁴ KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. str. 160. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

¹⁵⁵ **Reorganizačním opatřením** je zde myšleno opatření dle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES, která upravuje reorganizace a likvidaci pojišťoven (konkrétně § 112 odst. 2)

společnosti). Pokud výsledek provedené kontroly odhalil nedostatky, které by mohly ohrozit nebo již ohrožují splnitelnost závazků, je možné nařídit předložení ozdravného plánu, omezit nebo zakázat volné nakládání s majetkem umístěným na území České republiky nebo jiných členských států, pozastavit oprávnění k uzavírání pojistných smluv a k rozšiřování již převzatých závazků, nařídit převedení pojistného kmene či jeho části na jinou pojišťovnu nebo převedení kmene zajišťovacích smluv nebo jeho části na jinou pojišťovnu nebo zajišťovnu¹⁵⁶. Z uvedeného vyplývá, že zákon nepřipouští zavedení nucené správy. Navíc musí o všech přijatých opatřeních informovat příslušný orgán dohledu, a to jak ve státě sídla subjektu, tak v členském státě, kde subjekt provozuje svou činnost.¹⁵⁷ Informační povinnost se aplikuje také v případě rozhodnutí o odejmutí tzv. zvýhodnění dle § 35, pokud ho pojišťovně udělil tuzemský orgán dohledu. (Pro úplnost doplním, že postup při obdržení oznámení o zavedení reorganizačního opatření nebo prohlášení konkursu, který v případě tuzemského subjektu není fakticky možný, je obdobou popsaného postupu vůči subjektům z jiného členského státu.)

- **Pojišťovací zprostředkovatelé a samostatní likvidátoři pojistných událostí**

Na úvod bych uvedla několik **způsobů porušování zákona v souvislosti s výkonem zprostředkovatelské činnosti**, které jsou v současné době častým důvodem uložení nápravného opatření. Jedná se například o klamavou prezentaci pojistných produktů, zprostředkování nevhodných finančních produktů (tzv. mis-selling) či nepřijatelné pyramidové distribuční struktury, jejichž typickým znakem jsou vstupní poplatky.¹⁵⁸

Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí upravuje vedle **pořádkové pokuty** několik typů opatření k nápravě, které lze uložit mimo jiné i v uvedených případech. Jednotlivá nápravná opatření se od sebe liší v podmínkách pro jejich ukládání. Pokud není činnost pojišťovacího zprostředkovatele či samostatného likvidátora pojistných událostí v souladu se zákonem stanovenými podmínkami (s výjimkou ztráty důvěryhodnosti, zániku pojištění odpovědnosti nebo nedostatečné jistiny), pak Česká národní

¹⁵⁶ § 113 odst. 3 zákona o pojišťovnictví

¹⁵⁷ § 114 odst. 1 zákona o pojišťovnictví

¹⁵⁸ Bližší informace včetně popisu **nezákonných způsobů provozování zprostředkovatelské činnosti** viz TOMŠÍK, V. *Zkušenosti a poznatky z dohledu nad finančními zprostředkovateli*. Tisková konference ČNB ze dne 27. srpna 2013. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_20130867_tk_fin_zprostredkovatele.pdf>.

banka uloží první z nich, kdy svým opatřením vyzve subjekt, aby během stanovené lhůty **odstranil zjištěný rozpor se zákonem.**

Druhé opatření představuje **pozastavení činnosti subjektu**, které lze aplikovat při splnění některé z taxativně uvedených podmínek: neuvedení činnosti do souladu s podmínkami předepsanými zákonem ve stanovené lhůtě, zánik pojištění odpovědnosti, nedostatečná jistina v případě pojišťovacího agenta nebo pojišťovacího makléře a neplnění podmínek či zákonem stanovených povinností odpovědným zástupcem.¹⁵⁹ Okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí České národní banky musí dotýčný subjekt odevzdat osvědčení o zápisu do registru a dále nezprostředkovávat uzavírání nových pojistných nebo zajišťovacích smluv, neprodulžovat či nerozšiřovat již zprostředkované smlouvy a rovněž nesmí přebírat pojistné nebo pojistné plnění. Délka pozastavení činnosti nesmí překročit 6 měsíců.

Orgán dohledu vykonává kontrolní činnost rovněž ve vztahu k dalším osobám, zde vůči **odpovědným zástupcům**, jak vyplývá z posledního opatření. Jestliže odpovědný zástupce neplní zákonem uložené povinnosti, pak Česká národní banka nařídí právnické osobě, která tuto osobu jmenovala, do 1 měsíce její změnu. Dovětek, dle něhož odvolaný odpovědný zástupce nemůže vykonávat stejnou funkci ani činnost pojišťovacího zprostředkovatele či samostatného likvidátora po dobu 10 let ode dne nabytí právní moci příslušného rozhodnutí¹⁶⁰, má podle mého názoru již výrazný charakter sankce.

III.3.5. Ostatní činnosti

V předešlých podkapitolách jsem rozebrala z jednoho úhlu pohledu stěžejní činnosti vykonávané orgánem dohledu. Rozsah jím vykonávaných činností je však širší, a proto bych chtěla v této sběrné části, kterou jsem nazvala „Ostatní činnosti“, uvést další pravomoci orgánu dohledu, jež podle mého názoru také spadají pod tzv. dohled v pojišťovnictví.¹⁶¹ Dopředu podotýkám, že jejich řazení není systematické a ani jednoznačné. Některé z činností byly již dříve zmíněny, byť v jiných souvislostech, což je případ hned první z nich:

¹⁵⁹ Lze si povšimnout jisté **propojenosti s prvním opatřením.**

¹⁶⁰ § 23 odst. 6, 3. věta zákona o pojišťovnictví

¹⁶¹ Jelikož téma práce je dohled v pojišťovnictví, ne „činnost orgánu dohledu“, ponechám stranou problematiku **poskytování poradenských a konzultačních služeb subjektům na pojistném trhu**, jež uvádí například ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2002. str. 30. 119 s. ISBN 80-247-01373-5.

1. získávání informací

Do kompetence orgánu dohledu patří mimo jiné také získávání informací, bez nichž by nebylo možné vykonávat dohled ve smyslu kontrolování provozování činností subjektů pojistného trhu. Zákon o České národní bance v ustanovení § 44 odst. 2 k němu navíc přiřazuje **proces vymáhání informací a ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti**. (Výklad této problematiky můžeme najít v části věnované kontrolní činnosti, jelikož získání informací pokládám za předpoklad jejího výkonu. Nadto bych zmínila oznámení a stížnosti pojistníků a dalších osob, které mohou být důvodem následné kontroly.

2. dohled nad dodržováním pravidel ochrany spotřebitele

Důležitou oblast v rámci dohledových aktivit tvoří také dohled nad dodržováním pravidel ochrany spotřebitele v souladu se **zákonem č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů**¹⁶². Od 12. 2. 2008, kdy nabyla účinnosti jedna z jeho novel¹⁶³, dohlíží Česká národní banka nad dodržováním stěžejních principů spotřebitelského práva, zejména zákazu používání nekalých obchodních praktik, zákazu diskriminování spotřebitele a povinnosti dodržovat informační povinnosti ohledně cen¹⁶⁴, a to vždy u osob, které podléhají jejímu dohledu. Za tímto účelem je povinna prošetřovat podněty spotřebitelů, sdružení spotřebitelů a jiných právnických osob založených k ochraně spotřebitelů (§ 26); v případě bezprostředního ohrožení života, zdraví a majetku pozastavit poskytování služeb nebo uzavřít provozovnu (§ 23a) a taktéž projednávat správní delikty a event. uložit sankci (§ 24, 24a a 24b), což platí i pro odvětví pojišťovnictví.

Jako případ obecně nepřípustného jednání bych uvedla příklad klamavé propagace, který uvádí Česká národní banka v **dohledovém benchmarku č. 5/2013**¹⁶⁵, a to použití pojmu „spoření“ ve spojení s investičním životním pojištěním. Investiční životní pojištění totiž není spořicí produkt, nýbrž pojistný produkt se značným investičním rizikem, a tudíž jde v případě pojišťovacího zprostředkovatele o porušení stanovené povinnosti jednat s odbornou péčí a

¹⁶² zákon č. 634/1992, o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (Následně uvedená ustanovení)

¹⁶³ Jde o zákon č. 36/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jenž novelizoval zároveň i zákon o ČNB.

¹⁶⁴ Vycházím přitom z rozsahu působnosti vymezené v zákoně o ochraně spotřebitele (zejména § 23).

¹⁶⁵ ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Dohledový benchmark č. 5/2013 - Propagace pojistných produktů*. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2013_05.pdf>.

chránit zájmy spotřebitele - podle mého názoru konkrétně zákazu uvádět nepravdivé údaje a informace, případně navíc zamlžení údaje o charakteru a vlastnostech poskytovaných služeb.¹⁶⁶

3. řízení o správních deliktech včetně přestupků

Vedle nápravných opatření a pořádkových pokut rozhoduje orgán dohledu také ve věci zmiňovaných správních deliktů. Správní delikty představují důležitý nástroj pro zajištění řádného fungování pojistného trhu, a to jak v důsledku jejich uvalení, tak již pouhou existencí - díky své tzv. *preventivní funkci*. Dle teorie¹⁶⁷ a ustanovení § 41 **zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního** se pod tímto pojmem rozumí přestupky, správní disciplinární delikty, tzv. správní pořádkové delikty a jiné správní delikty, z nichž bych upozornila především na správní delikty „podnikatelů“. Oba základní právní předpisy regulující oblast pojišťovnictví obsahují řadu skutkových podstat správních deliktů, z nichž bych pro ilustraci několik uvedla. Obecně tvoří znak skutkové podstaty správního deliktu porušení zákonem stanovené povinnosti nebo nesplnění povinnosti uložené rozhodnutím České národní banky při výkonu dohledu. Právní úprava odpovědnosti za správní delikt není jednotná, přičemž odpovědnost fyzických osob za přestupek se posuzuje (a provádí řízení) podle zákona č. 200/1990 Sb.¹⁶⁸ a odpovědnost právnických osob dle jednotlivých zvláštních předpisů¹⁶⁹. Sankcemi za správní delikty jsou pokuty, jejichž výše závisí na právní způsobilosti subjektu deliktu, závažnosti protiprávního jednání a případné skutečnosti opětovného nesplnění povinnosti. Vzhledem k jejich konstrukci, kdy zákon předepisuje pouze horní hranici výše pokuty¹⁷⁰, může Česká národní banka zohlednit okolnosti konkrétního případu. I tento prvek umožňuje podle mého názoru zkvalitnit výkon dohledu.

Dle **zákona o pojišťovnictví** rozhoduje Česká národní banka například ve věci přestupků osob, které uvedly nepravdivý údaj v žádosti o schválení změny osoby člena statutárního nebo dozorčího orgánu společnosti (§ 119 odst. 1 písm. a)), které nepožádaly o předchozí souhlas s nabytím nebo zvýšením své účasti v tuzemské pojišťovně či zajišťovně (§ 119 odst. 1 písm.

¹⁶⁶ S ohledem na znění § 21 odst.1 zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích

¹⁶⁷ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. str. 454. 875 s. ISBN 978-80-7400-049-2.

¹⁶⁸ tj. zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁹ vládní návrh na vydání zákona o pojišťovnictví. Sněmovní tisk 571/0, část č. 1/18. Důvodová zpráva - k § 119 až 121

¹⁷⁰ Nejvyšší hranice výše pokuty činí 1 mil. Kč v případě přestupků a 50 mil. Kč u správních deliktů právnických osob.

b)) či osob náležejících ke skupině, jež nesplnily svou povinnost poskytnout tuzemské pojišťovně nebo zajišťovně podléhající dle tohoto zákona výkonu dohledu ve skupině informace nezbytné pro výkon tohoto dohledu (§ 119 odst. 1 písm. e)). Jak jste si zřejmě povšimli, vybrala jsem přestupky, které mají vliv na výkon předchozích činností orgánu dohledu, a to silně negativní, v podobě například znesnadňování získávání informací. Účelem přestupků je pak tato jednání postihnout. Mezi správní delikty právnických osob patří analogicky uvedení nesprávného údaje v žádosti ve vyjmenovaných případech (§ 120 odst. 1 písm. a)) nebo například provozování pojišťovací nebo zajišťovací činnosti v rozporu s povolením uděleným Českou národní bankou (§ 120 odst. 2 písm. a)). Hmotněprávní úprava správních deliktů právnických osob se nachází v následujícím ustanovení § 121. (Zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí upravuje správní delikty v § 25 a následujících.)

Pro představu o míře aplikace právní úpravy správního řízení zahájeného z důvodu možného porušení povinností dohlíženým subjektem bych uvedla vybrané informace ze **Zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2012** České národní banky¹⁷¹. V roce 2012 nabylo právní moci celkem 41 rozhodnutí, přičemž nejčastěji šlo o zrušení registrace pojišťovacího zprostředkovatele (ve 21 případech), uložení pokuty (v 8 případech), uložení opatření k nápravě (v případech tří pojišťoven a jednoho pojišťovacího zprostředkovatele) a současné uložení opatření k nápravě a pozastavení činnosti pojišťovacího zprostředkovatele (ve 3 případech). Dále byly rozhodnutím uloženy dvě pokuty za nesoučinnost, pokuta společně s opatřením k nápravě a ve dvou případech bylo správní řízení zastaveno. Celkem uložila Česká národní banka pokuty ve výši 2 250 000 Kč.

4. dohled nad přeměnou a likvidací pojišťovny a zajišťovny

S ohledem na specifickou roli pojišťoven a zajišťoven v národním hospodářství modifikuje zákon o pojišťovnictví právní úpravu obsaženou v obchodním zákoníku a v zákoně o přeměnách obchodních společností a družstev a pověřuje Českou národní banku dohledem také v otázce přeměn a likvidací těchto subjektů pojistného trhu. Jak bude posléze vidět, bylo

¹⁷¹ Půjde o **správní řízení s možností udělení opatření k nápravě, pořádkové pokuty či sankce za správní delikt**, tj. přehled dvou činností orgánu dohledu v souladu s v práci použitým členěním pravomocí České národní banky. (ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2012*. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2012.pdf>, str. 39, s. 119).

by možné výkon dohledu v této oblasti podřadit pod výkon několika předcházejících činností orgánu dohledu.

Přeměnu tuzemské pojišťovny či zajišťovny¹⁷² zákon podmiňuje udělením předchozího souhlasu České národní banky, která je v případě přeshraniční fúze nebo příslušnosti pojišťovny ke skupině povinna tento záměr zkonzultovat s příslušnými orgány dohledu. Žádost musí splňovat zákonem a prováděcí vyhláškou předepsané náležitosti a být odevzdána s povinnými doklady, z jejichž specifikace vyplývá, že orgán dohledu mimo jiné přezkoumává dopad přeměny na činnost subjektu především s ohledem na práva účastníků pojištění. Povinností subjektu je rovněž zaslat České národní bance pozvánku na valnou hromadu, která by měla projednávat otázky přeměny (§ 122 odst. 4).

V problematice týkající se **likvidace** plní orgán dohledu neopominutelnou roli vůči specifické skupině osob činných v odvětví pojišťovnictví, kterou představují tzv. *likvidátoři*. Česká národní banka jmenuje způsobilé fyzické osoby do funkce likvidátorů, vede jejich seznam, určuje výši odměn, kontroluje jejich činnost v průběhu likvidace prostřednictvím předkládání stanovených či dodatečně vyžádaných podkladů a taktéž je z taxativně uvedených důvodů odebírá ze seznamu. Ve spojitosti s tuzemskými pojišťovnami a zajišťovnami zákon stanoví, že pro jejich výmaz z obchodního rejstříku je nezbytný souhlas České národní banky.¹⁷³ Tím se jejímu dohledu podřizuje vedle řízení ve věci povolení provozování činnosti také zánik těchto subjektů.

III.4. Povinnost mlčenlivosti a nezávislost orgánu dohledu

Na závěr této kapitoly bych chtěla věnovat několik řádků dvěma otázkám, které souvisí s výkonem dohledu a jež bych nechtěla v práci opomenout komentovat. Jedná se o problematiku povinnosti mlčenlivosti a nezávislosti orgánu dohledu.

K základním principům výkonu dohledu bych jistě zařadila **povinnost zachovávat mlčenlivost o důvěrných skutečnostech**. V rámci odvětví pojišťovnictví nařizuje zákon zachovávat mlčenlivost řadě osob, jejichž výčet podávají první odstavce § 126 a § 127 zákona

¹⁷² Zákon připouští **všechny formy přeměny** se čtyřmi výjimkami uvedenými v § 122 odst. 3 (například nepřipustnost fúze s osobou, která není pojišťovnou nebo zajišťovnou).

¹⁷³ § 123 odst. 8 zákona o pojišťovnictví

o pojišťovnictví, ve shodě s ustanovením § 21 odst. 4 zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích.¹⁷⁴ Mimo jiné patří mezi povinné osoby také kontrolní pracovníci České národní banky, jež byli pověřeni výkonem dohledu v pojišťovnictví, a další osoby zúčastněné při výkonu dohledu. Povinnost mlčenlivosti se v případě těchto osob týká všech skutečností, o kterých se dozvěděly při své činnosti v rámci výkonu dohledu v oblasti pojišťovnictví s výjimkou informací podaných v zobecněné nebo celkové podobě, z níž nelze identifikovat konkrétní osobu, které se informace týká (viz § 126 odst. 1). Jako u obdobných právních institutů platí povinnost mlčenlivosti i po skončení pracovněprávního vztahu. Porušení povinnosti mlčenlivosti je naplněna skutková podstata přestupku podle ustanovení § 119 odst. 1 písm. g), za který může Česká národní banka udělit pokutu. Výše pokuty, tj. rozpětí od 0 do 50 000 Kč, však nemusí být podle mého názoru shledána ve všech případech dostatečnou.

Vedle požadavku zachování mlčenlivosti zaměstnanci České národní banky se právní předpisy (byť ne výslovně) věnují také otázce **nezávislosti orgánu dohledu**¹⁷⁵, přičemž v této práci bych se zaměřila výlučně na její podstatu. Na nezávislost lze obecně nazírat jako na souhrn několika aspektů, jejichž výčet se různí v pojetí jednotlivých autorů. Budu-li vycházet ze znění **nálezů Ústavního soudu z roku 2001**¹⁷⁶, pak jde o aspekt institucionální nezávislosti, aspekt instrumentální nezávislosti, nezávislost v personálním či organizačním smyslu a nezávislost hospodářskou či finanční. Důvod, proč rovněž nezávislost považuji za důležitou otázku v souvislosti s dohledem, je přesvědčení, že právě nezávislost orgánu dohledu je jednou z podmínek skutečně účinného výkonu dohledu nad finančním, potažmo pojistným trhem. Snahou zákonodárce by proto mělo být odstranění všech překážek, které ohrožují jakýkoli ze zmíněných aspektů nezávislosti orgánu dohledu.

III.5. Dohledu v pojišťovnictví v Evropské unii

V poslední části této kapitoly bych chtěla dosavadní výklad dohledu v pojišťovnictví v České republice rozšířit o evropský rozměr, konkrétně o organizaci dohledu nad pojistným trhem v rámci Evropské unie a jeho vztah k dohledu vykonávaného Českou národní bankou.

¹⁷⁴ Jedná se zejména o **členy statutárních a dozorčích orgánů, zaměstnance pojišťoven a zajišťoven, likvidátory, správce, pojišťovací zprostředkovatele a samostatné likvidátory pojistných událostí.**

¹⁷⁵ A to nejen v rámci finančního, ale také například **ústavního práva.**

¹⁷⁶ **nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, ve znění pozdějších předpisů** nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášený pod č. **278/2001 Sb.**

Jak bylo konstatováno v části práce věnované pramenům právní úpravy dohledu, v průběhu posledních několika desetiletí došlo k přiblížení národních úprav v oblasti pojišťovnictví. Harmonizována byla většina základních institutů pojistného práva¹⁷⁷, včetně úpravy dohledu. Právo volby způsobu institucionálního zajištění jeho výkonu však bylo nadále ponecháno jednotlivým členským státům.

Výbor pro pojišťovnictví (Insurance Committee)

V roce 1992 byl na základě směrnice Rady 91/675/EHS zřízen Výbor pro pojišťovnictví, který se skládal ze zástupců tehdejších členských států Evropských společenství a zástupce Komise jako jeho předsedy. Hlavní náplň činnosti představovalo zkoumání otázky týkající se uplatňování předpisů Společenství z oblasti pojišťovnictví a případně konzultace návrhů Komise z této odvětví.¹⁷⁸ Nešlo tedy o orgán dohledu, ale o orgán regulace.

Výbory EIOPC a CEIOPS

V důsledku přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/1/ES a souvisejících směrnic z předchozího roku byl tento výbor zrušen a nahrazen dvojicí nově zřízených institucí - Evropským výborem pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (zkráceně EIOPC) a Výborem evropských dozorových orgánů nad pojišťovnami a zaměstnaneckými penzijními fondy (zkráceně CEIOPS). Ze znění směrnice z roku 2005¹⁷⁹ můžeme odvodit, že EIOPS představoval přímého nástupce zrušeného výboru, pouze se širší působností. V nově vybudovaném v tzv. **Lamfalussyho procesu** tvořil stupeň 2, kde plnil funkci regulátora, tedy stejnou jako jeho předchůdce.¹⁸⁰ Naproti tomu cílem výboru CEIOPS bylo zajistit řádnou a včasnou harmonizaci legislativy Evropských společenství prostřednictvím posílené spolupráce dozorových orgánů, (ve zmíněném mechanismu implementování právních předpisů Společenství šlo o třetí stupeň), a tudíž patřil mezi evropské supervizory.¹⁸¹ Domnívám se, že v jeho případě ještě nelze hovořit o orgánu dohledu v současném pojetí.

¹⁷⁷ Jako výjimku bych uvedla problematiku **samostatných likvidátorů pojistných událostí**.

¹⁷⁸ článek 3 směrnice Rady ze dne 19. prosince 1991, kterou se zřizuje Výbor pro pojišťovnictví (91/675/EHS)

¹⁷⁹ Zejména z **článku 5** této směrnice.

¹⁸⁰ BŮHM, A., MUŽÁKOVÁ, K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2010. str. 50 - 51. 332 s. ISBN 978-80-7431-035-5.

¹⁸¹ tamtéž

Současná architektura dohledu nad pojistným trhem v Evropské unii

V reakci na finanční krizi, která postihla světové ekonomiky, včetně států Evropské unie, zesílila kritika stávajícího systému regulace a dohledu nad finančním trhem a Evropský parlament opět vyzýval k prohloubení míry integrace. V listopadu 2008 proto pověřila Komise skupinu odborníků, aby zpracovala možná řešení nepříznivé situace na finančním trhu. Rozsáhlá **závěrečná zpráva**¹⁸² identifikovala pravděpodobné příčiny krize a rovněž navrhla novou architekturu uspořádání dohledu na úrovni Evropské unie, v čemž spatřuji její největší význam, neboť hlavní myšlenky tohoto návrhu byly následně použity při koncipování současného systému dohledu nad finančním trhem.¹⁸³

Od konce roku 2010 dohlíží nad finančním trhem celkem čtyři orgány s různou úlohou. První z nich, **Evropská rada pro systémová rizika** (European Systemic Risk Board, ESRB), předně odpovídá za *makrobezpečnostní dohled* nad finančním systémem Evropské unie s cílem napomoci předcházet či zmírňovat systémová rizika, která ohrožují její finanční stabilitu, a taktéž napomáhá řádnému fungování vnitřního trhu.¹⁸⁴ Pro tyto účely shromažďuje a analyzuje relevantní informace, identifikuje systémová rizika a následně vydává varování¹⁸⁵ či případná doporučení pro nápravná opatření. V neposlední řadě bych chtěla upozornit na vztah mezi tímto orgánem a subjekty podléhajícím dohledu, například tuzemskými pojišťovnami. Jak zmiňují již autoři článku na toto téma¹⁸⁶, neexistuje mezi těmito subjekty bezprostřední vztah, neboť i ona varování a doporučení nejsou adresována dohlíženým subjektům, ale Evropské unii, jednotlivým členským státům či orgánům dohledu na národní nebo evropské úrovni (viz článek 16 nařízení). Za jistou výjimku lze označit veřejná varování a doporučení, která se zveřejňují za podmínek uvedených v článku 18.

¹⁸² Zpráva je známá pod názvem **de Larosièrova zpráva**, pojmenovaná podle vedoucího skupiny, Jacquese de Larosièra.

¹⁸³ **preambule** směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/78/EU ze dne 24. listopadu 2010, kterou se mění směrnice 98/26/ES, 2002/87/ES, 2003/6/ES, 2003/41/ES, 2003/71/ES, 2004/39/ES, 2004/109/ES, 2005/60/ES, 2006/48/ES, 2006/49/ES a 2009/65/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění) a Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy) (*směrnice Omnibus I*)

¹⁸⁴ **článek 3** nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o makrobezpečnostním dohledu nad finančním systémem na úrovni Evropské unie a o zřízení Evropské rady pro systémová rizika

¹⁸⁵ Zvlášť jmenované varování představuje **důvěrné varování Radě**, pokud hrozí nastání mimořádné situace ve smyslu článku 18 nařízení (EU) č. 1093/2010, (EU) č. 1094/2010 a (EU) č. 1095/2010. (viz článek 3 odst. 2 písm. e) zřizovacího nařízení)

¹⁸⁶ BOUŠKA, J., SÝKORA, P. EU zavedla novou architekturu dohledu. Co čeká pojišťovny? *Pojistný obzor* : časopis českého pojišťovnictví. 2011, 1, roč. 88, s. 6 - 8. ISSN 0032-2393.

Zbývajícími třemi orgány jsou **Evropský orgán pro bankovníctví** (European Banking Authority), **Evropský orgán pro cenné papíry** (European Securities and Markets Authority) a **Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění** (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Jmenuji je záměrně společně, neboť tyto orgány tvoří Evropský systém orgánů dohledu (European system of financial supervisors)¹⁸⁷, jemuž je svěřen dohled finančního trhu z *mikroekonomického pohledu*. Tím v zásadě doplňuje makrobezpečnostní či makroekonomický dohled, který vykonává Evropská rada pro systémová rizika. S ohledem na téma práce se budu dále primárně věnovat Evropskému orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (dále: EIOPA). Pro úplnost bych dodala, že Česká národní banka nepodporovala myšlenku zřízení nových institucí na úrovni Evropské unie¹⁸⁸ a rovněž řada odborníků¹⁸⁹ nepovažovala tento krok za adekvátní reakci na stávající problémy finančního trhu.

Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění

Tento orgán vznikl na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/79/ES ke dni 1. ledna 2011. Začátek jeho fungování podle mého názoru značně usnadnila existence předchozích výborů v pojišťovnictví, byť se tzv. EIOPA od svých předchůdců značně liší. Pokud bych měla srovnat tyto tři entity, pak bych předně zmínila, že se v případě EIOPY jedná o skutečný subjekt práva (jak naznačuje už samotné označení „orgán“), na rozdíl od obou zrušených výborů. Zároveň jde o orgán dohledu, v čemž lze spatřovat paralelu s výborem CEIOPS, se kterým jí pojí i působnost zahrnující vedle pojišťovnictví i oblast zaměstnaneckého penzijního pojištění. **Cíl** EIOPY vymezuje článek 1 nařízení jako ochranu veřejných zájmů přispíváním ke krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé stabilitě a účinnosti finančního systému v zájmu hospodářství Unie, jejích občanů i podniků, což dále upřesňuje druhá věta tohoto článku (mimo jiné pomocí posílené koordinace dohledu

¹⁸⁷ **ESFS** dále tvoří Společný výbor evropských orgánů dohledu, Evropská rada pro systémová rizika (oba orgány pro vymezené účely) a příslušné orgány dohledu členských států. (viz čl. 3 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/79/ES)

¹⁸⁸ SINGER, M. *Dohled nad finančním trhem*. Prezentace v souvislosti se dnem otevřených dveří ČNB. 2010. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20100612_dod.pdf>.

¹⁸⁹ BÖHM, A., MUŽÁKOVÁ, K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2010. str. 68. 332 s. ISBN 978-80-7431-035-5.

na mezinárodní úrovni). Článek 8 pak obsahuje poměrně obsáhlý výčet jednotlivých **úkolů a pravomocí**, které spadají jak do oblasti dohledu, tak i do oblasti regulace¹⁹⁰. Co se týče regulační činnosti, má EIOPA pravomoc vypracovávat návrhy regulačních a prováděcích technických norem ve stanovených případech, vydávat obecné pokyny, doporučení a stanoviska pro další orgány Evropské unie či vypracovávat jednotné metodiky pro posuzování účinků charakteristik produktů a distribučních procesů na finanční pozici institucí a na ochranu spotřebitelů (v nich vidím jistou paralelu s dohledovými benchmarky České národní banky). Z titulu orgánu dohledu je EIOPA povinna zejména shromažďovat nezbytné informace o finančních institucích, zajistit centrální registr těchto subjektů nebo dle článku 25 rovněž přispívat k vytváření a koordinaci ozdravných plánů či preventivních opatření proti nastání úpadku. Obdobně jako v případě Evropské rady pro systémová rizika pokládám za důležité zmínit **vztah k regulovaným subjektům** (opět vůči například tuzemským pojišťovněm). EIOPA je podle článku 8 odst. 2 písm. f) totiž oprávněna přijímat v případech týkajících se přímo použitelného práva Unie individuální rozhodnutí určená přímo finančním institucím. Kromě případu v souvislosti s opatřením v mimořádných situacích a řešením sporu mezi orgány dohledu s přeshraničním aspektem jde o případ **porušení práva Unie podle článku 17 odst. 6**. Po provedeném šetření a zjištění protiprávního stavu, může EIOPA do dvou měsíců vydat příslušnému orgánu (v našem případě České národní bance) doporučení obsahující vhodná opatření k nápravě. Pakliže během následujícího měsíce od obdržení doporučení není zajištěn soulad s unijním právem, může být Komisí vydáno formální stanovisko požadující provedení nezbytných opatření. Pokud ani v předepsané lhůtě nedojde k nápravě a nesnese-li věc dalšího odkladu, pak může EIOPA vydat ono individuální rozhodnutí adresované konkrétní finanční instituci.

S ohledem na popsany mechanismu nápravy zjištěného porušení práva Unie bych vztah mezi národním a evropským orgánem dohledu charakterizovala jako vztah orgánu dohlížejícího opravdu na *mikroekonomické úrovni*, tj. na úrovni regulovaných subjektů, kterým nadále zůstávají národní orgány dohledu (v České republice Česká národní banka), a orgánu dohledu s působností celé Evropské unie, jehož poslání by mělo spočívat především v koordinaci efektivně vykonávaného dohledu v jednotlivých členských státech.

¹⁹⁰ Z toho důvodu je podle mého názoru možné chápat současný model „dohledu nad pojistným trhem v Evropské unii“ jako **systém supervizorů** a zároveň jako **systém institucí v postavení regulátorů**.

Navrhované změny v právní úpravě dohledu v pojišťovnictví v rámci Evropské unie

Závěrem bych stručně okomentovala dva navrhované právní předpisy z oblasti pojistného práva. První z nich představuje již vícekrát zmiňovaná **směrnice o zprostředkování pojištění, tzv. IMD2**. Navrhovaná směrnice zmiňuje Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění v několika svých ustanoveních, přičemž bych jako příklad uvedla vedení elektronického rejstříku zprostředkovatelů v souvislosti s jejich zamýšleným přeshraničním působením či zpracování pokynů pro národní orgány dohledu v souvislosti s tzv. cross-sellingem dle článku 21.

Druhým právním předpisem je **rámcová směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejího výkonu (Solventnost II)**. Jedná se o komplexní a značně rozsáhlou směrnici, jež má „*odstranit nejzávažnější rozdíly mezi právními předpisy členských států týkajícími se pravidel, která se vztahují na pojišťovny a zajišťovny*“¹⁹¹. Možná i kvůli širokému dosahu došlo již několikrát k posunutí její účinnosti a nadto se v současnosti řeší otázka další revize¹⁹², neboť od doby jejího zveřejnění bylo přijato několik souvisejících právních předpisů, s nimiž se původní znění směrnice neslučuje (viz Lisabonská smlouva a nařízení, kterým byl zřízen Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění). Co se týče samotného obsahu rámcové směrnice, hovoří se o tzv. **pilířové struktuře**, kterou bych chtěla ve stručnosti představit a posléze uvést vybraná ustanovení.¹⁹³ Do prvního pilíře řadí autoři článku kvantitativní požadavky, kterými se rozumí především požadavky související s požadovanou úrovní kapitálu a s oceňováním aktiv a závazků, včetně odděleného oceňování technických rezerv. Druhý pilíř pak obsahuje kvalitativní požadavky, tj. požadavky na řídicí a kontrolní systém, a poslední pilíř je věnován problematice zveřejňování informací a vykazování dohledu. Jelikož se jedná o rámcovou směrnici, má většina ustanovení charakter spíše obecných principů, přičemž se domnívám, že jejich nemalá část by našla odpovídající ustanovení již v současném znění zákona o pojišťovnictví. Právní normy vážící se k výkonu dohledu jsou obsaženy téměř ve všech hlavách směrnice¹⁹⁴, přičemž za základ právní úpravy dohledu pokládám ustanovení kapitoly III, ze které vychází následující výklad.

¹⁹¹ **preambule** rámcové směrnice

¹⁹² Jedná se o návrh prováděcího předpisu, konkrétně směrnici Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2003/71/ES a 2009/138/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění a Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy.

¹⁹³ Budu vycházet z řazení uvedeném v tomto článku: KOTAŠKA, M., BOUŠKA, J. Solventnost II – aktuální stav a vývoj. *Pojistné rozpravy : pojištění teoretický bulletin*. 2011. 28, str. 48. s. 43 - 53. ISSN 0862-6162

¹⁹⁴ **Hlava I** obsahuje úpravu povolovací činnosti, kontrolní činnosti a obecnou kapitolu III s názvem Orgány dohledu a obecná pravidla, **hlava II** upravuje například výměnu informací mezi orgány dohledu, **hlava III** je

Hlavním cílem dohledu je podle článku 27 nadále ochrana pojistníků a osob oprávněných k pojistnému plnění, při jehož sledování však musí vzít členské státy nově v potaz možný dopad na finanční stabilitu (viz článek 28). Z **obecných zásad dohledu** bych upozornila především na tzv. perspektivní přístup vycházející z rizik, který považuji za projev nového postoje k problematice regulace a dohledu jako celku, a také zásadu proporcionality uváděnou v souvislosti s malými pojišťovnami¹⁹⁵. **Finanční dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami** je svěřen v souladu se současnou právní úpravou domovskému členskému státu. Z obecných pravomocí orgánu dohledu reguluje směrnice vedle výkonu povolovací a kontrolní činnosti, také přijímání preventivních opatření, opatření k nápravě a rovněž „*jakýchkoliv nezbytných opatření, včetně opatření správní nebo finanční povahy, pokud jde o pojišťovny a zajišťovny a členy jejich správního, řídicího nebo kontrolního orgánu*“¹⁹⁶, která představují podle mého názoru silnou pravomoc orgánů dohledu. Dále se směrnice věnuje poměrně detailně otázce **poskytování informací**, a to jak regulovanými osobami ve vztahu k veřejnosti, tak reportování regulovanými osobami samotnému orgánu dohledu, přičemž právní rámec posledně uvedené informační povinnosti se nachází v tzv. třetím pilíři. V této souvislosti se často uvádí¹⁹⁷ nově zavedená povinnost pojišťoven a zajišťoven zjišťovat svou finanční situaci a v případě zjištění jejího zhoršení o této skutečnosti neprodleně uvědomit orgán dohledu (viz článek 136). Vedle této povinnosti bych čtenáře upozornila na zavedení institutu každoročně zveřejňované **Zprávy o solventnosti a finanční situaci**, jejíž povinné údaje uvádí článek 51 směrnice. Za velkou změnu pokládám vyžadování kromě jiného i popisu vystavení rizikům, koncentrace rizik, snížení rizik a citlivosti rizik, vždy samostatně pro každou kategorii rizika¹⁹⁸, v čemž lze podle mého názoru spatřovat promítnutí první zásady dohledu podle článku 29 odst. 1. V určitých případech je v kompetenci orgánu dohledu rozhodnout o nezveřejnění zprávy, a tak předejít negativním dopadům, které by mohly nastat v případě zveřejnění uvedených důležitých informací o hospodaření pojišťovny či zajišťovny.

celá věnována dohledu (konkrétně nad subjekty ve skupině) a **hlava IV** se týká výkonu dohledu souvisejícího s reorganizací a likvidací pojišťoven.

¹⁹⁵ S ohledem na svou „**velmi malou velikost**“, jak zmiňuje preambule, jsou dokonce některé pojišťovny z působnosti směrnice úplně vyňaty. Příslušné podmínky pro vynětí lze najít v článku 4 směrnice (např. hrubý roční výnos z předepsaného pojistného nesmí přesáhnout 5 milionů EUR).

¹⁹⁶ článek 34 odst. 2 rámcové směrnice

¹⁹⁷ například PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. Některé zásadní změny navrhované v novele zákona o pojišťovnictví v souvislosti s implementací směrnice Solventnost II. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin*. 2013. 30, str. 60 – 63. s. 45 - 63. ISSN 0862-6162

¹⁹⁸ článek 51 odst. 2 písm. c) rámcové směrnice

Poslední skutečností, kterou bych chtěla blíže okomentovat, je pravomoc orgánu dohledu **navýšit za výjimečných okolností kapitálový požadavek** podle článku 37. Dva z možných důvodů pro přijetí tohoto opatření se týkají zjištěných odchylek mezi rizikovým profilem pojišťovny nebo zajišťovny ve vztahu k předpokladům k solventnostnímu kapitálovému požadavku vypočítaného dle interního nebo standardního vzorce, třetí důvod pak reaguje na nevyhovující stav systému správy subjektu (opět ve spojitosti s podstupovanými riziky). Realizaci vydaného rozhodnutí kontroluje orgán dohledu alespoň jednou ročně a po odstranění nedostatků, které k jeho uložení vedly, jej zruší. Metody výpočtu navýšení podrobněji upraví akt Komise v přenesené pravomoci.¹⁹⁹

Dalšími oblastmi upravenými směrnicí jsou dohled nad externě zajištěnými funkcemi a činnostmi, novelizovaný dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami ve skupině či dohled nad pojišťovnami během reorganizace a likvidace.

Závěrem bych chtěla konstatovat, že se v případě směrnice Solvency II jedná o **maximální harmonizaci**²⁰⁰, a lze ji tedy podle mého názoru vnímat jako další krok k jednotné právní úpravě pojistného práva, včetně úpravy výkonu dohledu.

¹⁹⁹ Formu „**aktů v přenesené pravomoci**“ vyžaduje navrhovaná směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2003/71/ES a 2009/138/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění a Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy. Současné znění směrnice 2009/138/ES hovoří o „**prováděcím opatření**.“

²⁰⁰ PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. Některé zásadní změny navrhované v novele zákona o pojišťovnictví v souvislosti s implementací směrnice Solventnost II. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin*. 2013. 30, str. 46. s. 45 - 63. ISSN 0862-6162.

IV. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví v zahraničí

Současný model dohledu v pojišťovnictví v České republice, který jsem komentovala v předchozí kapitole, není samozřejmě jediným možným (či dokonce „jistě dokonalým“) řešením této problematiky. A to především s ohledem na dvě skutečnosti.

První z nich vyplývá z povahy pojistného trhu či obecně celého finančního trhu v rámci jednoho státu. Podle mých doposud nabytých poznatků není pojistný trh trhem neměnným, nýbrž značně proměnlivým systémem právních vztahů mezi velkým množstvím různých subjektů. Zákonodárce by proto měl neustále reagovat na změny trhu a adekvátně přizpůsobovat stávající právní úpravu dohledu.

Druhou skutečnost spatřuji v rozdílnosti trhů v závislosti na daném státu. Finanční, resp. pojistný, trh totiž není jen jeden, byť by se to tak v důsledku sílícího procesu mezinárodní globalizace a harmonizačního procesu v rámci Evropské unie mohlo jevit. S jistým zjednodušením lze konstatovat, že kolik států, tolik pojistných trhů. Každý se vyznačuje různě dlouhou historií, jinými tradicemi a zvyklostmi, různou ekonomickou úrovní, působí na něm odlišné subjekty, které se různí počtem i svou povahou. Ostatně rozdíly panují už v názorech na samotnou existenci dohledu, jež jsou podle mého názoru v mezinárodním srovnání ještě větší než rozdíly mezi míněním odborníků z jednoho státu. Z těchto důvodů lze vedle odlišných modelů uplatněných v průběhu historie jednoho státu rovněž najít různé modely systému dohledu v pojišťovnictví v jednotlivých státech ve stejném období.

V návaznosti na to bude cílem poslední kapitoly diplomové práce pokusit se o zobecnění informací o rozdílných přístupech k institucionálnímu uspořádání dohledu v pojišťovnictví, jako jedné z hlavních charakteristik modelu dohledu. Tomuto úkolu se budu věnovat již v první podkapitole. Ve zbylých podkapitolách bych se pak blíže zabývala zahraniční právní úpravou dohledu, a to jak po stránce organizačního zajištění, tak po stránce právní úpravy předmětu dohledu, tj. činnostmi orgánu dohledu. Vzhledem k rozsahu práce není bohužel možné okomentovat systém dohledu ve větším množství států, a proto jsem vybrala právní úpravu dvou sousedních zemí – Spolkové země Německo a Republiky Rakousko.

IV.1. Modely institucionálního uspořádání dohledu²⁰¹

Ve světě existuje velké množství pojistných trhů. V souladu s tím, co jsem napsala v úvodu této kapitoly, se domnívám, že každý trh je svým způsobem jedinečný, a proto se jejich jakékoli uspořádání do skupin neobejde bez zjednodušení.

S klasifikací modelů regulace a dohledu v závislosti na dohlížející autoritě jsem se v odborné literatuře setkala pouze ve vztahu k finančnímu trhu jako celku, kdy jednotlivé modely dohledu autoři rozřazovali do skupin například podle předmětu nebo rozsahu regulace a dohledu, pravomoci a odpovědnosti orgánů, postavení v systému státních institucí, způsobu financování, atd.²⁰² V této práci bych se pokusila určitým způsobem kategorizovat odlišné přístupy států k organizaci dohledu přímo ve vztahu k pojistnému trhu. K tomu účelu bych využila následující **třídění modelů dohledu nad finančním trhem**:²⁰³

Integrovaný dohled

Velká část států používá tzv. integrovaný dohled, kdy v případě úplné integrace²⁰⁴ vykonává pověřená instituce dohled nad celým finančním trhem. Co se týče povahy orgánu dohledu, pak jím může být centrální banka nebo specializovaný, od ní odlišný, orgán. Výhody tohoto modelu spatřuji především v usnadnění dohledu nad činností ve skupině, v možné úspoře nákladů v případě obou subjektů finančněprávního vztahu (tj. na straně orgánu dohledu i subjektů podléhajícím dohledu), ve větší transparentnosti dohledu²⁰⁵ a také v předcházení kompetenčním sporům. Jako jistou slabinu pak vnímám zvýšené riziko nastání negativních efektů, jež vyplývá ze soustředění kompetencí do jednoho orgánu.

Specializovaný dohled

Pod pojmem specializovaný dohled se rozumí dohled, který vykonává více než jedna instituce. Tento model lze dále členit, přičemž bych zmínila rozdělení dle kritéria v podobě

²⁰¹ Pojem **model dohledu** budu používat jako zkratku pro způsob či formu výkonu dohledu, který se uplatňuje v určitém státě.

²⁰² PAVLÁT, V., KUBÍČEK, A. *Regulace a dohled nad finančními trhy* 2. vydání. - přepracované Praha : Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. str. 40. 228 s. ISBN 978-80-7408-036-4.

²⁰³ Jedná se o mírně upravené třídění uvedené v publikaci: JENÍK, I. *Dohled a regulace finančního trhu*. 1. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 2011. str. 40 – 60. 120 s. ISBN 978-80-85305-48-7.

²⁰⁴ JENÍK, I. *Dohled a regulace finančního trhu*. 1. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všeherd, 2011. str. 46. 120 s. ISBN 978-80-85305-48-7.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 46 – 48

režimu výkonu dohledu. Při aplikaci prvního, tj. sektorového přístupu, je pro působnost dohledových institucí rozhodující segment finančního trhu, při uplatňování funkčního přístupu záleží na činnosti dohlížených subjektů a u cílového přístupu pak na vymezených úlohách orgánu dohledu. Výhody a nevýhody specializovaného dohledu jsou do určité míry opakem vlastností prvního způsobu dohledu. Za výhodu lze například považovat podstatně nižší zmiňované nebezpečí zneužití pravomoci či efektivní specializaci na jednotlivé dohlížené oblasti. Aby však došlo k jejich realizaci, musí stát precizně upravit kompetence jednotlivých institucí, a tak zamezit nežádoucím negativním nebo pozitivním kompetenčním sporům, k nimž by mohlo v důsledku existence většího počtu dohlížečích orgánů dojít.

(V úvahu přichází i tzv. smíšený model dohledu, jež autor charakterizuje jako „*specializovaný model doplněný prvky integrace*“²⁰⁶.)

Podíváme-li se na problematiku třídění modelů organizace dohledu pohledem ryze pojistného trhu - jako jednoho ze segmentů finančního trhu (viz první kapitola) - pak podle mého názoru nelze uvedené třídění již z povahy věci využít. Proto bych níže představila **vlastní jednoduchý návrh** utřídění rozdílných přístupů k institucionálnímu uspořádání dohledu nad pojistným trhem. Za kritérium pro klasifikaci systémů dohledu použiji počet institucí, které vykonávají dohled nad subjekty pojistného trhu.

S ohledem na tento znak tvoří **první skupinu států** země, v nichž je pojistný trh dohlížen pouze jedním orgánem dohledu. Z pohledu institucionálního zajištění je tudíž lhostejné, zda dohlížený subjekt představuje pojišťovna nebo například pojišťovací zprostředkovatel. Do takto definované skupiny zemí patří většina zemí světa, například Finsko, Španělsko, Spolková republika Německo, Rakousko, Japonsko, Jižní Korea či Česká republika.

Do **druhé skupiny států** by poté patřily státy se dvěma a více institucemi, jež plní funkci orgánu dohledu v pojišťovnictví. Jako příklad tohoto, velmi zřídka uplatňovaného modelu, bych uvedla model dohledu v Nizozemí nebo Austrálii.²⁰⁷

²⁰⁶ Tamtéž, str. 59

²⁰⁷ FINANCIAL REGULATORY REFORM STEERING COMMITTEE (South Africa Government) *Implementing a twin peaks model of financial regulation in South Africa. 1. February 2013*. Dostupné z WWW: <<http://www.gov.za/documents/index.php?term=&dfrom=31+Jan+2013&dto=1+Mar+2013&subs%5B0%5D=0&p=4>>.

Pro úplnost bych porovnávala tuto klasifikaci s výše popsaným tříděním států podle institucionálního uspořádání dohledu nad (celým) finančním trhem. Ve věci první skupiny platí, že do této, mnou definované, kategorie zemí by patřily jak země s plně integrovaným dohledem, tak země, v nichž je uplatňován specializovaný dohled ve formě sektorového přístupu. V souvislosti s druhou kategorií států by pak přicházely v úvahu výlučně země s částečně integrovaným dohledem nebo se specializovaným dohledem ve formě funkčního nebo cílového přístupu.

Ve vztahu k **Evropské unii** bych uvedla tabulku jednotlivých členských zemí s názvy tamějších orgánů dohledu nad pojistným trhem. Již z označení dohledových institucí je podle mého patrné, že státy i v rámci jednoho společenství volí různé modely dohledu.

Tab.: Orgány dohledu v pojišťovnictví v zemích EU

Země	Orgán dohledu v pojišťovnictví
Belgie	National Bank of Belgium (NBB) + Autorité des services et marchés financiers (FSMA)
Bulharsko	Комисия за Финансов Надзор (Financial Supervision Commission)
Česká republika	Česká národní banka (ČNB)
Dánsko	Finanstilsynet (FSA)
Estonsko	Finantsinpektsioon
Finsko	FIN-FSA- Finanssivalvonta
Francie	L'Autorité de contrôle prudentiel et de résolution
Irsko	Central Bank of Ireland + The Pensions Board
Itálie	Istituto per la Vigilanza sulle Assicurazioni (IVASS)
Kypr	Αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Ελέγχου Ασφαλιστικών Εταιρειών (Cyprus Insurance Companies Control)
Litva	Lietuvos Bankas (Bank of Lithuania)
Lotyšsko	Financial and Capital Market Commission (FCMC)
Lucembursko	Commissariat aux Assurances + Commission de

	Surveillance du Secteur Financier (CSSF)
Maďarsko	Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (HFSA)
Malta	Malta Financial Services Authority (MFSA)
Nizozemsko	De Nederlandsche Bank (DNB) + Autoriteit Financiële Markten (AFM)
Polsko	Komisja Nadzoru Finansowego (KNF)
Portugalsko	Instituto de Seguros de Portugal (ISP)
Rakousko	Finanzmarktaufsicht (FMA)
Rumunsko	Autoritatea de Supraveghere Financiara (ASF)
Řecko	Bank of Greece - Department of Private Insurance Supervision
Slovenská republika	Národná banka Slovenska (NBS)
Slovinsko	Agencija za Zavarovalni Nadzor (AZN)
Španělsko	Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	Financial Services Authority (FSA)
Spolková republika Německo	Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin)
Švédsko	Finansinspektionen (FI)

Zdroj: Vlastní zpracování dle internetových stránek orgánů dohledu jednotlivých států

V **ostatních zemích světa** se lze setkat s podobně nejednotným přístupem k otázce institucionálního uspořádání dohledu. V Japonsku dohlíží celý trh (včetně pojišťovnictví) tzv. Financial Services Agency, jakožto vládní agentura.²⁰⁸ Ve Spojených státech amerických je naopak dohled nad pojistným trhem roztržštěn mezi orgány dohledu jednotlivých zemí.²⁰⁹

²⁰⁸ FINANCIAL SERVICES AGENCY. *The organization of the FSA*. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.fsa.go.jp/en/about/about01_menu.html>.

²⁰⁹ NACIONAL ASSOCIATION OF INSURANCE COMMISSIONERS. *Map of NAIC States & Jurisdictions*. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.naic.org/state_web_map.htm>.

IV.2. Právní úprava ve Spolkové republice Německo

První cizí zemí, jejíž právní úpravou bych se chtěla blíže zabývat, ztělesňuje Spolková země Německo.

Výklad bych začala uvedením pomyslných historických mezníků (příčemž jak ukáži, v řadě případů se nejedná opravdu o „historii“, viz dále) a následně se věnovala současnému stavu dohledu, a to jak po stránce jeho institucionálního uspořádání, tak právním předpisům upravujících jeho výkon. Stěžejní právní normu, tj. zákon o dohledu v pojišťovnictví, bych s ohledem na její význam rozebrala ve zvláštním oddíle, stejně jako specifickou úpravu provozování zprostředkovatelské činnosti.

IV.2.1. Historie

Dohled nad pojišťovnictvím na území Německa má dlouholetou tradici, která sahá, jako v případě českých zemí, až do devatenáctého století. Z toho důvodu do podoby právní úpravy dohledu značně zasáhly události posledních dvou století.

V období Svaté říše římské existovalo na jejím území velké množství různorodých politických entit s vlastní organizací i právním řádem. **První zákony** z oblasti státního dozoru nad pojistným trhem byly vydány v Hesensku (1817), Bavorsku (1835) a v Prusku (das Aufsichtsgesetz z roku 1837).²¹⁰ Zákony zakotvovaly koncesní povinnost, i když většinou v rámci požárního pojištění a pouze ve vztahu k zahraničním subjektům. Ve druhé polovině devatenáctého století zřídily na svém území dozor i další německé státy jako Sasko či Württemberg. Naproti tomu v Hamburgu, Brémách či Lübecku státní dozor v zásadě nefungoval až do začátku dvacátého století.²¹¹

K odstranění popsaného stavu neexistujícího či územím daného státu vymezeného dozoru v pojišťovnictví došlo až na začátku dvacátého století. Dne 12. května 1901 byl vyhlášen přelomový právní předpis - **říšský zákon o soukromých pojišťovacích společnostech**, na

²¹⁰ BURGER, D. Der Einfluß der wirtschaftlichen, sozialen und politischen Entwicklungen auf die Entfaltung der Versicherungsaufsicht im neunzehnten und zwanzigsten. 1. vydání. Köln: Müller Botermann, 1987. str. 291. 319 s. ISBN 3-924361-43-6. (dále: BURGER)

²¹¹ V těchto hansovních městech mohly domácí pojišťovací společnosti podnikat bez státního povolení. (viz BURGER str. 11 a 24).

základě kterého došlo k zavedení jednotného státního dozoru v pojišťovnictví.²¹² O jeho významu svědčí i náročný proces koncipování jeho návrhů a jejich následného projednávání v říšském parlamentu předcházející aktu přijetí konečné podoby zákona. Zmínila bych především **spor o samotný charakter dozoru**, který považuji za klíčový. S rozkvětem hospodářského liberalismu v šedesátých letech 19. století korespondoval požadavek omezit dozor pouze na *povinnost rozsáhlé publicity pojišťovacích společností*, kdy pojišťovatele „dozoruje“ veřejnost. Dle názorů druhé skupiny by měl být vybudován tzv. *Normativsystem*, jenž by vedle značně minimalistického požadavku na publicitu předepisoval subjektům určité rámcové podmínky (např. finanční záruky či požadavky na pojišťovací společnosti), přičemž činnost státu by se omezila na kontrolování jejich formálního dodržování.²¹³ S ohledem na zřejmé nedostatky těchto koncepcí²¹⁴ byl vybrán model tzv. *materiálního dozoru spojený s koncesním principem*, kdy provozování činnosti v pojišťovnictví vyžaduje získání příslušného povolení od orgánu dozoru a je následně dohlíženo dozorovým úřadem mimo jiné prostřednictvím analýzy výročních zpráv.²¹⁵ Tento třetí přístup tak vlastně představuje dodnes platný mechanismus výkonu dohledu v pojišťovnictví. Výkon dohledu byl svěřen nově vzniklému Císařskému úřadu pro dohled nad soukromým pojištěním se sídlem v Berlíně.²¹⁶

Jistou paralelou k povinnému schvalování všeobecných pojistných podmínek v českých zemích představuje počínaje rokem 1904 postupné přijímání **jednotných všeobecných podmínek** pro příslušná pojistná odvětví.²¹⁷

V důsledku událostí spojených s inflací a posléze světovou hospodářskou krizí a pádem Frankfurter Allgemeine Versicherungs-Aktiengesellschaft v létě 1929, došlo k přijetí dvou novel zákona posilujících pravomoc orgánu dozoru a k potřebnému navýšení jeho personálu (do této doby působícího pod označením tzv. Reichsaufsichtsamt für Privatversicherungen,

²¹² MÜLLER, H., GOLZ, J., WASHAUSEN-RIHTER, E., et al. 100 Jahre materielle Versicherungsaufsicht in Deutschland 1901- 2001. Svazek I a II. 1. vydání. Bonn: Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, 2001, str. 18. 1343 s. ISBN 3-00-007278-0.

²¹³ BURGER str. 12

²¹⁴ Jedná se zejména o neschopnost státu reagovat na tržní vývoj.

²¹⁵ BURGER str. 13

²¹⁶ Jednalo se o **dozorový orgán s působností zahrnující území celé říše**. Vedle něho vykonávaly v rámci jednotlivých zemí dozor **zemské orgány dohledu**, jejichž právní úpravou se budu zabývat až ve vztahu k současnému stavu. (blíže k říšskému orgánu viz MÜLLER str. 24)

²¹⁷ V roce 1908 došlo navíc k schválení návrhu **zákona o pojistné smlouvě** (Reichsgesetz über den Versicherungsvertrag), a tak k doplnění veřejnoprávní úpravy pojišťovnictví o soukromoprávní problematiku. Viz MÜLLER str. 30

tedy Říšský úřad pro soukromé pojištění).²¹⁸ Zároveň se působnost dozorového orgánu z praktických důvodů rozšířila o dozor nad činností stavebních spořitelen (což si vyžádalo avizovanou změnu názvu - nyní Říšský úřad pro soukromé pojištění a stavební spořitelny).²¹⁹

V letech 1933 – 1945 (období tzv. třetí říše) silně poznamenal výkon státního dozoru hospodářskopolitický koncept nacionálního socialismu, jehož hlavním rysem byla snaha o bezprostřední vliv na hospodářství, včetně pojišťovnictví.²²⁰ Jako příklad bych uvedla **zákon o oprávněních orgánů dozoru v pojišťovnictví** z roku 1934, jenž opravňoval zásahy orgánů do smluv z oblasti životního pojištění - oficiálně odůvodňované zásadou přednosti obecného blaha před prospěchem jednotlivce, ve skutečnosti však sloužící k sanaci penzijních pokladen.²²¹ Dále bylo vydáno **prováděcí nařízení z roku 1936** zmocňující orgán dohledu dosadit zvláštního zmocněnce do pojišťovací společnosti, jenž mohl převzít pravomoci všech jejích orgánů, a o rok později k rozšíření důvodů pro odepření práva podnikat v pojišťovnictví.²²² Dokonce ani oblast pojišťovnictví bohužel nezůstala ušetřena vlivu antisemitské ideologie.²²³ Co se týče organizačního uspořádání, je zapotřebí zmínit rok 1943, kdy došlo ke sjednocení dozoru nad soukromými pojišťovacími společnostmi a odborného²²⁴ dozoru nad veřejnoprávními pojišťovacími ústavy do tzv. **Říšského úřadu pro pojišťovnictví**²²⁵. Během druhé světové války byly přenášeny jeho funkce na jiné instituce, přímo podléhající vládě.²²⁶

Po druhé světové válce lze hovořit o **krizi finančního trhu** obecně. Pojistný trh byl rozvrácen, německé pojišťovny byly nuceny vyplácet značná pojistná plnění. Po kapitulaci německé říše vykonávaly vládu nad německým územím vítězné mocnosti, následkem čehož zanikl i jednotný dozor nad pojistným trhem. Podoba dozoru se lišila v závislosti na jednotlivých okupačních zónách. V britské zóně se aplikoval centralizovaný dozor, v americké byly v duchu federalistického principu přeneseny všechny tehdejší pravomoci

²¹⁸ MÜLLER str. 34 a následující

²¹⁹ BURGER str. 148 – 149

²²⁰ MÜLLER str. 40 - 41

²²¹ MÜLLER str. 44

²²² Jedná se o důsledek další **novely zákona o dohledu v pojišťovnictví** z roku 1937. (viz BURGER str. 180 – 184)

²²³ MÜLLER, H., GOLZ, J., WASHAUSEN-RIHTER, E., et al. 100 Jahre materielle Versicherungsaufsicht in Deutschland 1901- 2001. Svazek I a II. 1. vydání. Bonn: Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, 2001, str. 52 a následující. 1343 s. ISBN 3-00-007278-0. (dále: MÜLLER)

²²⁴

²²⁵ **Prezident** tohoto říšského orgánu dozoru byl počínaje 1. srpna 1934 jmenován Vůdcem a říšským kancléřem.(viz MÜLLER str. 49 a BURGER str. 200)

²²⁶ BURGER str. 202 a 203

říšského orgánu dozoru v pojišťovnictví na zemské úřady, k obdobnému přenosu dozoru na zemskou úroveň došlo také ve francouzské zóně (zde celkem pět zemských úřadů) a v sovětské okupační zóně (včetně Německé demokratické republiky) došlo k zestátnění pojišťovnictví po vzoru domácí právní úpravy.²²⁷ Tento nevýhodný stav opět decentralizovaného dozoru byl z velké části odstraněn **zákonem o zřízení Spolkového úřadu pro dozor nad pojišťovnami a stavebními spořitelny** se dnem účinnosti 4. srpna roku 1951²²⁸, jenž sjednotil dozor nad pojistným trhem v tehdejší Spolkové zemi Německo. Spolkový úřad se sídlem v Berlíně dozoroval nad činností soukromých pojišťovacích společností a nad veřejnoprávními ústavami, jež byly činné ve vícero spolkových zemích²²⁹. Na území bývalé Německé demokratické republiky dozíral pojistný trh na základě zákona z 9. srpna stejného roku zřízený tzv. **Německý orgán dozoru v pojišťovnictví**, později však došlo prostřednictvím vytvoření Německého pojišťovacího ústavu k centralizaci a zestátnění pojišťovnictví.²³⁰ V této souvislosti bych chtěla připomenout obdobný vývoj pojistného trhu po roce 1948 na českém území (viz druhá kapitola).

Následující roky nepřinesly zásadní změny koncepce dozoru, ale spíše **úpravy dílčích otázek**. Ve vztahu ke Spolkové republice Německo se změny týkaly pravomocí či rozsahu působnosti dozorového orgánu. Za zásadní bych označila především zákon proti omezování hospodářské soutěže z roku 1958²³¹ upravující působnost úřadu v rámci kartelového práva, zákon o stavebních spořitelny z roku 1972, na základě kterého došlo k přenesení pravomoci dozoru nad stavebními spořitelny na Spolkový úřad dohledu nad bankovníctvím²³², a v neposlední řadě tzv. malou VAG-novelu z konce roku 1974, která omezila oprávnění úřadu ve prospěch liberalizace výkonu investiční činnosti.²³³ Další vlna novelizací souvisela s transponováním práva Evropských Společenství, včetně, v předchozí kapitole popsaného, principu jednotné evropské licence.

²²⁷ BURGER str. 216 - 223

²²⁸ Gesetz über die Errichtung eines Bundesaufsichtsamtes für das Versicherungs- und Bausparwesen (Běžně používané zkratky: zřizovací zákon – BAG, orgán dozoru - BAV). (Viz MÜLLER str. 74.)

²²⁹ **Ostatní veřejnoprávní ústavy** byly s ohledem na jejich malý hospodářský význam dozorovány jednotlivými zeměmi.

²³⁰ Jde o překlady oficiálních označení pro **Deutsches Aufsichtsamt für das Versicherungswesen** a **Deutsche Versicherungs-Anstalt**. (viz MÜLLER str. 94 - 98)

²³¹ Zákon nabyt účinnosti 1. ledna 1958.

²³² Odebrání této oblasti působnosti si vyžádalo změnu označení úřadu – nově **Spolkový úřad pro dozor nad pojišťovnictvím (BAV)**. (viz MÜLLER str. 78)

²³³ BURGER str. 250

V květnu 1990 uzavřela Spolková republika Německo s Německou demokratickou republikou **dohodu o vytvoření měnové, hospodářské a sociální unie** doplněnou o Protokol obsahující mimo jiné zásadu požadující zrušení stávajícího státního monopolu v pojišťovnictví na území NDR. Podle článku 3 této dohody vykonával v rámci její působnosti svou činnost Spolkový úřad pro dohled v pojišťovnictví (Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, dále: BAV). Právním důsledkem uzavření sjednocovací smlouvy ze 3. října došlo k **opětovnému sjednocení právní úpravy pojišťovnictví**.²³⁴

Za přelomový rok, a to nejen z pohledu pojišťovnictví, ale i dalších segmentů finančního trhu, je považován rok 2002. (Z vývoje českého pojistného trhu s ním podle mého názoru nejvíce koresponduje rok 2006.) Do 1. května tohoto roku vykonávaly ve Spolkové republice Německo dohled nad finančním trhem tři instituce - Spolkový úřad dohledu nad bankovníctvím (Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen, BAKred), Spolkový dohledový úřad pro obchod s cennými papíry (Bundesaufsichtsamt für den Wertpapierhandel, BAWe) a Spolkový dohledový úřad pro pojišťovnictví (Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, BAV), jejichž pravomoci však k tomuto datu převzal nový orgán - Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, dále: BaFin).²³⁵ Tím došlo k vytvoření v zásadě **jednotného a integrovaného dohledu**²³⁶ nad zmíněnými sektory finančního trhu, jenž platí dodnes.

IV.2.2. Současné institucionální zajištění dohledu

Jak jsem uvedla v závěru historického výkladu, vykonává v současné době dohled nad pojistným trhem tzv. **BaFin**. Tato informace však vyžaduje doplnění, neboť se nejedná o jediný orgán dohledu v pojišťovnictví. Problematika institucionálního zajištění výkonu dohledu nad pojistným trhem je totiž v případě Spolkové republiky Německo ztížena federativním uspořádáním tohoto státu.

²³⁴ MÜLLER str.102 - 104

²³⁵ *BaFin.de* [online]. 2013 [cit. 2013-10-11]. Aufgaben & Geschichte der BaFin. Dostupné z WWW: http://www.bafin.de/DE/DieBaFin/AufgabenGeschichte/aufgabengeschichte_node.html.

²³⁶ Od tohoto okamžiku budu dále používat termín dohled, pouze bych čtenáře upozornila na vztah Spolkového úřadu pro dohled nad finančními službami a státní správou – BaFin je součástí spolkové správy a podléhá právnímu a odbornému dozoru **Spolkového ministerstva financí**. Viz *BaFin.de* [online]. 2013 [cit. 2013-10-11]. Grundlagen & Organisation. Dostupné z WWW: http://www.bafin.de/DE/DieBaFin/GrundlagenOrganisation/grundlagenorganisation_node.html.

Dohled v pojišťovnictví je v zásadě rozdělen mezi Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami a jednotlivé zemské orgány dohledu, tj. **Landesaufsichtsbehörde**.²³⁷ Kritérium pro určení příslušnosti v dané věci obsahuje § 146 VAG. Podle tohoto ustanovení dohlíží spolkový orgán zejména na soukromé pojišťovny a penzijní fondy, jenž provozují pojišťovací činnost na území státu, pojišťovací holdingové společnosti a na veřejnoprávní pojišťovny, které podnikají na území vícero zemí. Zemskému dohledu a contrario podléhají veřejnoprávní pojišťovny podnikající výlučně v rámci jedné spolkové země a dále soukromé pojišťovny „nepatrného hospodářského významu“ a penzijní fondy, na základě rozhodnutí Spolkového ministerstva financí na návrh spolkového úřadu a souhlasem příslušného zemského orgánu dohledu (viz § 147 VAG). Spolkové ministerstvo financí plní v oblasti pojišťovnictví²³⁸, podobně jako v České republice, funkci regulátora, s výjimkou ustanovení § 106b (viz dále).

Co se týče **Spolkového úřadu pro dohled nad finančními službami**, upravují postavení a organizační strukturu jeho stanov²³⁹. Činnost úřadu je vykonávána v čtyřech pilířích (oblastech), kromě jiného i pilíře Versicherungs- und Pensionsfondsaufsicht, který vedle dohledu v oblasti pojišťovnictví zahrnuje i dohled nad činností penzijních fondů. Sídlo BaFinu se nachází v Bonnu a Frankfurtu nad Mohanem.²⁴⁰

Jako reakce na události související s finanční krizí byla stávající organizační struktura dohledu nad finančním trhem doplněna o **Výbor pro finanční stabilitu**, jenž se skládá ze zástupců Německé spolkové banky, Spolkového ministerstva financí, BaFinu a zástupce Spolkové agentury pro stabilizaci finančního trhu. Předmět činnosti tvoří makroprudenční dohled nad finančním trhem a lze tudíž vysledovat jistou návaznost na dohled vykonávaný dříve zmiňovanou Evropskou radou pro systémová rizika.²⁴¹

²³⁷ Dohled nad výkonem zprostředkovatelské činnosti obdobně viz dále.

²³⁸ S ohledem na vymezení pojišťovnictví v první kapitole, nezohledňuji dohled nad provozováním tzv. **substitutivního zdravotního pojištění**.

²³⁹ Satzung der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht. 2002, v aktuálním znění 2013. Dostupné z WWW: <http://www.bafin.de/SharedDocs/Aufsichtsrecht/DE/Satzung/satzung_bafin.html>.

²⁴⁰ BUNDESANSTALT FÜR FINANZDIENSTLEISTUNGSAUFSICHT. *Jahresbericht der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*. 2012. str. 233. Dostupné z WWW: <http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/DE/Jahresbericht/2012/jb_2012_VIII_2_gesetz_zur_stae_rkung_der_finanzaufsicht.html>.

²⁴¹ BUNDESANSTALT FÜR FINANZDIENSTLEISTUNGSAUFSICHT. *Jahresbericht der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*. 2012. str. 234 – 235. Dostupné z WWW: <http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/DE/Jahresbericht/2012/jb_2012_VIII_2_gesetz_zur_stae_rkung_der_finanzaufsicht.html>.

IV.2.3. Současná právní úprava dohledu v pojišťovnictví

Ani ve Spolkové republice Německo není problematika dohledu nad pojistným trhem obsažena v jednom kodexu, ale ve vícero právních předpisech. Základ právní úpravy představuje zákon o dohledu v pojišťovnictví z roku 1901, ve znění pozdějších předpisů, v německém jazyce tzv. **Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen** (Versicherungsaufsichtsgesetz, VAG). Jeho obsahu se budu věnovat v následující podkapitole, a proto bych uvedla další právní předpisy, jež se týkají této oblasti:

- **Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung** z 2. ledna 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738) – občanský zákoník,
- **Versicherungsvertragsgesetz** z 23. listopadu 2007 (BGBl. I S. 2631) – zákon o pojistné smlouvě (tzv. VVG),
- **Pflichtversicherungsgesetz** z 5. dubna 1965 (BGBl. I S. 213) a **Kraftfahrzeug-Pflichtversicherungsverordnung** z 29. července 1994 (BGBl. I S. 1837) – zákon a nařízení o povinném pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla,
- **Versicherungsteuergesetz** ve znění z 10. ledna 1996 (BGBl. I S. 22) – daňová problematika,
- **Finanzdienstleistungsaufsichtsgesetz** z 22. duben 2002 (BGBl. I S. 1310) – dohled nad celým finančním trhem,
- **Wettbewerbsrichtlinien der Versicherungswirtschaft** – směrnice z oblasti právní úpravy hospodářské soutěže,
- **Finanzstabilitätsgesetz** z 28. listopadu 2012 (BGBl. I S. 2369) a **Verordnung über die Umlegung von Kosten nach dem Finanzdienstleistungsaufsichtsgesetz** z 29. dubna 2002 (BGBl. I S. 1504, 1847) – zákon a nařízení o finanční stabilitě.

(Právní úprava dohledu nad zprostředkovatelskou činností – viz samostatná podkapitola.)

Federativní charakter státu se projevuje i existencí **právních předpisů přijatých jednotlivými spolkovými zeměmi**. Jako příklad zemské právní úpravy bych uvedla následující:

- Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen und der Versorgungswerke der Freien Berufe im Land Nordrhein-Westfalen²⁴² – Severní Porýní – Vestfálsko, 1999,
- Gesetz über die öffentlich-rechtlichen Versicherungsunternehmen in Niedersachsen²⁴³ – Dolní Sasko, 1994,
- Hessisches Versicherungsaufsichts- und Kostenerstattungsgesetz²⁴⁴ – Hesensko, 2007,
- Verordnung zum Vollzug wirtschaftsrechtlicher Vorschriften²⁴⁵ – Bavorsko, 2000.

IV.2.4. Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen (tzv. VAG)

Stěžejním právním předpisem Spolkové republiky Německo, jenž kodifikuje značnou část právní úpravy dohledu nad pojistným trhem, představuje **zákon o dohledu v pojišťovnictví**²⁴⁶. Tento zákon se vyznačuje dlouhou historií, neboť se jedná o v prvních pasážích historického úvodu zmíněný říšský zákon z roku 1901. V průběhu následujících let byl sice přejmenován na tzv. Versicherungsaufsichtsgesetz (VAG) a prošel řadou novelizací, ale nedošlo k jeho zrušení a přijetí nového zákona. To podle mého názoru dokládá rozdílný přístup německého a českého zákonodárce k otázce způsobu aktualizace právní úpravy, přinejmenším v této oblasti. (Připomínám, že český zákonu o pojišťovnictví byl schválen v roce 2009, přičemž nahradil zákon č. 363 z roku 1999, tedy po přibližně deseti letech jeho platnosti.) Domnívám se, že zásadní novelizace německého zákona souvisely s harmonizací národního práva s komunitárním a posléze unijním právem. Poslední novela byla přijata v srpnu letošního roku.

²⁴² Dostupné z WWW:

<https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=7&ugl_nr=763&bes_id=4823&aufgehoben=N&menu=1&sg=0>.

²⁴³ Dostupné z WWW: <http://www.nds-voris.de/jportal/portal/t/37yg/page/bsvorisprod.psml/action/portlets.jw.MainAction?p1=0&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-%C3%96RVersUGNDrahmen&doc.part=R&toc.poskey=#focuspoint>.

²⁴⁴ Dostupné z WWW: <http://www.rv.hessenrecht.hessen.de/jportal/portal/t/38eu/page/bshesprod.psml/action/portlets.jw.MainAction;jsessionid=8A71B8DA588574A9F32DF35282481D03.jp54?p1=1&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-VAKostGHE2007pP1&doc.part=S&toc.poskey=#focuspoint>.

²⁴⁵ Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-bayern.de/jportal/?quelle=jlink&docid=jlr-WiRVollzVBY2000rahmen&psml=bsbayprod.psml&max=true&aiz=true>>.

²⁴⁶ Versicherungsaufsichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 17. Dezember 1992 (BGBl. 1993 I S. 2), ve znění pozdějších předpisů. (Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen - VAG). Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/vag/gesamt.pdf>>.

Co se týče struktury zákona, člení se do 19 kapitol a celkem 161 paragrafů. K vlastnímu textu předpisu se váží čtyři přílohy.

Ještě než přejdu k výkladu jednotlivých ustanovení zákona, chtěla bych upozornit, že termín „**Versicherungsunternehmen**“, který je součástí názvu zákona, zahrnuje vedle subjektů pojistného trhu regulovaných českým zákonem o pojišťovnictví také penzijní fondy a penzijní pokladny. Jelikož oblast penzijního pojištění nespadá do segmentu pojišťovnictví podle definice uvedené v první kapitole, nebudu se dohledem těchto subjektů více zabývat.

Orgány dohledu a subjekty podléhající jejich dohledu

Výkonem dohledu podle zákona o dohledu v pojišťovnictví jsou pověřeny Spolkový úřad pro dohled nad finančními službami společně s orgány dohledu jednotlivých spolkových zemí, a to v souladu s pravidly dělby působností (viz předchozí oddíl).

Mezi subjekty podléhající dohledu pojistného trhu patří především pojišťovny a zajišťovny, a to buď jako jednotlivé právní subjekty nebo jako součást skupiny²⁴⁷ nebo finančního konglomerátu²⁴⁸. Právní úprava současného dohledu nad provozováním zajišťovací činnosti přitom pochází až z roku 2004 – do té doby existoval pouze omezený dohled zajišťoven.²⁴⁹ Dále zákon podrobuje dohledu osoby s významnou účastí²⁵⁰ a **vzájemné pojišťovací spolky** (tzv. *Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit*)²⁵¹, které současná česká úprava nepovoluje. Naopak zákon ze své působnosti vylučuje řadu subjektů vypočtených v ustanovení § 1 odst. 3 jako například instituce veřejnoprávního zdravotního pojištění²⁵².

Cíl dohledu

Cíl dohledu odvozuje odborná literatura ze znění § 81 odst. 1 a definuje jako ochranu zájmů pojištěných, a to bez ohledu na skutečnost, že opatření orgánu dohledu obecně nezakládá žádná individuální práva těchto osob.²⁵³ V souvislosti s poskytováním zajišťovacích služeb

²⁴⁷ Vb *Zusätzliche Beaufsichtigung von Erst- und Rückversicherungsunternehmen in einer Erst- oder Rückversicherungsgruppe*

²⁴⁸ Vc *Zusätzliche Beaufsichtigung von Versicherungsunternehmen, die einem Finanzkonglomerat angehören*

²⁴⁹ WANDT, M. *Versicherungsrecht*. 4. vydání Köln: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2009. str. 22. 534 s. ISBN 978-3-452-26768-9.

²⁵⁰ Va *Beaufsichtigung der Inhaber bedeutender Beteiligungen an einem Versicherungsunternehmen*

²⁵¹ III *Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit*

²⁵² Naproti tomu dohledu podléhá tzv. **substitutivní zdravotní pojištění**, viz § 12 a následující.

²⁵³ TERBILLE, M. *Münchener Anwaltshandbuch - Versicherungsrecht*. 2. přepracované a rozšířené vydání. München: C. H. Beck, 2008. str. 7. 1962 s. ISBN 978-3-406-55504-6.

bych v definici zaměnila pouze zájmy pojištěných za zájmy pojistitelů (viz § 121a odst. 1 bod 3.).

Předmět dohledu

Právní úprava dohledu je obsažena v několika částech zákona. Většinou se jedná o úpravu ve vztahu k danému typu dohlíženého subjektu jako například vůči pojišťovnám, zajišťovnám, činnosti pojišťoven ve skupině či které jsou součástí finančního konglomerátu. Za základ právní úpravy dohledu přitom považuji ustanovení § 81, které sice náleží do části dohledu nad pojišťovnami, ale řada ustanovení zákona odkazuje na jejich použití i ve vztahu k jiným subjektům.

Důležitý je již první odstavec § 81, který kromě výše zmíněného cíle dohledu uvádí i dvě formy dohledu - všeobecný právní dohled a dohled finanční. Předmětem **všeobecného právního dohledu** (tzv. allgemeine Rechtsaufsicht) se rozumí řádné provozování činnosti, včetně dodržování všech předpisů, jež souvisí s pojistněprávním vztahem, a obchodním plánem. Naproti tomu v rámci **finančního dohledu** (tzv. Finanzaufsicht) orgán dohledu kontroluje splnitelnost závazků z pojištění, zejména adekvátnost výše technických rezerv, jejich vhodného finančního umístění a dodržování obchodních zásad týkající se řádné správy podniku, vedení účetnictví a vnitřní kontroly.

Jak ale upozorňují autoři publikace *Versicherungsrecht*²⁵⁴, i finanční dohled je zároveň „právní“ dohled, a tudíž se nejedná o kvalitativní rozlišení dohledu, ale o rozdělení podle jeho předmětu.

Obdobně jako v případě české právní úpravy dohledu lze za předmět dohledu považovat výkon stanovených činností, dle nichž bude strukturován následující výklad zákona. Půjde o stejné čtyři kategorie činností jaké jsem rozlišovala v kapitole Výkon dohledu v pojišťovnictví v České republice, přičemž ve vztahu k jednotlivým činnostem bych chtěla upozornit na případné odlišnosti od české právní úpravy.

²⁵⁴ WANDT, M. *Versicherungsrecht*. 4. vydání Köln: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2009. str. 30. 534 s. ISBN 978-3-452-26768-9.

1. povolovací činnost

Německé pojišťovnictví je založeno obdobně jako české na principu koncese. Obecně platí, že pro výkon činnosti v pojišťovnictví musí subjekt získat od orgánu dohledu příslušné povolení. V důsledku harmonizace německého zákonodárství s právem Evropské unie tato zásada neplatí ve vztahu k subjektům z jiného členského státu a lze tedy rozlišovat ony tři právní režimy.

Povinnost získat povolení od německého orgánu dohledu se týká typicky **pojišťoven se sídlem ve Spolkové republice Německo**. Náležitosti žádosti najdeme v ustanoveních § 5 a následujících. Vzhledem k transponování evropské úpravy do německého i českého zákona, jsou výčty téměř identické, včetně povinnosti předložit obchodní plán a uvést v něm mimo jiné odhad výnosů, nákladů a míry likvidity pro první tři účetní období. (Jako určitou odlišnost vnímám použití termínu „likvidity“ v případě VAG²⁵⁵ oproti české „míře solventnosti“²⁵⁶, neboť se dle finanční teorie nejedná o synonyma.) Naproti tomu již neexistuje dřívější povinnost předkládat ke schválení všeobecné pojistné podmínky. Odborná literatura hovoří o tzv. *Verbot der „systematischen Vorlagepflicht“*²⁵⁷. Nejedná se však o úplný zákaz aplikovaný v rámci celého finančního trhu. Jako výjimku bych uvedla případ penzijních fondů nebo za určitých podmínek rovněž subjektů, jež poskytují zmíněné substitutivní zdravotní pojištění. (Pro úplnost bych dodala, že podobně jako Česká národní banka je německý orgán dohledu oprávněn předloženou žádost ze stanovených důvodů odmítnout a povolení neudělit.)

Právní základ druhého a třetího režimu obsahuje část VI, VIa a VIb VAG. **Pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru** požívají výhod, jež vyplývají z institutu jednotné evropské licence, a nemusí tedy žádat o povolení své činnosti na německém území. Naproti tomu **pojišťovny se sídlem mimo tato uskupení** musí podat příslušnou žádost.

Zákon rovněž vyžaduje v obdobných případech schválení záležitosti orgánem dohledu. Podle ustanovení § 81a VAG může orgán dohledu navíc požadovat změnu obchodního plánu před uzavřením nových pojistných smluv.

²⁵⁵ § 5 odst. 4 VAG

²⁵⁶ § 15 odst.3 písm. g), bod 4 zákona o pojišťovnictví

²⁵⁷ WANDT, M. *Versicherungsrecht*. 4. vydání Köln: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2009. str. 29. 534 s. ISBN 978-3-452-26768-9.

Další rozdíl mezi německou a českou právní úpravou se týká okruhu **přípustných právních forem** dohlížených subjektů. Podle ustanovení § 7 odst. 1 může získat povolení k provozování pojišťovací činnosti nejen akciová společnost a evropská společnost (jako je tomu v České republice), ale také vzájemný pojišťovací spolek (tzv. Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit) či veřejnoprávní subjekt. Pro případ výkonu zajišťovací činnosti existuje shodný výčet subjektů (viz § 120 odst. 1 zákona).

V neposlední řadě bych chtěla upozornit na existenci požadavku tzv. **Spartentrennung**, v důsledku něhož je vyloučen souběh provozování životního pojištění s jinými pojistnými odvětvími (viz § 8 odst. 1a)²⁵⁸. Stejný požadavek platí i ve vztahu k provozování zdravotního pojištění (viz též ustanovení, druhá věta).

2. kontrolní činnost

Po rozhodnutí o udělení povolení provozovat příslušnou činnost v pojišťovnictví kontroluje orgán dohledu, zda subjekt splňuje všechny předepsané povinnosti. V této souvislosti bych připomněla ony dvě formy dohledové činnosti – všeobecný právní a finanční dohled. Subjekty jsou povinny zasílat dohledové instituci řadu informací, zejména auditorem ověřenou výroční zprávu, jejíž náležitosti stanoví kromě samotného VAG, také několik prováděcích nařízení a německý obchodní zákoník.

Kromě výkonu dohledu na dálku provádí orgán dohledu rovněž **místní kontroly v sídle podniku** (tzv. örtliche Prüfungen am Sitz des Unternehmens). Jejich průběh upravují právní předpisy z odvětví ústavního a správního práva.

Obě oblasti upravuje především ustanovení § 83 VAG. Orgán dohledu je oprávněn vyžadovat předložení informací souvisejících s pojišťovací činností nejen od samotných pojišťoven, ale také osob v jejím vedení či subjektů vykonávajících kontrolu nad pojišťovnou.²⁵⁹ Mezi požadovanými dokumenty mohou být mimo jiné i všeobecné pojistné podmínky (viz § 83 odst. 1 bod 1 VAG).

²⁵⁸ Připomněla bych, že **český zákon o pojišťovnictví** vylučuje souběžné provozování pojistných odvětví životního a neživotního pojištění (s výjimkami viz kapitola III.3.2).

²⁵⁹ V souladu s § 121a platí pro **zajišťovny** zásadně shodná úprava.

V německém právu se lze setkat se zvláštními subjekty, které se podle mého názoru rovněž podílejí na výkonu dohledu. V životním pojištění a substitutivním zdravotním pojištění se obligatorně ustavuje tzv. **Verantwortlicher Aktuar**, jenž garantuje dodržování principů těchto odvětví. Zpravidla se jedná o odpovědného pojistného matematika.²⁶⁰ Druhou osobu ztělesňuje tzv. **Treuhänder**, který kontroluje adekvátnost velikosti rezerv především při provozování životního pojištění.

3. Ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě

Za právní základ řízení ve věci pořádkových pokut a opatření k nápravě bych označila opět ustanovení § 81 VAG, nyní odstavec 2. Toto ustanovení opravňuje orgán dohledu uložit pojišťovně, členům představenstva, dalším vedoucím osobám a osobám vykonávající kontrolu nad pojišťovnou **veškerá opatření**, jež jsou vhodná a nezbytná pro zabránění vzniku nedostatků či k jejich odstranění. Za nedostatek se přitom považuje jakékoli chování subjektu v rozporu s cílem uvedeným v předcházejícím odstavci. Domnívám se, že ve srovnání s českou úpravou je německá úprava nápravné činnosti flexibilnější. Zároveň se více podobá odpovídajícím právním normám rámcové směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejího výkonu (Solventnost II).

V následujících ustanoveních jsou upraveny **příklady možných nápravných opatření**. Orgán dohledu je oprávněn například změnit či zrušit obchodní plán s účinky pro stávající či budoucí pojistné vztahy (§ 81a), žádat předložení ozdravného plánu k jeho schválení, jsou-li vlastní prostředky pojišťovny nižší (či hrozí nastání tohoto stavu) než míra solventnosti (§ 81b, věta první), omezit či úplně zakázat volné nakládání s aktivy pojišťovny při hrozbě zhoršení výše popsaného stavu (§ 81b, věta druhá), zakázat pojišťovně účast v jiné společnosti v případě negativního účinku této účasti (§ 82). Taktéž může v taxativně uvedených případech převést pravomoci svěřené orgánům zákonem či stanovami společnosti na zvláštního zástupce (§ 83a). Krajní řešení představuje jako dle českého pojistného práva odejmutí povolení provozovat pojišťovací činnost (§ 87). Při detailnější porovnání obou národních úprav tohoto opatření je možné si všimnout, že VAG umožňuje odejmout povolení k pojišťovací (případně zajišťovny zajišťovací) činnosti jako celku, ale může zakázat výkon činnosti pouze ve vztahu k jednotlivému pojistnému odvětví.²⁶¹ Nadto smí německý orgán

²⁶⁰ BURGER, D. *Der Einfluß der wirtschaftlichen, sozialen und politischen Entwicklungen auf die Entfaltung der Versicherungsaufsicht im neunzehnten und zwanzigsten*. 1. vydání. Köln: Müller Botermann, 1987. str. 28. 319 s. ISBN 3-924361-43-6.

²⁶¹ § 87 odst. 1 VAG a § 116 odst. 1 českého zákona o pojišťovnictví

dohledu požadovat odvolání vedoucích osob či přímo zakázat těmto osobám výkon činnosti (§ 87 odst. 6).

4. ostatní činnost

Orgán dohledu se věnuje rovněž dalším činnostem, vedle předchozích, k nimž bych zařadila zejména (analogicky k výkladu českého zákona o pojištění) získávání informací, dohled nad dodržováním pravidel ochrany spotřebitele, dohled nad přeměnou a likvidací subjektu či řízení ve věci správních deliktů.

Tím bych ukončila výklad věnovaný zákonu o dohledu v pojišťovnictví a přešla k problematice právní úpravy výkonu zprostředkovatelské činnosti ve Spolkové republice Německo.

IV.2.5. Dohled nad výkonem zprostředkovatelské činnosti v pojišťovnictví²⁶²

Problematika právní úpravy výkonu zprostředkovatelské činnosti se značně liší od české, a proto jsem se rozhodla věnovat zvláštní pozornost i této oblasti.

Řadu let nebyla činnost pojišťovacích zprostředkovatelů ve Spolkové republice Německo v zásadě upravena, následkem čehož nemuseli zájemci o tuto profesi absolvovat žádné řízení o udělení povolení. Neexistoval tudíž ani žádný registr zprostředkovatelů.²⁶³ Změna nastala až poměrně nedávno - dne 22. května 2007, kdy nabyl účinnosti zákon vydaný s cílem nově upravit zprostředkování pojištění, tzv. **Gesetz zur Neuregelung des Versicherungsvermittlerrecht**²⁶⁴. Tento právní předpis doplnil do německého živnostenského řádu několik ustanovení, na základě kterých byl rozšířen seznam živností o činnost pojišťovacích zprostředkovatelů (viz § 34d Versicherungsvermittler) a činnost pojišťovacích poradců (§ 34e Versicherungsberater).

²⁶² včetně úpravy tzv. **pojišťovacích poradců**

²⁶³ MÜLLER, H., GOLZ, J., WASHAUSEN-RIHTER, E., et al. *100 Jahre materielle Versicherungsaufsicht in Deutschland 1901- 2001*. Svazek I a II. 1. vydání. Bonn: Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, 2001, str. 375. 1343 s. ISBN 3-00-007278-0.

²⁶⁴ **Gesetz zur Neuregelung des Versicherungsvermittlerrecht** Gesetz (BGBl. 2006 I S. 3232, Nr. 63), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.buzer.de/gesetz/7533/>>.

V současné době reguluje činnost pojišťovacích zprostředkovatelů obchodní zákoník (viz § 84 a násl.²⁶⁵), živnostenský řád, zmíněný zákon z roku 2006, prováděcí předpis²⁶⁶ a VAG. Podle ustanovení § 34d živnostenského řádu²⁶⁷ vyžaduje činnost registru pojišťovacích zprostředkovatelů a pojišťovacích poradců povolení od příslušné **průmyslové a obchodní komory**, která subjekt následně zapíše do jí vedeného registru. Výjimku představují subjekty uvedené zejména v ustanovení § 34d odst. 9 živnostenského řádu, na které se ustanovení tohoto zákona nevztahuje.

Z výše uvedeného vyplývá, že funkci orgánu dohledu nad jejich činností nevykonává podle platné úpravy Spolkový úřadu pro dohled nad finančními službami, ale příslušné lokální správní úřady. To je podle mého názoru značný rozdíl ve srovnání s modelem dohledu aplikovaným v České republice. Je však otázkou, zda však v následujícím období přeci jen nedojde k přesunu dohledových pravomocí z místních institucí na spolkovou úroveň.²⁶⁸

IV.3. Právní úprava dohledu v pojišťovnictví v Republice Rakousko

Jak jsem již předeslala v úvodu této kapitoly, ráda bych v jejím závěru představila ještě jeden model dohledu v pojišťovnictví, a to model rakouský.

V Republice Rakousko si přijetí zákona o dohledu nad pojistným trhem vyžádalo řadu let. Na území současného státu zavedl státní dozor poprvé tzv. „**Assecuranz**“ **regulativ**²⁶⁹, přičemž jeho výkonem bylo od roku 1880 pověřeno Ministerstvo vnitřních záležitostí. Brzy poté byly zahájeny práce na tvorbě zákonné normy, avšak v protikladu se situací v Německé říši zůstalo pouze u vypracování jejího návrhu. V období první republiky došlo k vydání **nového pojišťovacího regulativu** (opět formou nařízení) a k následnému přechodu dohledových pravomocí z ministerstva na Spolkového kancléře. Ani v dalším období k vydání zákona

²⁶⁵ **Handelsgesetzbuch** in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: < <http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/BJNR002190897.html>>.

²⁶⁶ **Verordnung über die Versicherungsvermittlung und –beratung**, (BGBl. I S. 733, 1967, Nr. 20), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: < <http://www.buzer.de/gesetz/7709/index.htm>>.

²⁶⁷ **Gewerbeordnung** in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (BGBl. I S. 202) ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: < <http://www.gesetze-im-internet.de/gewo/BJNR002450869.html>>.

²⁶⁸ *fundresearch.de* [online]. 2013 [cit. 2013-13-11]. Dostupné z WWW:

<http://www.fundresearch.de/Nachrichten/Top-Themen/Schwarz-Rot-Vermittler-unter-BaFin-Aufsicht-.html>

²⁶⁹ „**Assecuranz**“ je staré označení pro pojištění.

nedošlo. Po připojení rakouských zemí k Německé říši se totiž na celém území začal aplikovat německý zákon, tzv. **VAG** z roku 1901, který jsem rozebírala v předcházející části práce. Dokonce i po opětovném nabytí samostatnosti se tento zákon dále aplikoval, a to až do roku 1979. Státní dozor v období okupace vykonával Říšský dohledový úřad pro pojišťovnictví a po roce 1945 Spolkové ministerstvo financí.²⁷⁰

Finanzmarktaufsichtsbehörde (FMA)

Zásadní změna organizace dohledu proběhla v roce 2002. Přesně měsíc před učiněním obdobného kroku ve Spolkové republice Německo byly převedeny dozorové pravomoci v jednotlivých segmentech finančního trhu²⁷¹ na nově vzniklou instituci - **Úřad pro dohled nad finančními trhy**, tzv. Finanzmarktaufsichtsbehörde, kterému náleží pravomoc dohlížet kromě jiného i rakouský pojištný trh.²⁷²

Zákon o dohledu v pojišťovnictví

V současné době upravuje dohled v pojišťovnictví spolkový zákon č. 569/1978 Spolkové sbírky zákonů, o provozování a dohledu smluvního pojištění - **Bundesgesetz vom 18. Oktober 1978 über den Betrieb und die Beaufsichtigung der Vertragsversicherung** (Versicherungsaufsichtsgesetz, s oficiální zkratkou opět VAG). Tento zákon nahradil ke dni nabytí účinnosti, tj. 1. lednu 1979, do té doby používaný německý zákon o dohledu v pojišťovnictví z roku 1901. Další důležitý právní předpis představuje spolkový **zákon o pojistné smlouvě č. 2 z roku 1958** (Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag, č. 2/1959 Spolkové sbírky zákonů) či nemalé množství nařízení z oblasti pojišťovnictví, týkající se například vlastnické kontroly, pojistně matematických podkladů či informační povinnosti.

Nyní bych se vrátila k rakouskému zákonu o provozování a dohledu smluvního pojištění a uvedla vybrané skutečnosti v souvislosti s právní úpravou dohledu.

Co se týče okruhu působnosti zákona o provozování a dohledu smluvního pojištění, pak v protikladu s německou právní úpravou upravuje rakouský zákonodárce problematiku

²⁷⁰ BARAN, P. *Österreichisches Versicherungsaufsichtsrecht*. 1. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- u. Universitätsbuchhandlung, 2008. str. 1 - 2. 151 s. ISBN 978-3214039158.

²⁷¹ To se týká zejména oblasti kapitálového trhu, penzijního systému a pojišťovnictví, méně pak oblasti bankovníctví.

²⁷² BARAN, P. *Österreichisches Versicherungsaufsichtsrecht*. 1. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- u. Universitätsbuchhandlung, 2008. str. 2. 151 s. ISBN 978-3214039158.

penzijních pokladen ve speciálním zákoně²⁷³, a nikoli společně s pojišťovnami (viz § 2 odst. 1 VAG).

Obecné ustanovení týkající se dohledu nad pojistným trhem představuje § 99. Úvodní větu považuji za jistou definici jeho předmětu. Naproti tomu **cíl dohledu** odborná literatura²⁷⁴ odvozuje ze znění § 104 odst. 1, které hovoří o ochraně zájmů pojištěných a zajištění trvajících splnitelnosti závazků z pojistných smluv.

Analogicky s českou a německou právní úpravou člení zákon výklad povolovací činnosti orgánu dohledu v závislosti na subjektu do tří základních skupin. **Pojišťovna se sídlem v Rakouské republice** je oprávněna provozovat pojišťovací činnost na základě udělené **koncese**. Orgán dohledu uděluje koncesi pro každé pojistné odvětví odděleně. Přípustnou právní formou pojišťovny představuje vedle akciové společnosti, evropské společnosti také vzájemný pojišťovací podnik, v čemž se obě zahraniční úpravy podobají. Rovněž rakouský zákon obsahuje tzv. **Spartentrennung**, ale jeho podoba se oproti zahraniční liší. Zde komentovaný zákon vylučuje výkon životního pojištění s ostatními pojistnými odvětvími vyjma úrazového pojištění, zdravotního pojištění a zajištění (viz § 4 odst. 1). Jako jediný pak věnuje několik ustanovení pouze ve vztahu ke Švýcarské konfederaci a zemím Evropského hospodářského prostoru (např. § 6a a § 7).

Pokud jde o právní úpravu činností, které orgán dohledu vykonává vůči dohlíženému subjektu po rozhodnutí o udělení koncese, pak bych v první řadě zmínila existenci osob označených jako tzv. **Verantwortlicher Aktuar** a tzv. **Treuhänder**. Posledně uvedenou osobu jmenuje podle ustanovení § 22 odst. 1 FMA společně s jeho zástupcem na nejdéle tři roky. Připomínám, že s oběma subjekty jsme se setkali i v německém zákoně.

Na základě zmocnění v § 100 je orgán dohledu oprávněn požadovat po pojišťovně předložení potřebných **informací a podkladů**. Jak však zákon sám dodává, nejedná se o zakotvení povinnosti subjektu systematicky předkládat (krom jiného) všeobecné pojistné podmínky a tarify. Zákon obsahuje také zvláštní ustanovení upravující výlučně **výkon kontroly na místě** (viz § 101 a následující).

²⁷³ **Pensionskassengesetz**, (BGBl. Nr. 281/1990), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1990_282_0/1990_282_0.pdf>.

²⁷⁴ BARAN, P. *Österreichisches Versicherungsaufsichtsrecht*. 1. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- u. Universitätsbuchhandlung, 2008. str. 13. 151 s. ISBN 978-3214039158.

Ustanovení § 104 můžeme chápat jako normu definující cíl dohledu (viz výše), ale rovněž jako právní základ **nápravných opatření**, přičemž v následujících paragrafech zákon rozebírá některé z nich, jako například omezení či zákaz volného nakládání s aktivy, zákaz vedoucím osobám vykonávat obchodní vedení, nařízení předložit ke schválení ozdravný plán, požadování svolání valné hromady nebo dozorčí rady či omezení, event. úplný zákaz provádět obchodní činnost. Většinou se jedná, v porovnání s německým zákonem, o obdobnou právní úpravu. Na závěr výkladu rakouského zákona o provozování a dohledu smluvního pojištění bych proto zmínila institut, s nímž jsem se doposud nesetkala, a to tzv. **Bestellung eines Regierungskommissärs**. Tento institut, který upravuje ustanovení § 106 odst. 2, představuje jedno z možných opatření, které orgán dohledu může přijmout, pakliže dojde k závěru, že zájmy pojištěných mohou být ohroženy. Tuto funkci může vykonávat osoba, u níž není dán jeden z vypočtených důvodů²⁷⁵. Po svém jmenování, které spadá rovněž do pravomoci orgánu dohledu, smí vládní komisař zakázat pojišťovně provádět určité obchody. Právo aktivně vykonávat rozhodovací činnost v pojišťovně mu však nenáleží.²⁷⁶ S ohledem na to se tudíž nejedná o analogii s osobou nuceného správce upravené českým zákonem o pojišťovnictví, neboť na něho okamžikem doručení rozhodnutí o zavedení nucené správy přechází téměř všechny pravomoci orgánů pojišťovny (viz kapitola III.3.4).

Oblastí, kterou bych chtěla práci zakončit, představuje právní úprava **zprostředkovatelské a poradenské činnosti v pojišťovnictví**. V Rakouské republice upravuje tuto problematiku živnostenský řád²⁷⁷, příslušné prováděcí nařízení²⁷⁸, zákon o pojistné smlouvě a rovněž makléřský zákon²⁷⁹. Pro výkon těchto činností – ve formě pojišťovacího agenta nebo pojišťovacího makléře a poradce v záležitostech pojištění – je nutné získat dle ustanovení § 137 odst. 2 živnostenského řádu živnostenské oprávnění²⁸⁰, což je obdoba německého řešení.

²⁷⁵ BRAUMÜLLER, P. *Versicherungsaufsichtsrecht. Internationale Standards, europäische Richtlinien und österreichisches Recht*, Wien: Springer Verlag GmbH, 1999. str. 565. 711 s. ISBN: 978-3211833162.

²⁷⁶ BARAN, P. *Österreichisches Versicherungsaufsichtsrecht*. 1. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- u. Universitätsbuchhandlung, 2008. str. 135. 151 s. ISBN 978-3214039158.

²⁷⁷ **Gewerbeordnung** (BGBl. Nr. 194/1994), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <[http://www.jusline.at/Gewerbeordnung_\(GewO\).html](http://www.jusline.at/Gewerbeordnung_(GewO).html)>.

²⁷⁸ Verordnung des Bundesministers für Wirtschaft, Familie und Jugend über die Zugangsvoraussetzungen für die reglementierten Gewerbe Versicherungsagent, Versicherungsmakler und Beratung in Versicherungsangelegenheiten sowie die Berechtigung zur Versicherungsvermittlung bei der Gewerblichen Vermögensberatung (**Versicherungsvermittler - Verordnung**) (BGBl. II Nr. 156/2010), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:

<http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAuth&Dokumentnummer=BGBLA_2010_II_156>.

²⁷⁹ **Maklergesetz** (BGBl. Nr. 262/1996), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:

<<http://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=39&paid=zitierhinw>>.

²⁸⁰ Z tohoto pravidla existuje několik **výjimek**, viz § 137 odstavec 4 a následující rakouského živnostenského řádu.

Právo rozhodovat v této věci i zde přísluší oblastním správním úřadům.²⁸¹ Registr pojišťovacích zprostředkovatelů však v Rakouské republice vede na spolkové úrovni **Spolkové ministerstvo hospodářství a práce** (viz ustanovení § 365c živnostenského řádu).

²⁸¹ V České republice spadá tato pravomoc do působnosti **České národní banky** (viz výše).

Závěr

Dohled nad finančním trhem představuje v současnosti často diskutované téma. Pojistný trh, jako významná část finančního trhu, přitom není výjimkou. S ohledem na značnou aktuálnost jsem si vybrala problematiku dohledu v pojišťovnictví jako téma pro svou diplomovou práci.

Práci jsem v souladu s počátečním záměrem rozdělila do čtyř kapitol. V následujících řádcích bych ráda shrnula obsah jednotlivých částí práce a uvedla nejdůležitější poznatky, které jsem díky této práci nabyla.

V první kapitole jsem se pokusila vymezit klíčové pojmy práce, zejména termín pojišťovnictví. Jelikož existuje řada definic tohoto pojmu, musela jsem se ro. V té době jsem netušila, že pojetí pojišťovnictví, do něž česká odborná literatura nezahrnuje například zdravotní pojišťovny či penzijní fondy, se dosti odlišuje, a to i ve srovnání s pojetím sousedících států. Na závěr kapitoly jsem vyslovila otázku, zda je dohled nad pojistným trhem opravdu nutný, a uvedla argumenty ospravedlňující jeho existenci.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala převážně vývojem právní úpravy dohledu, resp. do 1. dubna 2006 státnímu doзору. Zde jsem často pracovala s tehdejšími, dnes již většinou neúčinnými právními předpisy, přičemž jsem se snažila určit nejdůležitější okamžiky v historii pojišťovnictví. Musím konstatovat, že institut dohledu prošel během své přibližně dvousetleté historie opravdu značnými změnami, a to od přísného státního doзору, přes úplné znárodnění, až po současný stav, který bych označila za poměrně liberální. Po tomto historickém výkladu jsem uvedla výčet zákonných i podzákonných právních norem, které tvoří současný právní základ dohledu, a to jak norem národních, tak nejvýznamnějších norem komunitárního a unijního práva.

Třetí kapitola představuje v úvodu avizovanou stěžejní část diplomové práce. Na přibližně čtyřiceti stranách jsem se snažila podat co možná nejucelenější výklad problematiky dohledu v pojišťovnictví podle platné a účinné právní úpravy na území České republiky. Činnost orgánu dohledu, kterým je v současnosti Česká národní banka, jsem rozdělila do čtyř skupin – činnosti povolovací, registrační a schvalovací, činnosti kontrolní, činnosti v oblasti ukládání pořádkových pokut a opatření k nápravě a poslední, sběrné skupině, kterou jsem označila za „ostatní činnosti“. Jelikož však neexistuje jediný kodex, jenž by jednotně upravil tuto oblast,

musela jsem výklad dále členit v závislosti na charakteru dohlíženého subjektu. Po obecném vymezení dané činnosti jsem vždy popsala příslušnou pasáž zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, a poté adekvátní ustanovení zákona č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů. Kromě této zákonné právní úpravy jsem do výkladu zahrнула i související informace z jiných zdrojů, jako například dohodu České národní banky a Ministerstva financí ČR z oblasti přípravy návrhů vnitrostátních právních předpisů týkajících se zejména finančního trhu, dohledový benchmark č. 5/2013 o propagaci pojistných produktů či zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem České národní banky. Rozsáhlejší teoretické pasáže jsem se přitom snažila tematicky doplnit údaji o výsledcích řízení o správních deliktech vedených orgánem dohledu za minulý kalendářní rok či příklady nejčastějších způsobů porušování zákona pojišťovacími zprostředkovateli. Jelikož je Česká republika součástí Evropské unie, věnovala jsem v poslední podkapitole pozornost právní úpravě na úrovni Evropské unie, včetně současné podoby architektury dohledu nad pojistným trhem. Zmínila jsem také vybrané aspekty rámcové směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES, o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejího výkonu (tzv. Solventnost II) a návrhu směrnice o zprostředkování pojištění (tzv. IMD2), včetně jejich dopadu na tuzemské subjekty pojistného trhu.

Předmět poslední kapitoly tvoří zahraniční právní úprava dohledu v pojišťovnictví. Po seznámení se se základními modely institucionálního zajištění dohledu jednotlivých států jsem se pokusila rozdělit státy podle charakteru výkonu dohledu do dvou skupin v závislosti na počtu dohledových institucí. Pro zajímavost jsem výklad doplnila tabulkou s názvy orgánů dohledu v pojišťovnictví v Evropské unii a informací o japonském a americkém modelu dohledu. Poté jsem se více zaměřila na právní úpravu dohledu ve Spolkové republice Německo a v Republice Rakousko. Pokud bych měla na závěr porovnat tyto dva, s českou právní úpravou tři, modely dohledu v pojišťovnictví, konstatovala bych, že obsahují jak téměř identická ustanovení, tak řadu naopak principiálních rozdílů. Shodná právní úprava je důsledkem harmonizace právního řádu s právem Evropské unie, a to například v podobě institutu jednotného evropského pasu. Naopak rozdíly jsem objevila v samotné instituci orgánu dohledu, kdy ve Spolkové republice Německo plní jeho úlohu v řadě případů i zemské úřady, a dále v existenci specifických subjektů, jako například v osobě tzv. odpovědného aktéra či v osobě označené jako tzv. Treuhänder.

Jelikož je oblast dohledu v pojišťovnictví značně rozsáhlá, jsem si vědoma nutné neúplnosti práce. Přesto věřím, že by tato diplomová práce mohla pro jisté seznámení s touto problematikou dostačovat.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografické publikace:

BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 552 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kolektiv. *Pojišťovací právo*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2010. 193 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. *Zákon o pojišťovnictví s komentářem*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001. 190 s. ISBN 80-86199-35-5.

ČEJKOVÁ, V. *Pojistný trh*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2002. 119 s. ISBN 80-247-01373-5.

HRADEC, M., KŘIVOHLÁVEK, V., ZÁRYBNICKÁ, J. *Pojištění a pojišťovnictví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o. p. s., 2005. 215 s. ISBN 80-86754-48-0.

ČEJKOVÁ, V., MARTINOVIČOVÁ, D. *Pojišťovnictví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 158 s. ISBN 80-210-3525-0.

BÖHM, A., MUŽÁKOVÁ, K. *Pojišťovnictví a regulace finančních trhů*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2010. 332 s. ISBN 978-80-7431-035-5.

REVENDA, Z. a kol. *Centrální bankovnictví*. 2. rozšířené vydání. Praha: Management Press, s.r.o., 2001. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.

REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 3. vydání. Praha: Management Press, s.r.o., 2004. str. 93. 634 s. ISBN 8072610317

DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2005. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.

- DUCHÁČKOVÁ, E. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vydání - přepracované. Praha: Ekopress, s. r. o., 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.
- DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E. *Teorie pojistných trhů*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2010. 288 s. ISBN 978-80-7431-015-7.
- DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E. a kol. *Pojistné trhy. Změny v postavení pojišťovnictví v globální éře*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2012. 252 s. ISBN 978-80-7431-078-2.
- JENÍK, I. *Dohled a regulace finančního trhu*. 1. vydání. Praha: Spolek českých právníků Všehrd, 2011. 120 s. ISBN 978-80-85305-48-7.
- VOŽENÍLEK, V., CHLAŇ, A. *Pojišťovnictví*. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. 139 s. ISBN 80-7194-564-1.
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. str. 299. 875 s. ISBN 978-80-7400-049-2.
- SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 288. 464 s., ISBN 987-80-7357-382-9.
- PAVLÁT, V., KUBÍČEK, A. *Regulace a dohled nad finančními trhy* 2. vydání. - přepracované Praha : Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 228 s. ISBN 978-80-7408-036-4.
- NEČAS, C. *Počátky vývozu pojištění a vývozu kapitálu. Na prahu české kapitálové expanze : rozpínavost českého bankovního kapitálu ve střední, jihovýchodní a východní Evropě v období rakousko-uherského imperialismu*. 1. vydání. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1987. 129 s. Dostupné z WWW: <http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/122309/SpisyFF_110-1966-1_6.pdf?sequence=1>.

MÜLLER, H., GOLZ, J., WASHAUSEN-RIHTER, E., et al. *100 Jahre materielle Versicherungsaufsicht in Deutschland 1901- 2001. Svazek I a II.* 1. vydání. Bonn: Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen, 2001, 1343 s. ISBN 3-00-007278-0.

WANDT, M. *Versicherungsrecht.* 4. vydání Köln: Carl Heymanns Verlag GmbH, 2009. 534 s. ISBN 978-3-452-26768-9.

BURGER, D. *Der Einfluß der wirtschaftlichen, sozialen und politischen Entwicklungen auf die Entfaltung der Versicherungsaufsicht im neunzehnten und zwanzigsten.* 1. vydání. Köln: Müller Botermann, 1987. 319 s. ISBN 3-924361-43-6.

TERBILLE, M. *Münchener Anwaltshandbuch - Versicherungsrecht.* 2. přepracované a rozšířené vydání. München: C. H. Beck, 2008. 1962 s. ISBN 978-3-406-55504-6.

BRAUMÜLLER, P. *Versicherungsaufsichtsrecht. Internationale Standards, europäische Richtlinien und österreichisches Recht,* Wien: Springer Verlag GmbH, 1999. 711 s. ISBN: 978-3211833162.

BARAN, P. *Österreichisches Versicherungsaufsichtsrecht.* 1. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- u. Universitätsbuchhandlung, 2008. 151 s. ISBN 978-3214039158.

Odborné články:

ČECHOVÁ, J., PŘIKRYL, V., ČÍŽEK, J. Provozování pojišťovací činnosti v EU na základě práva zakládat pobočky a na základě svobody poskytovat služby. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin.* 2010. 13, s. 5 - 14. ISSN 0862-6162.

KUBÁŇ, D. Svoboda usazování, svoboda poskytování služeb a obecný zájem v podnikání pojišťoven. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin.* 2008. 22, s. 49 - 62. ISSN 0862-6162.

DAŇHEL, J. Zvláštnosti regulace na pojistných trzích. *Pojistné rozpravy : pojistně teoretický bulletin.* 2007. 21, s. 45 - 50. ISSN 0862-6162.

KOTAŠKA, M., BOUŠKA, J. Solventnost II – aktuální stav a vývoj. *Pojistné rozpravy : pojištěně teoretický bulletin*. 2011. 28, s. 43 - 56. ISSN 0862-6162.

PŘIKRYL, V., ČECHOVÁ, J. Některé zásadní změny navrhované v novele zákona o pojišťovnictví v souvislosti s implementací směrnice Solventnost II. *Pojistné rozpravy : pojištěně teoretický bulletin*. 2013. 30, s. 45 - 63. ISSN 0862-6162.

HUSTÁK, Z. Stručný komentář k novému zákonu o pojišťovnictví. *Právní rádce*, Praha: *Economia a.s.*, 2009, 12, roč. 2009, ISSN 1210-4817.

HUSLAR, O. ROZUMEK, D. Dohled nad pojišťovnictvím v novém. *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2008, 1, roč. 85, s. 6 - 7. ISSN 0032-2393.

ČÍŽEK, J. Padesátiny Evropské unie. *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2007, 3, roč. 84, s. 3 - 4. ISSN 0032-2393.

MESRŠMÍD, J. Analýza směrnic IMD2: Pojišťovnictví čekají velké změny. *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2012, 3, roč. 89, s. 8 - 12. ISSN 0032-2393.

BOUŠKA, J., SÝKORA, P. EU zavedla novou architekturu dohledu. Co čeká pojišťovny? *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2011, 1, roč. 88, s. 6 - 8. ISSN 0032-2393.

MESRŠMÍD, J. Co přináší návrh IMD2? *Pojistný obzor : časopis českého pojišťovnictví*. 2013, 30, roč. 89, s. 64 - 76. ISSN 0032-2393.

FINANCIAL REGULATORY REFORM STEERING COMMITTEE (South Africa Government) *Implementing a twin peaks model of financial regulation in South Africa*. 1. February 2013. Dostupné z WWW:

<<http://www.gov.za/documents/index.php?term=&dfrom=31+Jan+2013&dto=1+Mar+2013&subjs%5B0%5D=0&p=4>>.

Elektronické zdroje:

- *edu.uhk.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-01-01]. Historie pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/predmety/?p=pojiss&page=historie>.
- *Bafin.de* [online]. 2013 [cit. 2013-10-11]. Aufgaben & Geschichte der BaFin. Dostupné z WWW: http://www.bafin.de/DE/DieBaFin/AufgabenGeschichte/aufgabengeschichte_node.html.
- *Bafin.de* [online]. 2013 [cit. 2013-10-11]. Grundlagen & Organisation. Dostupné z WWW: http://www.bafin.de/DE/DieBaFin/GrundlagenOrganisation/grundlagenorganisation_node.html.
- *fundresearch.de* [online]. 2013 [cit. 2013-13-11]. Dostupné z WWW: <http://www.fundresearch.de/Nachrichten/Top-Themen/Schwarz-Rot-Vermittler-unter-BaFin-Aufsicht-.html>

Právní předpisy:

- císařský patent č. 253/1852 ř. z., tzv. starý spolkový zákon. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=21&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.
- nařízení ministerií věcí vnitřních, práv, obchodu a financí ze dne 5. března 1896, o zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven, ř. z., částka 13, čís. 31. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.
- nařízení ministerstva vnitra, práv, obchodu a financí č. 521/1917, ř.z. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>.
- nařízení vlády Československé, č. 307/1922 Sb., o zřizování, zařízení a hospodaření soukromých pojišťoven na Slovensku a v Podkarpatské Rusi (pojišťovací regulativ). Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3101&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.
- zákon č 147/1934 Sb. z. a n., o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=147&r=1934>.
- vládní nařízení č. 331/1942 Sb., o doplnění a změně některých ustanovení o pojišťovnách. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=10442&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

- dekret presidenta republiky č. 103/1945 Sb. II, o znárodnění soukromých pojišťoven. Dostupné z WWW: <<http://www.sbcr.cz/cgi-bin/khm.cgi?typ=1&page=khm:PPSB45/SB45803A.htm>>.
- zákon č. 162/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1966, o pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1968/046-1968.pdf>>.
- zákon č. 185/1991, o pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=185&r=1991>>.
- zákon č. 320/1993, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=320~2F1993&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví). Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=363~2F1999&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 39/2003, kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=39~2F2003&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 277/2009 Sb., zákon o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=277~2F2009~20Sb&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=38~2F2004&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=6~2F1993&part=&name=&rpp=15#seznam>>.

- zákon č. 227/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=227~2F2013&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=1~2F1993&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dozoru nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=377~2F2005&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=552~2F1991&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=150~2F2002&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 634/1992, o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=634~2F1992&part=&name=&rpp=15#seznam>>.
- zákon č. 36/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW:
<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=36~2F2008&part=&name=&rpp=15#seznam>>.

- vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhl_433_2009.pdf>.
- vyhláška 424/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 433/2009 Sb., o způsobu předkládání, formě a náležitostech výkazů pojišťovny a zajišťovny, ve znění vyhlášky č. 359/2010 Sb. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhlasika_424_2012.pdf>.
- vyhláška č. 434/2009 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovnictví. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhl_434_2009.pdf>.
- vyhláška č. 582/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhl_582_2004.pdf>.
- náleží Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o ČNB, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášený pod č. 278/2001 Sb. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=51555&fulltext=278~2F2001&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content>>.
- úřední sdělení České národní banky, o předkládání ročního výkazu činnosti pojišťovacího agenta a pojišťovacího makléře (Věstník ČNB č. 1/2008). Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2008/download/v_2008_01_20108560.pdf>.
- smlouva o fungování Evropské unie - konsolidované znění (2012/C 326/01). Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0017:CS:HTML>>.
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES o reorganizaci a likvidaci pojišťoven (2001/17/ES). Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0017:CS:HTML>>.

- směrnice Rady ze dne 19. prosince 1991, kterou se zřizuje Výbor pro pojišťovnictví (91/675/EHS). Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0675:CS:HTML>>.
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o makroobezřetnostním dohledu nad finančním systémem na úrovni Evropské unie a o zřízení Evropské rady pro systémová rizika. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:331:0001:0011:CS:PDF>>.
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/79/ES. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:331:0048:0083:CS:PDF>>.
- rámcová směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/138/ES o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejího výkonu (Solventnost II). Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:335:0001:0155:CS:PDF>>.
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/78/EU ze dne 24. listopadu 2010, kterou se mění směrnice 98/26/ES, 2002/87/ES, 2003/6/ES, 2003/41/ES, 2003/71/ES, 2004/39/ES, 2004/109/ES, 2005/60/ES, 2006/48/ES, 2006/49/ES a 2009/65/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění) a Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy). Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:331:0120:0161:CS:PDF>>.
- návrh směrnice Evropského parlamentu a rady, kterou se mění směrnice 2003/71/ES a 2009/138/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění a Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=cs&DosId=200095>.
- Proposal for a Directive 2002/92/EC of the European Parliament and of the Council on insurance mediation, 2012/0175 (COD) - přepracované znění. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0360:FIN:EN:PDF>>.

- Versicherungsaufsichtsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 17. Dezember 1992 (BGBl. 1993 I S. 2), ve znění pozdějších předpisů. (Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen - VAG). Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/vag/gesamt.pdf>>.
- Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen und der Versorgungswerke der Freien Berufe im Land Nordrhein-Westfalen (Landesversicherungsaufsichtsgesetz, VAG NRW). Dostupné z WWW: <https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=7&ugl_nr=763&bes_id=4823&aufgehoben=N&menu=1&sg=0>.
- Gesetz über die öffentlich-rechtlichen Versicherungsunternehmen in Niedersachsen. Dostupné z WWW: <http://www.nds-voris.de/jportal/portal/t/37yg/page/bsvorisprod.psml/action/portlets.jw.MainAction?p1=0&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-%C3%96RVersUGNDrahmen&doc.part=R&toc.poskey=#focuspoint>.
- Hessisches Versicherungsaufsichts- und Kostenerstattungsgesetz Dostupné z WWW: <http://www.rv.hessenrecht.hessen.de/jportal/portal/t/38eu/page/bshesprod.psml/action/portlets.jw.MainAction;jsessionid=8A71B8DA588574A9F32DF35282481D03.jp54?p1=1&eventSubmit_doNavigate=searchInSubtreeTOC&showdoccase=1&doc.hl=0&doc.id=jlr-VAKostGHE2007pP1&doc.part=S&toc.poskey=#focuspoint>.
- Verordnung zum Vollzug wirtschaftsrechtlicher Vorschriften. Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-bayern.de/jportal/?quelle=jlink&docid=jlr-WiRVollzVBY2000rahmen&psml=bsbayprod.psml&max=true&aiz=true>>.
- Gesetz zur Neuregelung des Versicherungsvermittlerrecht Gesetz (BGBl. 2006 I S. 3232, Nr. 63), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.buzer.de/gesetz/7533/>>.
- Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (BGBl. I S. 202) ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/gewo/BJNR002450869.html>>.
- Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/hgb/BJNR002190897.html>>.
- Verordnung über die Versicherungsvermittlung und –beratung, (BGBl. I S. 733, 1967, Nr. 20), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.buzer.de/gesetz/7709/index.htm>>.

- Gewerbeordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 22. Februar 1999 (BGBl. I S. 202), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/gewo/BJNR002450869.html>>.
- Bundesgesetz vom 18. Oktober 1978 über den Betrieb und die Beaufsichtigung der Vertragsversicherung (Versicherungsaufsichtsgesetz) (BGBl. Nr. 569/1978), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10006594>>.
- Pensionskassengesetz, (BGBl. Nr. 281/1990), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1990_282_0/1990_282_0.pdf>.
- Gewerbeordnung (BGBl. Nr. 194/1994), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <[http://www.jusline.at/Gewerbeordnung_\(GewO\).html](http://www.jusline.at/Gewerbeordnung_(GewO).html)>.
- Verordnung des Bundesministers für Wirtschaft, Familie und Jugend über die Zugangsvoraussetzungen für die reglementierten Gewerbe Versicherungsagent, Versicherungsmakler und Beratung in Versicherungsangelegenheiten sowie die Berechtigung zur Versicherungsvermittlung bei der Gewerblichen Vermögensberatung (Versicherungsvermittler - Verordnung) (BGBl. II Nr. 156/2010), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokument.wxe?Abfrage=BgblAuth&Dokumentnummer=BGBLA_2010_II_156>.
- Maklergesetz (BGBl. Nr. 262/1996), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z WWW: <<http://www.jusline.at/index.php?cpid=ba688068a8c8a95352ed951ddb88783e&lawid=39&paid=zitierhinw>>.

Ostatní zdroje:

- vládní návrh na vydání zákona o změně v souvislosti se sjednocováním dozoru nad finančním trhem. Sněmovní tisk 997/0, část č. 1/3 Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=997&CT1=0>>.
- vládní návrh na vydání zákona o pojišťovnictví. Sněmovní tisk 571/0, část č. 1/18

- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA A MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Dohoda o spolupráci při přípravě návrhů vnitrostátních právních předpisů týkajících se finančního trhu a dalších předpisů, které se dotýkají působnosti stran dohody*. 2006 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/postaveni_cnb/download/dohoda_CNB_MF.pdf>.
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Zpráva o dohledu nad pojistným trhem a o vývoji tohoto trhu v roce 2005*. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/archiv/pojistovny/download/vz_pojistovny_2005.pdf>.
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem v roce 2012*. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2012.pdf>.
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Výroční zpráva 2012*. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2012.pdf>.
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Dohledový benchmark č. 5/2013 - Propagace pojistných produktů*. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2013_05.pdf>.
- ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Informace o připravovaných změnách v povolovacích a registračních činnostech v souvislosti se základními registry*. 2012. Dostupné z WWW:
 <https://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/povolovaci_schvalovaci_rizeni/poj_zprostredkovatele_likvidatori/zadosti_PZ_REGIS.html>.
- SINGER, M. *Dohled nad finančním trhem*. Prezentace v souvislosti se dnem otevřených dveří ČNB. 2010. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20100612_dod.pdf>.
- TOMŠÍK, V. *Zkušenosti a poznatky z dohledu nad finančními zprostředkovateli*. Tisková konference ČNB ze dne 27. srpna 2013. Dostupné z WWW:
 <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/tomsik_20130867_tk_fin_zprostredkovatele.pdf>.

- FINANCIAL SERVICES AGENCY. *The organization of the FSA*. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.fsa.go.jp/en/about/about01_menu.html>.
- NACIONAL ASSOCIATION OF INSURANCE COMMISSIONERS. *Map of NAIC States & Jurisdictions*. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.naic.org/state_web_map.htm>.
- BUNDESANSTALT FÜR FINANZDIENSTLEISTUNGSAUFSICHT. *Jahresbericht der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht*. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.bafin.de/SharedDocs/Veroeffentlichungen/DE/Jahresbericht/2012/jb_2012_VIII_2_gesetz_zur_staerkung_der_finanzaufsicht.html>.
- Satzung der Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht. 2002, v aktuálním znění 2013. Dostupné z WWW: <http://www.bafin.de/SharedDocs/Aufsichtsrecht/DE/Satzung/satzung_bafin.html>.

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je dohled v pojišťovnictví. Stěžejní část práce představuje právní úprava problematiky dohledu v České republice, včetně historického vývoje. Poté následuje výklad dohledu v pojišťovnictví v rámci Evropské unie. V závěrečné části práce se zabývám regulací výkonu dohledu v zahraničních zemích, především právní úpravou Spolkové republiky Německo a Republiky Rakousko.

Klíčová slova:

dohled v pojišťovnictví

pojistné právo

zákon o pojišťovnictví

Supervision in insurance industry

Abstract

The aim of this diploma thesis is the supervision in insurance industry. The main part describes the legal regulation of issues in supervision in the Czech Republic, including historical development. It follows then the interpretation of insurance supervision in the European Union. The final part deals with regulation of supervision in insurance industry in foreign countries, primarily by legislation the Federal Republic of Germany and the Republic of Austria.

Key words:

supervision in insurance industry

insurance law

insurance act

Resümee

Die Finanzmarktaufsicht stellt derzeit ein oft diskutiertes Thema vor. Weil der Versicherungsmarkt ein erheblicher Teil des Finanzmarktes ist, bildet er keine Ausnahme. In Anbetracht dieser Wirklichkeit habe ich diese Problematik als Thema für meine Diplomarbeit ausgewählt.

Ich habe die Arbeit, im Einklang mit der ursprünglichen Absicht, in vier Kapitel eingeteilt. In den folgenden Zeilen möchte ich den Inhalt jedes Teils der Arbeit kurz komentieren und einige Erkenntnisse, die ich dank dieser Arbeit gewonnen habe, erwähnen.

Im ersten Kapitel habe ich versucht, die wichtigsten Begriffe von Arbeit, vor allem das Versicherungswesen, zu definieren. Ich habe festgestellt, dass es mehrere Definitionen dieses Begriffs gibt. Zu dieser Zeit hatte ich keine Ahnung, dass das Konzept des Versicherungswesens (in der tschechischen Fachliteratur zum Beispiel ohne Pensionsfonds), auch im Vergleich mit dem Konzept in den Nachbarstaaten, relativ genug unterschiedlich ist. Am Ende des Kapitels, habe ich die Frage nach der Notwendigkeit der Aufsicht im Versicherungswesen kurz diskutiert.

Im zweiten Kapitel, habe ich vor allem eine Entwicklung der Regelung der Aufsicht, resp. bis 1. April 2006 der staatlichen Aufsicht, beschrieben und dabei die wichtigsten Momente in der Geschichte des Versicherungsbereichs identifiziert. Ich habe festgestellt, dass diese Problematik im Verlauf von ungefähr 200 Jahren sehr verändert hat. Danach habe ich die wichtigsten Rechtsnormen der Tschechischen Republik und der Europäischen Union ernennt.

Das dritte Kapitel stellt den zentralen Teil der Arbeit vor. In seinem Rahmen habe ich mich bemüht, die Regelung vor allem des tschechischen Rechts beschrieben. Zugleich habe ich auch die wichtigsten Informationen über die Gesetzgebung auf der EU-Ebene, vor allem über die aktuelle Form der Aufsichtsarchitektur des Versicherungswesen vorgestellt.

Das Thema des letzten Kapitels ist das ausländische Versicherungsaufsichtsrecht. Nach einer Einführung in der Modellen der institutionellen Regelungen der Beaufsichtigung in den einzelnen Staaten habe ich eine mögliche Gliederung der Staaten laut ihrem Zutritt zu dieser Problematik geschafft. Am Ende meiner Arbeit habe ich mich mit der Regelung in der

Bundesrepublik Deutschland und in der Republik Österreich beschäftigt. Ich habe festgestellt, dass es viele fast identische Bestimmungen und im Gegenteil auch einige wesentliche Unterschiede gibt. Zum Beispiel könnte ich den so genannten Verantwortlichen Aktuar oder den Treuhänder, die in dem deutschen oder österreichischen Gesetz gibt, oder andere Regelung der Versicherungsvermittlung, nennen.

Am Ende möchte ich sagen, dass ich hoffe, dass meine Diplomarbeit als eine bestimmte Einleitung in der Problematik der Versicherungsaufsicht dienen könnte.